

УДК -342.9
КП XXXXXX
№ держреєстрації 0119U100014
Інв. №

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

49000, м.Дніпро, вул. Володимира Вернадського 2/4

тел. (056) 745-55-96

Ректор

Д. Бочаров

20 12 2021 р.

**ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ
Адміністративно-правове регулювання публічних відносин
(заключний)**

Керівник НДР
Професор кафедри
адміністративного та митного
права
д.ю.н., професор

С.О. Лереца

Вказати основне досягнення виконання НДР розроблено методи та методика дослідження адміністративно-правових регулювання публічних відносин, розробка пропозицій щодо змін та доповнень до законодавчих та підзаконних нормативних актів з питань публічних відносин

Рукопис закінчено "15" 12 2021 р.

Результати цієї роботи розглянуто вченою радою УМСФ
протокол № 9 від "20" 12 2021 р.

СПИСОК ВИКОНАВЦІВ

№ п/п	Посада, вчене звання, науковий ступінь	Підпис	Дата	Ініціали, прізвище
1	Професор кафедри адміністративного та митного права д.ю.н., професор (Керівник)		30.11.2021	Є.О. Лєгєзє
2	Завідуючий кафедрою адміністративного та митного права, доктор юридичних наук, професор		30.11.2021	П.С. Лютіков
3	Професор кафедри адміністративного та митного права, доктор юридичних наук, професор		30.11.2021	Д.В. Приймаченко
4	Професор кафедри адміністративного та митного права, доктор юридичних наук, професор		30.11.2021	Т.П. Мінка
5	Директор ННІ права та міжнародно-правових відноси доктор юридичних наук, доцент		30.11.2021	В.В. Ліпінський
6	Доцент кафедри адміністративного та митного права, кандидат юридичних наук, доцент (Відповідальний виконавець)		30.11.2021	С.В. Кувакін

7	Професор кафедри адміністративного та митного права, доктор юридичних наук, доцент		30.11.2021	В.В. Доненко
8	Доцент кафедри адміністративного та митного права, кандидат юридичних наук, доцент		30.11.2021	А.В. Мазур

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 65 с., 144 джерел.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері адміністративно-правового регулювання публічних відносин.

Мета дослідження – розробка методів та методик дослідження адміністративно-правових регулювання публічних відносин, розробка пропозицій щодо змін та доповнень до законодавчих та підзаконних нормативних актів з питань публічних відносин.

Методи дослідження – загальнонаукові методи пізнання державно-правових явищ; системний, інституційний, соціокультурний, структурно-функціональний, конкретно історичний, порівняльно-правовий методи.

Наукова новизна і конкретні досягнення у звітному періоді –

Уперше: в теоретичному плані пропонується цілісна концепція вдосконалення адміністративно-правового регулювання публічних відносин; визначено методологічну і понятійну основу дослідження: правовий і політичний зміст основних понять; охарактеризовано загальнотеоретичні засади ефективності правового регулювання публічних відносин;

Удосконалено: пропозиції щодо формування патронатної служби в системі митних органів, розбудови державної служби України на засадах відповідності відповідного законодавства вимога Основного Закону України, усунення прогалин у законодавстві, яким урегульовано процедуру притягнення до адміністративної відповідальності за окремі види порушень митних правил, щодо урахування в процесі модернізації державної фіскальної служби приписів базових правових норм Митного кодексу України;

дістали подальшого розвитку: ідеї щодо удосконалення адміністративного законодавства, законодавства про державну службу, законодавства про адміністративно-правові режими, загальні положення діяльності вищої кваліфікаційної комісії суддів в Україні в сучасних умовах.

Результати дослідження *впроваджені* в Університеті митної справи та фінансів у вигляді внесення змін та доповнень у навчально-методичні комплекси дисциплін, розробку програм наукових комунікативних заходів.

Результати роботи можуть бути застосовані в практичній діяльності Державної митної служби України та її територіальних органів у перебігу підготовки та подання на розгляд центральним органам виконавчої влади рекомендацій та пропозицій щодо удосконалення Концепції модернізації органів доходів і зборів, Плану дій щодо впровадження даної Концепції.

Галузь застосування – право, соціологія, психологія, державна служба.

Ключові слова: адміністративні процедури, державна служба, публічні відносини, правовідносини, публічні послуги.

ЗМІСТ

Реферат.....	3
1. Легеза Є.О. (у співавторстві) Compliance with the principle of the rule of law in guarantees of ensuring the legality of providing public services in Ukraine.....	6
2. Liutikov P., Bilous O. The concepts and the essence of interpretation of law.....	14
3. Приймаченко Д.В. Генеза правового регулювання патронатної служби в Україні.....	21
4. Мінка Т.П. Особливості адміністративно-правового статусу суддів у сучасному праворозумінні.....	30
5. Ліпінський В. В., Лютіков П.С. Адміністративна відповідальність юридичних осіб за порушення митних правил.....	41
6. Кувакін С.В. Адміністративні корупційні правопорушення: поняття, сутність та особливості.....	43
7. Доненко В.В. Становлення публічного адміністрування в сфері безпеки дорожнього руху: до питання скасування штрафних балів	48
8. Мазур А.В. Ознаки електронних доказів в адміністративному судочинстві.....	53
Перелік посилань.....	58

1. Ensuring human rights in Ukraine: problematic issues and ways of their solution in the social and legal sphere

Introduction

In the modern world, the degree of security of individual rights and freedoms is an important indicator of the level of civilization achieved by society and the state. For the actual realization of everyone's subjective rights in Ukraine, it is important to identify those effective mechanisms that will enable citizens to exercise their rights in the current conditions of political and economic transformation. It is the existence of effective legal guarantees that can ensure the practical implementation of each person's rights, including the receipt of public services in Ukraine.

The general direction of reforms for foreign governments is to increase the transparency and efficiency of the services provision. For example, in order to increase the transparency and quality of the service system by government agencies, the Department of Transportation in the United Kingdom annually develops and submits a report on the services provided and their compliance with standards. Increasing transparency and efficiency of the provision of services, focusing on the urgent needs of society is also characteristic of Bulgaria, which has a peculiar approach to identifying the needs of society, with a certain managerial character. In the Republic of Finland, in order to increase the transparency and efficiency of public services provision, the results of state reform programs are evaluated. The criteria for evaluating such results are, as a rule, the opinion of the population on the quality of public services, the degree of controllability of state bodies and the effectiveness of their activities, the motivation of public servants, the quality of the implementation of the programs needed to implement the reform, the significance of the goals of these programs for society and their consistency.

2. Literature review

As reflected by scientific literature, such theoretical scholars as L.D. Voevodin, M.V. Vitruk, N.O. Bobrova, V.O. Patyulin, V.V. Mamonov, O.V. Mitskewich, P.E. Nedbaylo, I.S. Samoshchenko, P.M. Rabinovich, V.F. Pogorilko and others devoted considerable attention to the study of legal guarantees.

Guarantees of legality are a set of interrelated objective conditions and subjective factors and special remedies that ensure the rule of law. Guarantees of loyalty can be structurally classified into general and special ones¹.

The word "guarantee" (French "garantie" - to ensure) means "a condition that secures something"². Guarantees of rights and freedoms in the legal literature are understood as; a) a set of subjective and objective factors³, b) a system of socio-economic, political, moral, legal and organizational prerequisites, conditions, means and methods⁴. The term "factors" cannot be used to denote guarantees, since it to a greater extent means the nature of phenomena, factors. The second definition does not really reveal the meaning of the concept of guarantees, but only lists their types. Instead, there is no doubt about the correctness of defining the concept of guarantees as "conditions, means and methods"⁵, which ensure the implementation and comprehensive protection of rights⁶.

In fact, certain "means and methods" become legal guarantees only through the legal form, through their enshrinement in the rule of law. In itself, the term "legal guarantees" indicates their legal

¹ Kelman M.S., Murashin, O.G., Khoma N.M. (2003). General theory of state and law. *Textbook*. "New world". Lviv. 609.

² Ozhegov, S.I. (1986). Dictionary of the Russian language. Moscow. 786.

³ Sabikonov, S.N. (1983). Socialist legality in the activities of the Department of Internal Affairs as an important guarantee for the protection of the rights and legitimate interests of citizens. Karaganda. 431.

⁴ Pigolkin, A. S. (2006). The theory of state and law. *Textbook*. Jurayt. Moscow. 613.

⁵ Kashtanina, T.V. (1981). Legal concepts as a means of understanding the content of law. *Soviet state and law*. № 1. 36-44.

⁶ Bandurka, O. M. (2001). Professional ethics of law enforcement officers. Kharkiv: Nat. University of Internal Affairs affairs. 220.

basis. Instead, ensuring security is primarily about exercising the rights and obligations that are provided for in the current legal norms. It is well known that the norm alone can not cause certain legal results, the latter are achieved through legal activity. Activities should be understood as the exercise of subjective rights and the performance of legal obligations imposed by the rule of law on the relevant subjects of labor relations⁷.

In view of this, we consider it expedient to distinguish two elements in the structure of legal guarantees of loyalty: legal norms and the activities of subjects. Thus, the rule of law establishes specific obligations for the subject of legal relations, the implementation of which (i.e. the activities of the subject) will ensure the realization of the rights of another subject. The law, in turn, is the legal basis of legal activity, and legal activity is a means of enforcing the law.

In the legal literature, in particular A.B. Mitskewich, N.I. Matuzov note that the role of legal guarantees was limited exclusively to the protection and defense of the rights of citizens from any violations by persons obliged to ensure the unimpeded exercise of rights and freedoms^{8, 9}. N.A. Bobrova, I.J. Magnovsky has expanded the concept of legal guarantees, and some authors have begun to recognize that legal guarantees ensure the realization of citizens' rights¹⁰.

Many different definitions of the concept of "legal guarantees" have been formulated in the legal science, both similar and quite different in content. These are, first of all, legal guarantees in a broad sense, relating to various branches of law¹¹.

3. Guarantees Of Ensuring The Legality Of Providing Public Services In Ukraine

Thus, in the general legal sense, M.V. Kravchuk notes that it is correct to speak of legal guarantees as a set of "means and methods"¹².

V.F. Pogorilko understands legal guarantees as special means of practical provision of human and civil rights and freedoms provided by law¹³. This definition does not pay attention to the purpose of legal guarantees, i.e. the what particularly they provide. Instead, the definition of this concept should include an indication of the purpose of these "means and methods" as one of the most essential features of legal guarantees. Therefore, the definitions in which it is emphasized that legal guarantees are designed to ensure the actual implementation, comprehensive protection and protection of citizens' rights are noteworthy.

The definition proposed by V.O. Patyulin is quite complete in its content, such that reveals all the essential features of the concept of "legal guarantees" in the general legal aspect, namely: legal guarantees should be understood as legal norms that define specific legal means, conditions and the procedure for exercising rights, legal means of their protection and defense in case of violation¹⁴.

Let us consider the definition of "legal guarantees of loyalty". For example, I.S. Samoshchenko understands legal guarantees of legality as special normative-legal means that guarantee strict observance of legal norms, prevention of arbitrariness on the part of state bodies and officials in relation to citizens, ensuring restoration of violated rights and punishment of violators of legality¹⁵. According to others, it is also the activity of state bodies (and in some cases, public organizations), which is carried out in accordance with these norms¹⁶.

The guarantees of legality include the activities of state bodies and public organizations (in accordance with legal norms). It is also believed that legal guarantees should be understood as a system

⁷ Gida, E.A. Bilozorov, E.V. Zavalny, A.M. Osaulenko, A.O. Kryvytsky, Yu. V., Tikhomirov, D.O. (2011) Theory of State and Law. Textbook. NABS. Kyiv. 575.

⁸ Mitskewich, O. V. (1963). On the guarantees of the rights and freedoms of Soviet citizens in the general socialist society. *Soviet state and law*. № 8. 29.

⁹ Mitskewich, O. V. (1962). Subjects of Soviet law. GIUL. Moscow. 83.

¹⁰ Bobrova, N.A. (1984). Guarantees of implementation of state and legal norms. Voronezh. 92-98.

¹¹ Magnovsky, I. Y. (2003). Guarantees of human and civil rights and freedoms in the law of Ukraine (theoretical and legal aspect). *Abstract of the Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.01*. National Academy of Internal Affairs of Ukraine. Kyiv. 20.

¹² Kravchuk, M.V. (2013). Theory of state and law (supportive notes). Attica. Kyiv. 287

¹³ Pogorilko, V.F., Gray, V.I. (1997). Human and civil rights and freedoms in Ukraine. Kyiv. 40.

¹⁴ Patyulin, B. A. (1974). State and personality in the USSR (legal aspects of relations). Science. Moscow. 237.

¹⁵ Samoshchenko, I.S. (1960). Protection of the rule of law by the Soviet state. State publishing house. Moscow. 64.

¹⁶ Lunev, A.E., Studenikin, S.S. (1948). Socialist legitimacy in Soviet public administration. Moscow. : Publishing House for legal literature at the Ministry of Justice. USSR. 105-106.

of normative and individual legal requirements and relevant legal activities specifically designed to ensure legality¹⁷.

Scientist S.M. Shylo considers legal guarantees of legality not only as a set of means and methods (as is the case in the above definitions), but as a unity of elements, as a holistic legal entity¹⁸.

Special guarantees include legal guarantees of loyalty, the specific legal means and internal legal mechanisms that are the real embodiment of legality in the legal sphere. Legal guarantees of loyalty include: completeness and effectiveness of legal norms; high level of control and supervision over the implementation of the law; quality activities of the competent authorities to ensure the rule of law; improvement of legal practice; effectiveness of legal liability measures.

Special legal guarantees can be classified into the following groups:

- general legal guarantees (development of the legal system as a whole; completeness and consistency of legislation; availability of developed legal techniques and legal procedure; a certain level of legal culture of society);

- organizational and legal guarantees (activity of legislative, executive, judicial power and the President as a guarantor of the Constitution of Ukraine, as well as special purpose bodies as a guarantor of the effectiveness of laws and creation of conditions for their implementation and protection);

- procedural guarantees (availability of effective means of state coercion; presumption of innocence; equality of legal status; inalienability of rights and obligations of subjects; normatively defined principle of inevitability of punishment for violation of the Law)¹⁹.

Let us consider appeals of decisions, actions or inactions of public administration entities on the provision of public services as one of the types of guarantees to ensure the legality of the provision of public services in Ukraine.

Thus, O.S. Dukhnevych interprets proceedings on appeals in court against decisions, actions or inactions of executive authorities and local governments as a normatively regulated procedure for the proceedings that ensure legal and objective consideration and resolution by administrative courts of the cases on appeals of decisions, actions or inaction of executive authorities and local governments and their officials²⁰.

We strongly agree with V.P. Tymoschuk, who notes that according to the general rule, appeals of procedural decisions, actions and inactions should be made together with the appeal of an administrative act. Exceptions may be only procedural actions and decisions that significantly affect the consideration and resolution of the case. Their exhaustive list must be contained in the law. Inaction of an administrative body may be an independent subject of appeal in case of non-adoption of an administrative act within the term established by law or obvious delay in consideration of an administrative case (adoption of procedural decisions, taking procedural actions). Therefore, this procedure should also be attributed to the procedure for appealing decisions, actions or inactions of public administration bodies on the provision of administrative services.

4. Signs of appeal of decisions, actions or inaction of public administration bodies on provision of public services

The analysis of scientific publications and the regulatory framework allows us to highlight the following signs of appeal of decisions, actions or inaction of public administration bodies on provision of public services:

1. Direct initiative (application) of individuals and legal entities. Appeals of decisions, actions or inaction of public administration bodies regarding public services are made only on the direct

¹⁷ Nagarny, O.P. (2003). Loyalty in administrative activity of law-enforcement bodies and ways of its improvement. *Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 1* Shylo, S.M. (2013). The concept and content of legal guarantees of legality in the field of administrative activity of the police. *Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko*. № 4. 283-292.

¹⁸ Shylo, S.M. (2013). The concept and content of legal guarantees of legality in the field of administrative activity of the police. *Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko*. № 4. 283-292.

¹⁹ Okolita, S. V. (2000). Justice and legality as principles of state and legal regulation. *Cand.Sc. Thesis*. 25.00.02. Kyiv. 135.

²⁰ Dukhnevich, O.S. (2019). Proceedings on appeal in court of decisions, actions or inactions of executive authorities and local governments: *Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.07*. Dnipropetrovsk. 222.

initiative (application) of individuals and legal entities, regardless of the form of the person's application (oral or written) and the procedure for obtaining it by the authority.

2. Imperativeness of legal regulation of appeals of decisions, actions or inaction of public administration bodies on the provision of public service. Appeals of decisions, actions or inactions of public administration bodies on the provision of public services are possible only if there is a special legal regulation of the procedure for appealing against such services. A person's request to the authority to take any action in his / her favor may be considered as an administrative service only when the procedure for consideration of this application is clearly regulated. Decisions, actions or inaction of public administration bodies on the provision of public service may not be appealed if its delivery is not provided by law.

3. Appeals of decisions, actions or inactions of public administration bodies on the provision of public services are determined by the body of executive power or local self-government. As a general rule, to appeal decisions, actions or inactions of public administration bodies on the provision of public service can be addressed only to a certain (only one) authority defined by law, in contrast to other types of appeals that can be considered and resolved by a wider range of subjects.

4. Appeals of decisions, actions or inactions of public administration bodies on the provision of public services shall be carried out in accordance with the relevant procedure. For example, if the service is appealed administratively (extrajudicially), the plaintiff can appeal the service only within the authority that issued the service, or to a higher unit.

5. The result of appealing of decisions, actions or inaction of public administration bodies on the provision of public service is an individual act of standard form or administrative act - a decision of the body, for example, on registration or issuance of a certificate or restoration of the right to receive a certain public service.

Thus, appeals of decisions, actions or inactions of public administration bodies on the provision of public services are understood as a normatively regulated procedure for performing procedural actions that ensure legal and objective consideration of cases in administrative and / or judicial proceedings related to the appeals of decisions, actions or inactions of executive authorities and local governments and their officials regarding the consideration of the application of a natural or legal person for the issuance of an administrative act (decision, resolution or ruling to obtain a permit, license, registration, certificate, etc.).

5. General features of litigation of appeals of decisions, actions or inactions of public administration bodies on the provision of public services

According to Yu. S. Pedko, administrative proceedings structurally consist of proceedings. Within these proceedings, cases of certain categories under the jurisdiction of the administrative court are considered (for example, proceedings in cases of abuse of office, proceedings in cases of providing inaccurate information by executive authorities or local governments, etc.)²¹.

In French administrative law, certain administrative proceedings that are adjudicated by administrative courts are called "varieties of administrative justice" by scholars²².

In German administrative law, certain proceedings in the administrative courts of first instance, the Supreme Administrative Land Courts and the Federal Administrative Court of Germany are defined as "administrative proceedings"²³.

The concept of certain types of administrative proceedings within the administrative procedure of Ukraine covers: 1) proceedings in cases on appeal of decisions, actions or inactions of a subject of power; 2) proceedings in cases related to the election process or the referendum process; 3) proceedings in cases on the appeals of the subject of power in cases established by law.

Furthermore, within the administrative process, there are types of proceedings that characterize the general procedure for consideration by administrative courts of all categories of administrative cases.

²¹ Pedko, Yu. S. (2003). Formation of administrative justice in Ukraine. *Monograph*. Inst. of State and Law named after V.M. Koretsky, NAS of Ukraine. 208.

²² Wedel, J. (1973). *Administrative law of France*. Moscow. 343.

²³ Kuybida, R.O., Shishkina, V.I. (2006). *Fundamentals of administrative proceedings and administrative law. Tutorial*. "Staryi svit". Kyiv. 576.

The species diversity of such proceedings is reflected in the structure of the Code of Administrative Procedure of Ukraine (CAPU), according to which the following are distinguished: proceedings in the court of first instance; appeal and cassation proceedings; proceedings on exceptional and newly discovered circumstances.

It should be noted that if we examine the proceedings on the consideration of administrative courts of a particular category of administrative cases, the above proceedings will have the content of stages, i.e. structural elements of the proceedings.

According to theorists of procedural legal activity, procedural proceedings are a logically and functionally consistent sequence of actions that reflect the specific nature of the relationship of subjects, due to the specifics of this category of legal cases, i.e. the logical-temporal characteristics of the process - its stages²⁴. Procedural stage is a set of procedural actions that are aimed at achieving a certain immediate procedural goal. Given the universal nature of the form of claim, proceedings on citizens' claims for illegal decisions, actions or inactions of executive authorities and local governments should be built on the general rules of litigation, taking into account the features arising from the subject (administrative and legal disputes) and composition of the participants in the proceedings, and the list of stages in administrative proceedings is similar to the list of stages of other types of litigation.

It should be noted that the names of the stages of the administrative procedure, the types and essence of which will be discussed below, are determined by a number of factors, namely: 1) the content of the stage and the procedural actions that are carried out within it; 2) regulatory and legal consolidation of the relevant stage. The name, content and procedure for carrying out the stages of the administrative process, its participants and other procedural features of the stages of such a procedure are enshrined mainly in the CAPU; 3) the procedural purpose of the relevant stage of the administrative procedure.

Thus, O.S. Dukhnevych refers to the stages of the administrative process for consideration and resolution of a particular administrative case as follows: 1) initiation of an administrative case in an administrative court (appeal to the administrative court and the opening of proceedings in an administrative case); 2) preparation of an administrative case for trial (preparatory proceedings); 3) judicial review of an administrative case²⁵.

These three stages of the administrative procedure are mandatory (constitutive), because after an individual or legal entity applies to the administrative court, the administrative case inevitably goes through all these stages. Their occurrence after the filing of an administrative lawsuit, which, in fact, the administrative procedure begins with, no longer depends on the will of the applicant or other participants in such a process.

For example, in accordance with Art. 157 of CAPU the court closes the proceedings: if the case is not to be considered in administrative proceedings; if the plaintiff waived the administrative claim and the waiver was accepted by the court; if the parties have reached reconciliation; if there are those that have entered into force, the decision or ruling of the court on the same dispute and between the same parties; in case of death or pronouncing dead in the manner prescribed by law of the person who was a party to the case, if the disputed legal relationship does not allow succession, or liquidation of the enterprise, institution, organization that was a party to the case.

Having considered the appeal of decisions, actions or inaction of public administration entities on the provision of public services in court (administrative proceedings), the focus shall be made on the peculiarities of appealing the results of the provision of public services in administrative proceedings, i.e. individuals (citizens and stateless persons) appealing according to the Law of Ukraine "On Citizens' Appeals".

The current procedure for consideration of administrative complaints is established by Art. 16 of the Law of Ukraine "On Citizens' Appeals"²⁶, the complaint means the right of a person to apply in the order of subordination to a higher body or official with a request to consider the legality of actions or

²⁴ Gorsheneva, V.M. (1985). Theory of legal process. Monograph. High school. Kharkiv. 192.

²⁵ Dukhnevich, O.S. (2019). Proceedings on appeal in court of decisions, actions or inactions of executive authorities and local governments: *Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.07*. Dnipropetrovsk. 222.

²⁶ Legislation of Ukraine. (1996). On citizens' appeals: Law of Ukraine of October 2, 1996. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. № 47. Art. 256.

decisions of public administration entities. In addition, a possible deadline for filing an administrative complaint, including in the field of public services is one month from the moment when a person learned about the managerial decision.

According to Part 4 of Article 16 of the Law of Ukraine "On Citizens' Appeals", a citizen may file a complaint in person or through another authorized person. Complaints in the interests of minors and incapacitated persons are filed by their legal representatives. The complaint shall be accompanied by the decisions or copies of the decisions available to the citizen, which were made at his request earlier, as well as other documents necessary for the consideration of the complaint, which shall be returned to the citizen after its consideration.

The Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine dated April 9, 2015 adopted the draft law submitted by the President of Ukraine on amendments to the Law of Ukraine "On Citizens' Appeals" regarding the possibility of submitting electronic appeals and petitions in which actions or inaction of public administration bodies are subject to appeal. 2005). An electronic application in this draft law means a written application sent using the Internet, electronic means of communication²⁷. However, a fair question arises: what is the fundamental difference between filing a complaint against the actions or inaction of public administration entities in electronic form and an electronic petition? Article 23-1 of the Law of Ukraine "On Citizens' Appeals" stipulates that the collection of signatures under an electronic petition is conducted through the official websites of public authorities or local governments and in case of obtaining the required number of signatures (for example, for electronic petitions addressed to the Cabinet of Ministers of Ukraine). Verkhovna Rada of Ukraine or the President of Ukraine - 25,000 signatures) it is subject to consideration "immediately, but not later than ten working days from the date of publication of information on the beginning of its consideration", and information on the beginning of its consideration must be published "on the official website accordingly of the President of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the relevant local government no later than three working days after obtaining the required number of signatures in support of the petition, and in case of receiving an electronic petition from a public association - no later than two working days after receiving such a petition"²⁸.

It should be mentioned that there is an obvious effect from the introduction of the practice of appealing actions, decisions and inaction of public administration on provision public services in an administrative manner - reducing the number of administrative lawsuits and ensuring the implementation of the principle of prompt court decisions.

For example, in the Federal Republic of Germany, appealing of the actions, decisions or inactions of public administration is an obligatory stage, without which it is impossible to appeal to the courts. However, even if such an administrative appeal procedure is followed, the plaintiffs in the administrative courts of Germany wait for the case to be heard for months or even years²⁹.

In the United Kingdom, the scheme of the bodies to which a citizen can apply at the local level to satisfy his complaint about the results of the provision of public services includes: a consulting agency; adviser; Department of local self-government; Department of Legal Services; Subcommittee on Complaints; Ombudsman³⁰.

According to English scholars, the following types of behavior should be considered poor administration: rudeness; unwillingness to work with the complainant as a person with rights; refusal to answer reasonable questions; neglect to inform the complainant on demand about his rights or the right to compensation payments; deliberate disorientation or inadequate advice; ignoring effective advice; offering to waive the satisfaction of the complaint or offering a disproportionate satisfaction of the complaint; manifestations of racial, sexual or other discrimination; failure to notify the person who loses the right to appeal; refusal to properly inform about the right to appeal; erroneous procedures; violation

²⁷ Legislation of Ukraine. (2005). On Amendments to the Law of Ukraine "On Citizens' Appeals" concerning Electronic Appeals and Electronic Petitions: Draft Law of Ukraine. Electronic resource. Access mode: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2299&skl=9.

²⁸ Legislation of Ukraine. (2005). On the adoption of the draft Law of Ukraine on Amendments to the Law of Ukraine "On Citizens' Appeals" on electronic appeals and electronic petitions: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine of 09.04.2015. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Electronic resource. Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/331-19>.

²⁹ Timoshchuk, V.P. (2003). Administrative procedure and administrative services. *Foreign experience and proposals for Ukraine*. Kyiv. 496.

³⁰ Ivashchenko, O. Yu. (2018). Appeals of administrative services in the UK and Ukraine (comparative legal analysis). *Abstract of the Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.07*. Kyiv. 20.

of the procedure for adequate monitoring of compliance with procedures; ignoring recommendations that should have facilitated the proper treatment of service users; incompleteness; not mitigating the effect of strict adherence to the letter of the law when it leads to manifestly unfair treatment³¹.

The establishment of the rights and obligations of the complainant must correspond to the relevant establishment of the rights and obligations of the subject of power, which has the right to consider the administrative complaint.

We believe that we should agree with the well-founded proposal of O. Ivashchenko on the feasibility based on the positive experience of the United Kingdom to introduce the following options for filing a complaint: "through a local council member, through the Advisory Bureau (which is recommended to create for provision free advice and consultations to citizens on legal, financial and other issues) or directly to the department that should consider complaints³². The scientist emphasizes the importance of creation a Department for Legal and Public Services and a Subcommittee on Complaints in each local government structure in increasing the effectiveness of appealing actions, decisions or inaction of public administration entities on provision public services and strengthening the role of the Ombudsman in the process of appealing public services in Ukraine³³.

It is also worth completely agreeing with the position of D.O. Vlasenko, who proposes to amend Part 2 of Article 19 of the Law of Ukraine "On Administrative Services", providing for the obligation to file an administrative complaint against decisions, actions or inactions of public administration to a higher authority³⁴. The procedure for administrative appeal of a decision, action or inaction of public administration entities on the provision of public services must be provided by a standard administrative regulation approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine. The result of consideration of the administrative complaint is the basis for further appeal in administrative proceedings.

Conclusion

Therefore, for the effective implementation of legal guarantees of legality of public services it is necessary:

To improve the administrative and legal regulation and the mechanism of control by the subjects of public administration through the delimitation of their competence; the procedure for exercising the powers of public authorities and local governments to control the provision of public services.

It is necessary to introduce into the legislation on appeals of decisions, actions or inactions of public administration bodies on the provision of public services the mandatory administrative procedure for appealing decisions, actions or inactions of public administration bodies on the provision of public services, which makes it possible to consider such category of administrative lawsuits in a short time. Therefore, it is proposed to supplement part 1 of Article 183-2 of the CAPU with paragraph 7, which should be worded as follows: "1. Abbreviated proceedings are used in administrative cases concerning:... 7) appeals by individuals of decisions, actions or inactions of subjects of power on the provision of public services. The proposed changes are related to the need to establish a maximum period of summary proceedings in 10 working days, which is sufficient for the judge to decide on the merits of the claim, provided that the plaintiff requires the procedure to appeal the law enforcement act or inaction. The rules of legislative technique require the supplement of part 5 of Article 183-2 of the Criminal Procedure Code, paragraph five, as follows: "not later than 10 working days - in case of appeal of decisions, actions or inactions of public authorities on provision public services."

³¹ Ivashchenko, O. Yu. (2018). Appeals of administrative services in the UK and Ukraine (comparative legal analysis). *Abstract of the Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.07*. Kyiv. 20.

³² Ivashchenko, O. Yu. (2018). Appeals of administrative services in the UK and Ukraine (comparative legal analysis). *Abstract of the Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.07*. Kyiv. 20.

³³ Ivashchenko, O. Yu. (2018). Appeals of administrative services in the UK and Ukraine (comparative legal analysis). *Abstract of the Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.07*. Kyiv. 20.

³⁴ Vlasenko, D.O. (2019). Appeals of decisions, actions or inactions of public administration bodies on the provision of administrative services. *Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.07*. Zaporizhzhia. 222.

To develop and adopt a law of Ukraine "On Public Services", which defines an exhaustive list of public administration entities that would exercise control in this area, their powers, forms and procedures for such activities, methods, ways of implementation and liability in case of abuse control, etc.

Strengthening public control and creating effective feedback with civil society organizations through the development and implementation of the project "Dissemination of non-governmental monitoring of quality public services provision", which will improve the quality of public services by relevant public administration entities, etc.

References

- Bandurka, O. M. (2001). Professional ethics of law enforcement officers. Kharkiv: Nat. University of Internal Affairs affairs. 220.
- Bobrova, N.A. (1984). Guarantees of implementation of state and legal norms. Voronezh. 92-98.
- Dukhnevich, O.S. (2019). Proceedings on appeal in court of decisions, actions or inactions of executive authorities and local governments: *Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.07*. Dnipropetrovsk. 222.
- Gida, E.A. Bilozyorov, E.V. Zavalny, A.M. Osaulenko, A.O. Kryvytsky, Yu. V., Tikhomirov, D.O. (2011) Theory of State and Law. Textbook. NABS. Kyiv. 575.
- Gorsheneva, V.M. (1985). Theory of legal process. Monograph. High school. Kharkiv.192.
- Ivashchenko, O. Yu. (2018). Appeals of administrative services in the UK and Ukraine (comparative legal analysis). *Abstract of the Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.07*. Kyiv. 20.
- Kashtanina, T.V. (1981). Legal concepts as a means of understanding the content of law. *Soviet state and law*. № 1. 36-44.
- Kelman M.S., Murashin, O.G., Khoma N.M. (2003). General theory of state and law. *Textbook*. "New world". Lviv. 609.
- Kravchuk, M.V. (2013). Theory of state and law (supportive notes). Attica. Kyiv. 287
- Kuybida, R.O., Shishkina, V.I. (2006). Fundamentals of administrative proceedings and administrative law. *Tutorial*. "Staryi svit". Kyiv. 576.
- Legislation of Ukraine. (1996). On citizens' appeals: Law of Ukraine of October 2, 1996. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. № 47. Art. 256.
- Legislation of Ukraine. (2005). On Amendments to the Law of Ukraine "On Citizens' Appeals" concerning Electronic Appeals and Electronic Petitions: Draft Law of Ukraine. Electronic resource. Access mode: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2299&skl=9.
- Legislation of Ukraine. (2005). On the adoption of the draft Law of Ukraine on Amendments to the Law of Ukraine "On Citizens' Appeals" on electronic appeals and electronic petitions: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine of 09.04.2015. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Electronic resource. Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/331-19>.
- Leheza, Ye., Savielieva, M., Dzhafarova, O. (2018). Structural and legal analysis of scientific activity regulation in developed countries. *Baltic Journal of Economic Studies*. 4 (3), 147-157. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-147-157>
- Lunev, A.E., Studenikin, S.S. (1948). Socialist legitimacy in Soviet public administration. Moscow .: Publishing House for legal literature at the Ministry of Justice. USSR. 105-106.
- Magnovsky, I. Y. (2003). Guarantees of human and civil rights and freedoms in the law of Ukraine (theoretical and legal aspect). *Abstract of the Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.01*. National Academy of Internal Affairs of Ukraine. Kyiv. 20.
- Matuzov, N.I. (1966). Subjective rights of citizens of the USSR. *Volga book publishing house*. Saratov. 130-133.
- McGregor, Jr., Eugene, B.; Campbell, Alan K.; Macy, Anthony itua; Cleveland, Harlan (July–August 1982). Symposium: The Public Service as Institution. *Public Administration Review*. Washington. 42 (4): 304–320. <https://doi:10.2307/975969>
- Mitskewich, O. V. (1962). Subjects of Soviet law. GIUL. Moscow. 83.

- Mitskewich, O. V. (1963). On the guarantees of the rights and freedoms of Soviet citizens in the general socialist society. *Soviet state and law*. № 8. 29.
- Nagarny, O.P. (2003). Loyalty in administrative activity of law-enforcement bodies and ways of its improvement. *Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.07*. National Academy of Internal Affairs of Ukraine. Kyiv. 205.
- Okolita, S. V. (2000). Justice and legality as principles of state and legal regulation. *Cand.Sc. Thesis*. 25.00.02. Kyiv. 135.
- Ozhegov, S.I. (1986). Dictionary of the Russian language. Moscow. 786.
- Patyulin, B. A. (1974). State and personality in the USSR (legal aspects of relations). Science. Moscow. 237.
- Pedko, Yu. S. (2003). Formation of administrative justice in Ukraine. *Monograph*. Inst. of State and Law named after V.M. Koretsky, NAS of Ukraine. 208.
- Pigolkin, A. S. (2006). The theory of state and law. *Textbook*. Jurayt. Moscow. 613.
- Pogorilko, V.F., Gray, V.I. (1997). Human and civil rights and freedoms in Ukraine. Kyiv. 40.
- Richwine, Jason (2012). Government Employees Work Less than Private-Sector Employees. *Background*. The Heritage Foundation (2724). 1–6.
- Sabikonov, S.N. (1983). Socialist legality in the activities of the Department of Internal Affairs as an important guarantee for the protection of the rights and legitimate interests of citizens. Karaganda. 431.
- Vlasenko, D.O. (2019). Appeals of decisions, actions or inactions of public administration bodies on the provision of administrative services. *Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.07*. Zaporizhzhia. 222.
- Wedel, J. (1973). Administrative law of France. Moscow. 343.
- Sadler, J. (2000). Improving the Quality of Government Services: The UK Experience. *Problems of management theory and practice*, 3, 1-5. http://vasilievaa.narod.ru/10_3_00.htm.
- Samoshchenko, I.S. (1960). Protection of the rule of law by the Soviet state. State publishing house. Moscow. 64.
- Timoshchuk, V.P. (2003). Administrative procedure and administrative services. *Foreign experience and proposals for Ukraine*. Kyiv. 496.
- Shylo, S.M. (2013). The concept and content of legal guarantees of legality in the field of administrative activity of the police. *Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko*. № 4. 283-292.

2. The concepts and the essence of interpretation of law

1. Introduction

The complexity of legal interpretation and the ambiguity of its results always arise a genuine interest of both legal scholars who study general theoretical issues and scholars who deal with the problems of branches of legal sciences. Essentially, from the beginning of the 40s – 60s of the past century, i.e. from the moment of the final establishment of the so-called theory of legal interpretation in the domestic legal doctrine, till the present, representatives of the scientific law society have been pursuing answers to the following questions: “What is interpretation of law? What are its real resource and potential? What is an object? Finally, what is a subject of this complex intellectual-volitional process?”

Taking into account that social relations are dynamic and fast-changing, law controlling them is also subject to transformation. One can objectively assume the abovementioned scientific questions concerning the interpretation of legal rules will never become obsolete and lose social importance. Moreover, it is essential to consider that law, changing its regulatory options, requires a revision and renewal of approaches to its interpretation.

It seems these factors have also influenced the fact that, even at a conservative estimate, domestic and foreign scholars have written more than a hundred theses and monographs devoted to various issues of interpretation of law, and the number of scientific articles cannot be counted at all. It stands to reason that such a diversity of scientific material indicates the ambiguousness in

settling challenging issues for science. Consequently, this complexity has brought about one can make bold to suggest on several independent and diametrically opposing views on the interpretation of law and its rules.

2. Generalized analysis of theory of interpretation in the Soviet period of legal doctrine development

Despite the statement that theory of statutory interpretation was developed in the mid-20th century, the authors consider it necessary to refer to the scholarly works of those scientists who are treated as its founders and whose scientific heritage is still relevant. Thus, E. N. Trubetckoi asserted it was not enough to be sure of the existence of a legal rule for the application of law, it was necessary to clarify the content of the rule to be applied. According to the prominent scientist, in order to establish the precise content of the rule, the text which notifies us of its availability is subject to grammatical analysis. If this involves the laws, their text can be subject to analysis. E. N. Trubetckoi believed that interpretation of law was not limited to grammatical analysis. The interpretation focuses on clarifying the intrinsic meaning of legal provisions. That sort of interpretation, which stays within the letter of the law, is highly dangerous and can cause numerous abuses. Relying on the above, he said the clarification of the spirit of the law, intentions and objectives the legislator implied was a real purpose and primary task of any interpretation (Trubetckoi, 1998).

Such researchers as Ye. V. Vaskovskiy, A. A. Rozh-destvenskii, M. S. Tagantcev, M. D. Shargorodskii et al. generally supported him or expressed similar views. In the Soviet period of the development of legal doctrine, most of the ideas of the mentioned authors were rejected, scientific concepts were called in doubt in terms of their expediency and correspondence with the interests of the working class, and the very scholars were called bourgeois.

Iu. G. Tkachenko was one of the pioneers who updated the issues of interpretation of legal rules at the level of thesis research in the Soviet period. As the vast majority of studies of the Soviet period, Iu. G. Tkachenko's thesis substantiated the social relevance of the specific topic by the fact that "interpretation of legal rules in the USSR is essential to enhance the rule of law particularly significant for our state in the period of completion of the building of socialism and the gradual transition to communism. The necessity of addressing matters related to the interpretation of legal rules is conditioned both by the importance of the very interpretation and a lack in the Soviet legal literature of innovative research dealing with the interpretation as one of means for establishing and enhancing legality in the Soviet state" (Tkachenko, 1950). Specifically, Iu. G. Tkachenko, in the context of intolerance to dissent typical for that epoch, believed that despite the fact that interpretation should consolidate the application of the Soviet laws, this process plays an entirely different role in capitalist countries – the bourgeoisie breaks the laws previously established by it through using the interpretation. The author individually wrote about it and reasoned his standpoint in full" (Tkachenko, 1950). For the most part, criticism is focused on the whole common law in which, as known, the position of precedent is indisputable among sources of law. The Soviet scientist regarded the mentioned practice and natural law theory as maleficent to the interpretation in the eye of the law. This even allowed Iu. G. Tkachenko to arrive at the idea that "...in the bourgeois states in the age of imperialism, the rule of law was destroyed, the arbitrariness of both judicial and administrative bodies was established, and the rejection of the rule of law was particularly evident in England and the United States" (Tkachenko, 1950). Nonsense of the above statements, or rather the origin of that sort of idea, is easy to explain since the influence of official ideology on science, including legal one, was extremely strong at the time (Bilous, 2020).

Turning to the approach of Iu. G. Tkachenko, especially to the issue of the interpretation of legal rules, the scientist believed the Soviet interpretation is instrumental in establishing a common understanding of the law, its uniform application across the Soviet Union. In the scientist's opinion, interpretation is one of the most important tools for conducting and enhancing the rule of law to

establish a common understanding and application of the laws. For this reason, in his thesis, Iu. G. Tkachenko concluded that interpretation could not and should not amend legal rules. “It solely details and clarifies the available provisions of the law. Interpretation of legal rules cannot be identified with lawmaking. Lawmaking involves creating new legal provisions, new rules. Interpretation of these rules cannot and should not create a new law. The Soviet interpretation does not focus on changing the laws, as in capitalist countries, but enhancing the laws through their clarification and specification” (Tkachenko, 1950).

Fully sharing the scientist’s opinion that interpretation does not create a new legal rule, the authors note there is no point to criticize the common law for its peculiarity, including interpretation as one of the lawmaking stages, which results in a specific legal precedent – a judicial decision. Essentially, there should not be a discussion under the framework of determining the legal nature of an outcome of the interpretative process. It appears to the authors that Iu. G. Tkachenko understood it as well, but given the impact of the Soviet ideological steamroller, he was forced to catch an error in “the bourgeois law” and highlight its highly adversarial and injurious nature to society.

Turning back to the matters of the development of scientific theories of interpretation in the Soviet period, it is worth mentioning the contributions of A. S. Pigolkin, who devoted a large number of his works to the issue under consideration. He, as well as Iu. G. Tkachenko, was very critical of the “bourgeois” understanding of interpretation and stressed that “...against the backdrop of socialist reality, interpretation of legislative instruments is one of the ways of implementing the policy of the Communist Party of the USSR (Pigolkin, 1962). Moreover, his ideas of the very essence of interpretation were the most valuable for science. It was A. S. Pigolkin who insisted that clarification and interpretation cannot be a part of the same process. He found them acting as inconsistent and independent phenomena. Referring to N. G. Aleksandrov, A. S. Pigolkin emphasized that interpretation is a generic concept, comprising two individual and different generic concepts which, firstly, should be understood as the internal mental process taking place in the consciousness of a person who applies a legal rule, the clarification of the content of the legal rule and its explanation; secondly, interpretation is externally expressed clarification of the provisions of the legal rule, which is objectified both in the form of an official act of the state authority, recommendations, and advice provided by non-governmental organizations or individuals having no binding effect (Pigolkin, 1962). Drawing a clear line between clarification and explanation, the Soviet scientist wrote that interpretation, as clarification of a legal rule, is a necessary preparatory stage for an adequate solution of a particular issue, required prerequisite for the operation of legal rules in public life, while interpretation-explanation acts as an independent, special activity of certain bodies and individuals (Pigolkin, 1962; Bilous, 2020).

Consequently, A. S. Pigolkin asserted interpretation aims to establish and clear up the will of the dominant class (and the will of the whole nation in the period of active building of communism) expressed in the law or other statutory act. This determines the commonality of the following issues for all aspects of interpretation: a class nature of interpretation, the extension of general philosophical questions of cognition to the interpretation matters, the connection of interpretation with the general tasks of enhancing socialist legitimacy (Pigolkin, 1962). Being guided by the above ideas, the scientist argued that interpretation of regulations in the Soviet state is the activity of government bodies, non-governmental organizations and individual citizens oriented to identify the will of the Soviet people expressed in the regulations and cover the authentic content of this will (Pigolkin, 1962).

Indeed, P. O. Nedbailo did not share A. S. Pigolkin’s approach. P. E. Nedbailo categorically rejected the idea that interpretation is limited to clarifying a legal rule. In this regard, being in agreement with O. S. Ioffe and M. D. Shargorodskii, he wrote “the attempts to separate the explanation of the essence and content of legal rules from the interpretation of a legal act, as the clarification of the content of legal rules, have purely dogmatic nature. The concept of clarification of the legal rules, as a process of learning them for oneself, has no legal significance, and thus, it is useless as a legal term (Nedbailo, 1960). Somewhat, the authors share the mentioned idea considering that clarification of a legal rule is a preliminary stage for its explanation. Clarification of the content of the legal rule makes sense per se, but it is devoid of legal significance without explanation. Therefore, in the context of the so-called interpretation-clarification, it is expedient to refer to an unofficial or so-termed “common” or “routine”

interpretation conducted by ordinary citizens or other subjects exclusively for clarifying the content of the legal rule and recognizing its essence to specify the use of their rights and performance of duties.

As an intermediate conclusion about the Soviet period of the development of legal science, for justice, it is worth mentioning that by giving up on the ideas of representatives of the pre-revolutionary legal science, the Soviet legal doctrine could provide its visions of the interpretation of law and its rules as quite weighty arguments. At the same time, an aggressive rhetoric concerning the approaches of foreign scholars and those domestic researchers, who favored a concept of interpretation of law similar to Western scholars, was not valid and objective.

3. Analysis of modern approaches to the interpretation of legal rules

S. V. Pryima justifies close relationship between the interpretation of legal rules and some systems of philosophy, including hermeneutics and phenomenology. In addition, the scientist outlines the main features of interpretation of law: 1) it is a kind of legal activities; 2) it has (intellectual, mental, creative) nature; 3) it has a purposive character; 4) it has a clarifying (concretization) nature conditioned by standardized nature of law; 5) it has an indirect character; 6) it is performed by different subjects, the particularities of which determine a type of interpretation; 7) it is based on the relevant principles. Following the specified features, S.V. Pryima defines the interpretation of law as a type of legal activities which are cognitive, rely on particular principles and are conducted by relevant subjects for detecting and specifying the content of legal rules and, when necessary, include its explanation for other subjects (Pryima, 2011).

In O. E. Leist's opinion, the interpretation of a legal rule is the clarification and explanation of its real content which is subject to be realized under specific conditions of its action (Leist, 2002; Bilous, 2020). Zh. M. Melnyk-Tomenko expresses a quite similar standpoint. Studying the principles of interpretation of the general principles of administrative proceedings regarding the practice of the European Court of Human Rights, she notes the interpretative process consists of two parts. According to the scientist, at the first stage, the rule should be understood, i.e., an executor of law or a subject of interpretation should come to grips with the rule. At the next stage, the interpreter clarifies the legal rule for other subjects. At the same time, the scientist notes that this mental process does not necessarily result in the approval of an individual interpretative act, but may find expression in the text of scientific-practical commentary on a statutory act, scientific article, speech of a lawyer or a representative in court etc. (Melnyk-Tomenko, 2020; Bilous, 2020).

O. V. Kaplina also writes about the staging of interpretation, but her standpoint somewhat differs from the above one. Thus, in the scientist's opinion, clarification is not always an obligatory stage of interpretation of a legal rule. O. V. Kaplina marks that every stage of the interpretation has its inherent features, specific characteristics, an aim, content, a form and implementation methods. Clarification is the first element of interpretation and ensures the understanding of a legal rule during the law-making, application of legal rules, systematization of legislative acts. As the scientist rightly notes, the solution of the issue on the stages of interpretation and their interrelations depends on the fact what type of interpretation is maintained, the parties involved and a purpose of legal interpretation. In O. V. Kaplina's strong opinion, although clarification of the essence of a legal rule under interpretation is closely interrelated with explanation, they are independent processes. Clarification is essential but not obligatory element of the interpretative process. However, it is an essential part of law-application interpretation. Such an approach to the understanding of interpretation, which combines clarification and explanation, allows regarding the interpretation of a legal rule as a method of cognition, on the one hand, and the interpretation as a type of legal activities, on the other hand (Kaplina, 2008).

Yu. L. Vlasov defines the interpretation of legal rules as an intellectual-volitional activity of objective and subjective nature along with the clarification and explanation of the legislator's will embodied in a legal rule and an outcome of this activity. Moreover, the researcher, as well as O. V. Kaplina, specifies that a balance between clarification and explanation should be established according to the intended purpose of the legal rule. When interpreting the legal rule, clarification acts as an independent cognitive process for understanding of its nature. When it is established a purpose of elucidating the essence of a legal rule, clarification and interpretation compose a single process focused on explaining the rule's provisions to the third parties (Vlasov, 2011; Bilous, 2020).

Instead, O. I. Kostenko does not divide two mentioned intellectual and volitional processes as it proceeds from the scholar's definition of "the interpretation of administrative law acts". It is rendered as the mental intellectual-volitional activity of a relevant subject of interpretation, which is characterized by specific methods and ways and enshrined in special acts of interpretation, aimed at clarifying and explaining the essence and scope of administrative rules, a particular administrative law act or its respective regulatory prescription for their correct and similar understanding and practical application (Kostenko, 2011).

In view of the above, V. V. Honcharov marks that the term "interpretation of legal rules" denotes two related but not identical phenomena. The former is driven by the clarity of a rule for a recipient, i. e. when there is no doubt about its content, and thus, there is no need to reformulate the rule more clearly. That sort of phenomenon can be represented by the term "interpretation-comprehension". Indeed, the latter is associated with the recipient's incomprehensibility of text of the rule that causes the need to convey its some lexemes clearer. Such a phenomenon can be rendered by the term "interpretation-explanation" (Honcharov, 2013). In the authors' opinion, activities related to the interpretation of legal rules are performed independent of a degree of their clarity for the recipient, as it involves the definition of such content not in the abstract, but in terms of a specific subject (legal relationship). At the same time, "content" of the rule is an object of the interpretation in either case or "a form of its consolidation" within this study for establishing its "content". It would be a mistake to regard the content of the rule as an object of interpretation, since the interpretation aims to establish its real content (Bilous, 2019).

Iu. N. Todyka wrote about the interpretation differently: "the very term of "interpretation of law" may be understood: firstly, as a specific cognitive process oriented to determine the meaning (content) of the legal rules... secondly, as an outcome of the cognitive process which is conveyed in a range of statements (grammatical sentences) covering and rendering the content of the rules being interpreted (Todyka, 2000).

Therefore, A. G. Manukian admits that the results of interpretation can exceed the limits of law enforcement. The researcher believes one can refer to the creation of new rules under the framework of "corrective kind of interpretation". A. G. Manukian says "an interpreter may be beyond the scope of the literal meaning of words and expressions of the legislative rule under the extensive interpretation as well, however, it is found out the essence of a rule the legislator intended it to have while adopting one – a new rule is not created. Under corrective interpretation, there is a deviation from the original intention of the legislator – rather other social relations are subjected to the regulation than those which the legislator meant when adopting the rule".

In the same context, A. G. Manukian turns to the so-called modernized kind of corrective interpretation of legal rules which is applied: either taking into account the essential, but not considered by the legislator, specifics of social relations in one or another segment of social reality, or by changing the objective meaning of this reality. However, the scholar emphasizes an executor of law changes the literal meaning of the legal rule at his or her discretion. Admitting that the purpose of statutory interpretation is to identify the content of a legal rule without going beyond the principle of separation of powers, A. G. Manukian stresses such a condition does not mean that modernized corrective interpretation is always wrongful, and the executor of law does not have the right to form other legal relations than those which proceed from the interpreted legislative prescription (Manukian, 2006).

Therewith, the abovementioned Yu. L. Vlasov says that under the framework of legal activities, the interpretation of legal rules is encountered not only amidst law enforcement but also lawmaking, enforcement, systematization, legal education and promotion of law. Moreover, the scholar specifies that in the context of legal regulation, the interpretation should be considered narrower through separating its tasks and functions from other types of legal activity such as legal specification, filling law gaps, adjustment of the rules to new living conditions etc. (Vlasov, 2001; Bilous, 2020).

M. I. Koziubra also admits a fact interpretation is not limited to clarification and explanation. The scientist makes some adjustments concerning the mentioned conclusion. Thus, in the scientist's opinion, lawmaking is not a function (i.e. one of the main activities) of law interpretation agencies, including courts. Giving them that sort of authority would contradict the principle of separation of powers the opponents of judicial lawmaking reasonably paid attention to. Consequently, it is pointless to

apply the English “judge-made law” by rote to the domestic legal system and the continental legal system. In addition, M. I. Koziubra notes it would be more facilitated to regard law enforcement, primarily judicial practice and even more practical activity of the constitutional review bodies – constitutional courts, as something independent of the lawmaking process. The availability of lawmaking elements in law interpretation activity is not an anomaly – as the national literature often qualifies – but an objective need. Although it has its limits, it shall not be deleted in its entirety from the activities of the Constitutional Court and general jurisdiction courts as it is inherent in the very nature of their activities (Koziubra, 2014).

M. I. Koziubra assures that to deny the obvious facts of judicial interpretation’s violation of the limits of clarification and explanation of the will of the constitution-maker or legislator, scope of the relevant constitutional or legislative provisions, which are conveyed by meaning that often differs from the essence which the constitution-maker or legislator, entails keeping the positions of extreme formalism and dogmatism incompatible with modern ideas about law and man’s belonging to it. Therefore, the prominent legal theorist specifies that the foregoing does not mean that judicial interpretation – a lawmaking or judicial “completion” and “development” of law – has no limits and is determined solely by judicial discretion (Koziubra, 2014).

Having analyzed the above approaches to interpretation of law, the authors do not share the opinions of those scholars who either insist that interpretation is a law-making process in the context of our legal reality or allow “exceptions to the rule of traditional understanding of interpretation” and try to explain the logic of the decisions taken by jurisdictional entities, which are not only law enforcement acts in specific cases but also acts that were subsequently applied by other subjects of law which took the motivating and operative part of the court decision as a basis.

4. Conclusions

Taking into consideration all the abovementioned opinions of both domestic and foreign scholars, the authors mark that, as legal literature rightly notes, one can draw the following conclusion relying on a large variety of approaches to the definition of the concept “interpretation of law”: despite the discordance of scientific opinions, the majority of representatives of domestic and foreign scientific schools agree that interpretation can be understood in two senses – as a process or a result (Zvieriev, 2015). In addition, this procedure involves two other processes – clarification and explanation – which, according to some scholars, can exist as complementary components of a single process and, in the opinion of others – are independent, not always interconnected (interdependent) intellectual and volitional processes – “interpretation-clarification” and “interpretation-explanation”.

The authors state interpretation is not an individual stage or type of rulemaking which results in the creation of a new rule of law. It is worth highlighting that among the above arguments, the authors’ vision of interpretation is based on the fact the word “interpretation” (Latin “interpretatio”) means in common sense nothing more than “to determine the content, to explain, to clarify the essence of something; to give some explanation” (Busel, 2001). In other words, the very semantics of the words of “interpretation” and “elucidation” does not provide for other intellectual and volitional processes except clarification and explanation, and attempts to expand the meaning of these words through specification – a new rule is created due to these mental processes – contradict their well-known meaning (Bilous, 2020).

The research highlights that so-called judicial interpretation, M. I. Koziubra writes about in the context of the specified discussion, can go beyond the law-enforcement process and get the features of lawmaking. However, the authors believe the above can take place in cases of law interpretation activity of the Constitutional Court of Ukraine and European Court of Human Rights that is prescribed by the current legislation of Ukraine whereby, for instance, the courts apply the ECHR practice as a source of law when considering cases.

At the same time, the authors agree that a specific result of the interpretation set out in a relevant court decision (primarily, of higher courts) may be a ground for reviewing the case law on a particular category of cases. There is no gainsaying that in such cases, the rule of law didn’t change but get, so to speak, its new, more correct understanding and use patterns. The authors also recognize that the results of law enforcement or doctrinal interpretation may impact lawmaking, if an error or incompleteness of

legal regulation of social relations was found due to such interpretive processes of a law or legal rules and the legislator subsequently made appropriate changes to the law (Bilous, 2020).

In the authors' analysis, a just opinion is one under which the "stages" and complexity of the interpretative process depend on the purposes of interpretation and its varieties respectively. Thus, if it refers to so-called unofficial interpretation, this process involves clarifying the rules of law and does not provide for the legal consequences of that sort of interpretation. If it refers to the official interpretation, it is evident the interpretative process comprises two interrelated stages – clarification and explanation.

Consequently, interpretation of legal rules is an intellectual and volitional activity of an interpreter, which is conducted under the principles and means of interpretation, aimed at clarifying and/or specifying the content of the legal rule to understand and apply them in practice correctly and uniformly. It may be enshrined in special acts of interpretation, scientific practical commentary on legislation, doctrinal sources and other external forms of interpretation (Bilous, 2020).

References:

Bilous, O. V. (2019). Poniattia obiekta tlumachennia yak elementa pravozastosovnoi diialnosti [The concept of an object of interpretation as an element of law-enforcement activity]. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*, vol. 3, pp. 132–136.

Bilous, O. V. (2020). *Liudynotsentrychni ta aksiolohichni aspekty tlumachennia poniat ta katehorii administratyvnoho sudochynstva: monohrafiia* [Human-centric and axiological aspects of the interpretation of concepts and categories of administrative proceedings: a monograph]. Odesa: Publishing House Helvetica. (in Ukrainian)

Bilous, O. V. (2020). Poniattia ta katehorii administratyvnoho sudochynstva: liudynotsentrychni ta aksiolohichni aspekty tlumachennia [Concept and categories of administrative proceedings human-centric and axiological aspects of interpretation] (PhD Thesis), Dnipro. (in Ukrainian)

Bilous, O. V. (2020). Tlumachennia norm prava: poniattia ta sutnist [Interpretation of legal rules: concept and essence]. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*, vol. 3, pp. 46–53.

Busel, V. T. (ed.) (2001). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] Kyiv: Irpin: VTF "Perun". (in Ukrainian)

Honcharov, V. V. (2013). Dynamichne tlumachennia yurydychnykh norm [Dynamic interpretation of legal rules] *Pratsi Lvivskoi laboratorii prav liudyny i hromadianyna NDI derzhavnoho budivnytstva ta mistsevoho samovriaduvannia NAPrNU. Serii I. Doslidzhennia ta referaty*, vol. 27 [Papers of Lviv Laboratory for Human and Civil Rights of the RI of State Building and Local Self-Government of the NALSU. Series I: Research and abstracts]. Lviv: SPOLOM. (in Ukrainian)

Kaplina, O. V. (2008). *Pravozastosovne tlumachennia norm kryminalno-protsesualnoho prava: monohrafiia* [Law-enforcement activity of the rules of criminal procedural law: a monograph]. Kharkiv: Pravo. (in Ukrainian)

Kostenko, O. I. (2011). Tlumachennia aktiv administratyvnoho zakonodavstva [Interpretation of administrative law acts] (PhD Thesis), Zaporizhzhia. (in Ukrainian)

Koziubra, M. I. (2014). Yurydychne tlumachennia: problemy metodolohii [Legal interpretation: methodological problems]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky*, vol. 155, pp. 3–8.

Leist, O. E. (2002). Sushchnost prava. Problemy teorii i filosofii prava [The essence of law. Problems of theory and philosophy of law]. Moscow: IKD Zertsalo-M. (in Russian)

Manukian, A. G. (2006). Tolkovanie norm prava: vidy, sistema, predely deistviia [Interpretation of legal rules: types, system, action limits] (PhD Thesis), St. Petersburg. (in Russian)

Melnyk-Tomenko, Zh. M. (2020). Zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny pry tlumachenni zahalnykh pryntsyviv administratyvnoho sudochynstva [Application of the practice of the European Court of Human Rights when interpreting the general principles of administrative proceedings] (PhD Thesis), Dnipro. (in Ukrainian)

Nedbailo, P. E. (1960). *Primenenie sovetskikh pravovykh norm* [Application of the Soviet legal rules]. Moscow: Iuridicheskaiia literatura. (in Russian)

Pigolkin, A. S. (1962). *Tolkovanie normativnykh aktov v SSSR* [Interpretation of statutory acts in the USSR]. Moscow: Iuridicheskaiia literatura. (in Russian)

Pryima, S. V. (2011). *Pryntsypy tлумachennia norm prava* [Principles of the interpretation of legal rules] (PhD Thesis), Kharkiv. (in Ukrainian)

Tkachenko, Iu. G. (1950). *Tolkovanie iuridicheskikh norm v SSSR* [Interpretation of legal rules in the USSR] (PhD Thesis), Moscow. (in Russian)

Todyka, Iu. N. (2000). *Konstitutciia Ukrainy: problemy teorii i praktiki: monografiia* [The Constitution of Ukraine: theoretical and practical issues]. Kharkov: Fakt. (in Russian)

Trubetckoi, E. N. (1998). *Entsiklopediia prava* [Law encyclopedia]. Saint-Petersburg: Iuridicheskii institut. (in Russian)

Vlasov, Yu. L. (2000). *Problemy tлумachennia norm prava* [Challenges of the interpretation of legal rules] (PhD Thesis), Kyiv. (in Ukrainian)

Vlasov, Yu. L. (2001). *Problemy tлумachennia norm prava: monografiia* [Problems of the interpretation of legal rules: a monograph]. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. (in Ukrainian)

Zvieriev, Ye. O. (2015). *Tлумachennia mizhnarodnykh dohovoriv natsionalnymy sudamy: yevropeiskyi dosvid ta ukrainska praktyka* [Interpretation of international agreements by the national courts] (PhD Thesis), Kyiv. (in Ukrainian)

3. Генеза правового регулювання патронатної служби в Україні

Постановка проблеми. Проблематика правового регулювання публічної служби є предметом наукових досліджень сучасної вітчизняної юридичної науки та зокрема вчених-адміністративістів. Причому останнім часом усе більшого значення набуває дослідження та використання у вітчизняній державно-правовій практиці європейського досвіду правового регулювання публічної служби. Система публічного управління та організація державного апарату, які успадкувала Україна від радянських часів, не відповідають вимогам часу та новим реаліям. Така невідповідність зумовлює необхідність переосмислення ролі держави у суспільному житті через реалізацію всеохоплюючої політико-правової, організаційної та соціально-економічної реформи. Реалізація п. 4.2 «Професійна державна служба» Довгострокових пріоритетів діяльності Уряду чинної Програми діяльності Кабінету Міністрів України (далі – КМ України) [1] передбачає приведення законодавства про державну службу у відповідність з принципами державного управління, визначеними SIGMA/OECD, та його імплементацію; упровадження прозорої класифікації посад державної служби та запровадження системи грейдів (каталог типових посад, схема посадових окладів на основі цінності посади); створення та впровадження ефективної системи оцінки результативності службової діяльності державних службовців; здійснення активної комунікації з питань залучення громадян на державну службу та їх стажування в державних органах; упровадження сучасних підходів та інструментів управління персоналом на державній службі. Серед кроків реалізації Плану пріоритетних дій Уряду [2] визначено оновлення конкурсних процедур для забезпечення прозорого відбору на державну службу, який, зокрема, ґрунтується на європейських принципах публічної адміністрації; удосконалення законодавства про державну службу в частині розвитку корпусу державної служби і системи оплати праці. Втілення в життя окреслених кроків дозволить: забезпечити державні органи висококваліфікованими працівниками, здатними професійно виконувати посадові обов'язки; удосконалити процедури добору на посади державної служби та звільнення з неї відповідно до принципів Програми підтримки вдосконалення врядування та менеджменту (SIGMA); запровадити прозору систему оплати праці державних службовців; припинити можливості масових необґрунтованих звільнень державних службовців у разі зміни ключових політичних фігур; узгодити положення законодавства з питань державної служби та законодавства про працю. Безумовно, з огляду на контраверсійність питання щодо співвідношення державної та патронатної служби, щодо ролі й місця останньої у

системі публічної служби, пріоритети діяльності Уряду та кроки їх реалізації мають опосередковане значення. Проте поділяємо позицію науковців, які стверджують, що патронатна служба є необхідним інструментом у розбудові службових відносин, правових та організаційних засад професійної діяльності із забезпеченням політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян публічної служби, яка б функціонувала в інтересах держави і суспільства [3, с. 9]. Таким чином, актуальність вибраної теми зумовлена, по-перше, потребою удосконалення механізму правового регулювання публічної служби як цілісного політико-правового явища, по-друге, необхідністю розмежування державної та патронатної служби, встановлення їх зв'язків, по-третє, запровадженням інноваційного міжнародного досвіду в процес формування кадрового потенціалу публічної адміністрації, підвищення ефективності професійної діяльності публічних службовців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові розвідки щодо інституту патронатної служби здійснювались у контексті загальних аспектів державної служби, а тому неминуче мають визнаватись фрагментарними. Це, наприклад, праці таких учених-адміністративістів, як В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Н.О. Армаш, Л.Р. Біла-Гіунова, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, Т.О. Коломонець, В.К. Колпаков, Л.В. Романюк, В.М. Тимошук, А.М. Школик, та інших, а також представників науки публічного (державного) управління.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу теоретичних засад адміністративно-правової науки, чинного та ретроспективного законодавства дослідити генезу правового регулювання інституту патронатної служби та сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо його подальшого удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Поступове становлення нових поглядів на формування та функціонування публічної служби в Україні вимагають подальших теоретичних розробок та наукового супроводження цього процесу, перегляд наявних концепцій, їх змістове наближення до сучасних реалій.

Предметом численних дискусій у колах теоретиків і практиків з моменту набуття Україною незалежності та прийняття Закону України «Про державну службу» 1993 року [4] є патронатна служба, її статус, правове регулювання і місце в публічній службі. Не втрачають своєї актуальності ці питання і тепер.

З огляду на визначену мету наукового дослідження, варто вказати, що автори поділяють позицію вчених-адміністративістів, які вважають, що наявність специфічних, притаманних лише патронатній службі ознак, істотно відмінних від ознак державної служби, дає змогу зробити висновок про неможливість їх ототожнення. Водночас патронатна служба зорієнтована на забезпечення діяльності суб'єкта публічно-владної компетенції, переважно публічного діяча, що надає підстави для можливості розгляду її як різновиду публічної служби, з огляду на її ознаки [3, с. 27].

Дослідження генези правового регулювання патронатної служби в Україні необхідно здійснювати з урахуванням того факту, що до 01.05.2016 року правова регламентація патронатної служби здебільшого здійснювалась в межах загального законодавства з питань державної служби, лише прийняття Закону України «Про державну службу» 2015 року [5] та набрання ним чинності змінило цю ситуацію. Нині згідно з п. 18 ч. 3 ст. 3 дія цього Закону не поширюється на працівників патронатних служб. Проте остаточно уникнути регулювання патронатної служби Законом України «Про державну службу» 2015 року не вдалося, залишилась низка положень, що безпосередньо стосуються патронатної служби, а також збереглися деякі положення, які визначають взаємозв'язки та взаємозалежність державної служби та патронатної служби.

Згідно з положеннями Закону України «Про державну службу» 1993 року [4], патронатна служба (патронатні службовці) прирівнювалась до державної служби (державних службовців), за винятком певних особливостей, визначених законом, наприклад, це стосувалося припинення державної служби патронатними службовцями у разі зміни керівників або складу державних органів відповідно до ч. 3 ст. 30 Закон України «Про державну службу» 1993 року. Також у ч. 2 ст. 2 Закон України «Про державну службу» 1993 року було вказано, що посадовими особами

відповідно до цього Закону вважаються керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій. Здійснення «консультативно-дорадчих функцій», зокрема, і покладалося на патронатну службу.

Відповідно до ч. 5 ст. 15 Закону України «Про державну службу» 1993 року Президент України, Голова Верховної Ради України, члени Уряду України, глави місцевих державних адміністрацій мали право самостійно добирати та приймати осіб на посади своїх помічників, керівників пресслужб, радників і секретарів згідно зі штатним розписом і категорією, що відповідає посаді (патронатна служба) [4]. Зазначеною нормою визначався не тільки перелік суб'єктів, які мали право утворювати патронатну службу, а й наведено перелік посад, які належали до патронатної служби.

Класифікація посад державних службовців, що наведена в ст. 25 Закону України «Про державну службу» 1993 року, застосовувалась і щодо посад патронатної служби. До другої категорії з таких посад було віднесено: радників та помічників Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України; до третьої - експертів, консультантів Адміністрації Президента України, Апарату Верховної Ради України і Секретаріату Кабінету Міністрів України тощо. Окрім того, згідно з ч. 3 ст. 25 віднесення до відповідної категорії нових посад державних службовців проводилось КМ України за погодженням з відповідним державним органом. Прикладом реалізації цієї норми була Постанова КМ України від 14.08.2013 № 703 «Про віднесення деяких посад працівників органів державної влади, інших державних органів, установ до відповідних категорій посад державних службовців та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» [6], яка стосувалася у тому числі посад патронатної служби.

З наведеного слід відзначити, що Закон України «Про державну службу» 1993 року здебільшого регулював патронатну службу певних суб'єктів (Президента України, Голови Верховної Ради України, членів Уряду, голів місцевих державних адміністрацій), перелік яких був вичерпним, проте в законі були норми, які допускали існування патронатної служби в будь-якому державному органі. Так, згідно з ч. 2 ст. 23 Закону України «Про державну службу» 1993 року [4] у виняткових випадках після досягнення граничного віку перебування на державній службі державні службовці могли бути залишені на державній службі лише на посадах радників або консультантів за рішенням керівника відповідного державного органу.

Порядок перебування на державній службі працівників патронатної служби відповідно до ч. 5 ст. 15 Закону України «Про державну службу» 1993 року установлювався відповідними органами, зокрема Порядком перебування на державній службі працівників патронатної служби членів КМ України та голів місцевих державних адміністрацій, затвердженим відповідною постановою Уряду [7]. Стосувався цей Порядок патронатних службовців виключно членів КМ України та голів місцевих державних адміністрацій. Згідно з п. 2 Порядку, члени КМ України, голови місцевих державних адміністрацій могли утворювати патронатну службу в межах граничної чисельності працівників Секретаріату КМ України, центрального апарату міністерства, місцевої державної адміністрації та їх штатних розписів.

Поміж іншого Порядком визначались окремі особливості правового статусу патронатних службовців, зокрема, було визначено ким і в якому порядку вони добираються на певні посади, які вимоги висуваються до них (громадянство України, необхідний досвід роботи в органах управління, відповідній галузі чи сфері діяльності, з урахуванням напряду роботи посадової особи, при якій утворена служба), наведено перелік основних завдань тощо.

У Довіднику типових професійних характеристик посад державних службовців, що затверджений наказом Головного управління державної служби України від 01.09.1999 № 65 [8], в додатку 2 містилось таке визначення патронатної служби - це сукупність працівників державного органу, які самостійно приймаються на посади членами КМ України, головами місцевих державних адміністрацій згідно із штатним розписом і категорією, що відповідає посаді. Патронатна служба могла складатися з помічника, радника, керівника пресслужби або інших посад, передбачених штатним розписом. Вважаємо, що наведене визначення є надто

вузьким, а тому обмежує патронатну службу як щодо суб'єктів, якими вона утворюється, так і її ознак, акцентується увага лише на особливостях призначення. При цьому поза увагою залишається зміст, повноваження і порядок діяльності працівників патронатної служби, питання звільнення тощо.

Слід мати на увазі, що розглянуте визначення і перелік посад патронатної служби було сформоване, виходячи з положень Закону України «Про державну службу» 1993 року [4].

Довідник типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців, затверджений наказом Національного агентства України з питань державної служби від 13.09.2011 № 11 [9], вже не містив визначення поняття «патронатна служба», проте, як і в попередній редакції, визначав перелік кваліфікаційно-професійних характеристик деяких посад патронатної служби (керівник служби міністра, керівник пресслужби, помічник керівника, помічник-консультант народного депутата, радник, консультант).

Згадки про патронатну службу мали місце і в актах, якими регулювались питання проведення атестації державних службовців. В абз. 3 п. 2 Положення про проведення атестації державних службовців, затвердженого постановою КМ України від 28.12.2000 № 1922 [10], вказано, що не підлягають атестації державні службовці патронатної служби.

Патронатна служба міністра регламентується ст. 12 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» [11]. Відповідно до ч. 1 ст. 12 міністр має право на формування патронатної служби міністра у межах граничної чисельності державних службовців та працівників міністерства і витрат, передбачених на утримання міністерства. Чисельність патронатної служби міністра становить не більше десяти осіб (положення щодо граничної чисельності внесено Законом України «Про державну службу» 2015 року [5]).

Патронатна служба міністра здійснює консультування міністра, підготовку необхідних для виконання завдань міністерства матеріалів, забезпечує зв'язок із посадовими особами інших органів державної влади, організацію зустрічей та зв'язків із громадськістю, засобами масової інформації, а також виконує інші доручення міністра.

Згідно з ч. 7 ст. 12 на працівників патронатної служби поширюється дія законодавства про працю з особливостями, встановленими законом.

З прийняттям Закону України «Про державну службу» 2015 року [5] та внесенням змін до нього (в основному 2019-2020 рр.) суттєво змінилось правове регулювання патронатної служби. Як уже зазначалось, з моменту набуття цим законом чинності його дія не поширюється на працівників патронатних служб (п. 18 ч. 3 ст. 3).

Однак Закон України «Про державну службу» 2015 року [5] містить розділ X «Особливості проходження державної служби в окремих державних органах. Патронатна служба», який власне і закладає підвалини правового регулювання інституту патронатної служби. Згідно з ч. 1 ст. 92 Закону, до посад патронатної служби належать посади радників, помічників, уповноважених та пресекретаря Президента України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, його Першого заступника та заступника, працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України, працівників патронатних служб Прем'єр-міністра України та інших членів Кабінету Міністрів України, помічників-консультантів народних депутатів України, помічників та наукових консультантів суддів Конституційного Суду України, помічників суддів, а також посади патронатних служб в інших державних органах.

Наведений перелік посад патронатних служб та посадових осіб, при яких вони утворюються, має деякі особливості порівняно з аналогічними у інших актах. Так, по-перше, перелік осіб, при яких може утворюватись патронатна служба є невичерпним, посади патронатних служб можуть бути і в інших державних інституціях. Окремо варто акцентувати увагу на цьому положенні. Те, що патронатна служба може бути в будь-якому органі, зовсім не означає, що, керуючись цим положенням, будь-яких державний орган може утворити патронатну службу, це загальна норма, яка визначає ступінь поширення її дії - на всі державні органи, в яких утворена патронатна служба. Тобто право утворювати патронатну службу має закріплюватись спеціальним законодавством. По-друге, перелік посад патронатних службовців, з одного боку,

визначається відповідно до особи, при якій вони вводяться (викладення вказує на вичерпність переліку таких посад, тобто, наприклад, серед посад патронатної служби Президента України можуть бути лише радник, помічник, уповноважений та пресекретар; у народних депутатів України лише помічники-консультанти тощо), а з іншого - залишається можливість зарахування й інших посад до посад патронатної служби.

З метою подолання зазначеної невизначеності, відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 15 Закону України «Про державну службу» 2015 року [5], Комісія з питань вищого корпусу державної служби мала право затверджувати перелік посад патронатної служби. Але Комісією зазначений перелік жодного разу не був затверджений. Більш того, зазначене повноваження Комісії не знайшло закріплення в Положенні про Комісію, затвердженого постановою КМ України від 25.03.2016 № 243 [12]. Надалі у зв'язку зі змінами до Закону України «Про державну службу» 2015 року Комісія була позбавлена права формувати такий перелік.

Шляхом прийняття Постанови КМ України від 18.01.2017 № 15 «Питання оплати праці працівників державних органів» [13] було здійснено спробу вирішити вказану проблему, хоча й у межах вирішення загального питання - оплати праці державних службовців.

Постанова КМ України від 24.12.2019 № 1112 «Про умови оплати праці працівників державних органів, на яких не поширюється дія Закону України «Про державну службу» [14], вже безпосередньо регулює питання оплати праці працівників патронатних служб, нею затверджуються Умови оплати праці працівників патронатних служб у державних органах. Перш за все варто звернути увагу на те, що Умови визначають механізм оплати праці працівників патронатних служб тих державних органів, де передбачено функціонування патронатної служби.

Відповідно до п. 5 Умов конкретний перелік підрозділів і посад працівників патронатної служби визначається особою, при якій утворено службу, або головою депутатської фракції (депутатської групи) у Верховній Раді України в межах граничної чисельності працівників відповідного державного органу.

У Додатках до Умов встановлено розміри посадових окладів працівників патронатних служб залежно від посадової особи (Голови Верховної Ради України, його Першого заступника та заступника, керівника апарату, депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України, Президента України, Прем'єр-міністра України, Першого віцепрем'єр-міністра України, віцепрем'єр-міністрів України), органу (Офіс Президента України), структурного підрозділу органу (апарат РНБО України), а також предметно всіх інших органів з урахуванням їх юрисдикції.

Останній додаток стосується таких працівників патронатних служб: керівника патронатної служби (секретаріату, апарату); заступника керівника патронатної служби (секретаріату, апарату); керівника структурного підрозділу в патронатній службі; радника; заступника керівника структурного підрозділу в патронатній службі; пресекретаря; помічника; референта.

Звідси цілком доцільно відзначити, що патронатна служба структурно складається з низки різних посад, які вирізняються не тільки своїми назвами (деякі з яких запозичені з інших мов), а й переліком покладених на них обов'язків. Тому пропонуємо для зарахування певних посад до патронатної служби керуватись не назвою такої посади, а виключно переліком покладених на них обов'язків. Тільки у такому разі можлива правильна їх класифікація.

З метою правильного вирішення ситуації щодо зарахування певних посад до посад патронатної служби цілком доречним видається розроблення та затвердження відповідних критеріїв, наприклад, за аналогією з Критеріями визначення переліку посад працівників державних органів, які виконують функції з обслуговування, затверджених постановою КМ України від 06.04.2016 № 271 [15].

Ст. 92 Закону України «Про державну службу» 2015 року не конкретизує хто і в якому порядку призначає на посади працівників патронатних служб, обґрунтовується це тим, що спеціальними законами визначається посадова особа, уповноважена їх призначати, залежно, звісно, від конкретного органу та з урахуванням положень цього Закону. Прикладом є Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» [11], згідно з ч. 3 ст. 12 працівники патронатної служби міністра призначаються на посаду та звільняються з посади державним

секретарем міністерства за поданням міністра, а також у зв'язку зі звільненням міністра.

Ч. 4 ст. 92 Закону України «Про державну службу» 2015 року передбачає поширення законодавства про працю на працівників патронатних служб, але вже конкретно обмежуються дії певних статей, що раніше передбачалось особливостями їх статусу. Це статті 39¹, 41-43¹, 49¹ та ч. 3 ст. 184 Кодексу законів про працю України [16], які визначають особливості дії та припинення трудових договорів, вивільнення працівників тощо.

Наслідком поєднання правового регулювання державної служби та патронатної служби є зарахування часу роботи на посадах патронатної служби до стажу державної служби, відповідно до п. 11 ч. 2 ст. 46 та ч. 5 ст. 92 Закону України «Про державну службу» 2015 року. Паралельно з цим вводяться певні обмеження дії цього правила. Так, для можливості його застосування особа повинна до призначення на посаду патронатної служби перебувати на державній службі та після звільнення з посади патронатної служби повернутися на державну службу. Часових рамок перебування на посаді патронатної служби та повернення на державну службу не встановлено, як і необхідності повернутись на державну службу після звільнення з патронатної служби у певний, визначений строк.

За ч. 6 ст. 92 Закону України «Про державну службу» 2015 року вступ або повернення працівника патронатної служби на державну службу реалізується у порядку, визначеному для осіб, які вперше вступають на державну службу, тобто з обов'язковим проведенням конкурсу.

Концептуальна невизначеність у питанні співвідношення державної служби та патронатної служби є наслідком прирівнювання працівників патронатної служби до державних службовців, за певними винятками, зумовленими особливостями їх правового статусу, які вирізняли їх. Встановлені за цей час зв'язки в правовому регулюванні патронатної служби та державної служби виявились настільки сильними, що не дають змоги уникнути їх навіть сьогодні, за умов, що дія Закону України «Про державну службу» 2015 року не поширюється на працівників патронатних служб.

У світлі мети роботи доцільно розглянути програмні документи з питань реформування публічної служби під зрізом визначеності правової природи патронатної служби та напрацювання науковців.

Концепцією адміністративної реформи в Україні, затвердженою указом Президента України від 22.07.1998 № 810/98 [17], передбачалось, що Секретаріат КМ України складатиметься, зокрема, з патронатних служб Прем'єр-міністра та віцепрем'єр-міністрів, а також закріплювалось право міністрів формувати власну патронатну службу. Патронатна служба міністра визначалась як його особистий апарат та має бути спрямована на підготовку необхідних матеріалів для міністра, організацію його контактів з громадськістю та засобами масової інформації, також вона повинна виконувати роль сполучної ланки між міністром та колективом службовців - апаратом міністерства, а також між певним міністром та іншими міністрами.

Стратегією реформування системи державної служби в Україні, затвердженою указом Президента України від 14.04.2000 № 599/2000 [18], передбачалось удосконалення класифікації посад державних службовців за змістом і характером діяльності, способами призначення та надання повноважень на такі типи посад: 1) політичні; 2) адміністративні; 3) патронатні. До патронатних посад за Стратегією зараховувались посади радників, консультантів, помічників, пресекретарів та інші посади, що передбачені штатним розписом для організаційного та інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності членів КМ України, керівників органів державної влади. Разом із тим підтверджувалось, що посади патронатної служби належать до відповідних категорій посад державних службовців.

Концепціями розвитку законодавства про державну службу 2005 та 2006 років, затвердженими указами Президента України від 05.01.2005 № 1/2005 [19] та від 20.02.2006 № 140/2006 [20] відповідно, майже однаково передбачалась необхідність вдосконалення правового статусу працівників патронатних служб (їх повноваження, порядок призначення та звільнення). Крім того, зазначалось, що слід передбачити, що право мати патронатну службу можуть мати лише ті особи, які обіймають політичні посади.

Разом із тим про відсутність єдиного підходу до розв'язання питання патронатної служби

свідчить той факт, що ні в Концепції адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу [21], ні серед заходів щодо реформування державної служби в Україні, передбачених Указом Президента України [22], заходів, спрямованих на вдосконалення інституту патронатної служби, передбачено не було. Так само, як і в Стратегії державної кадрової політики на 2012-2020 роки [23] та Стратегії реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року [24], жодних заходів щодо вдосконалення інституту патронатної служби не передбачалось. У Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 р. [25] одним з пріоритетів визначено «Державна служба та управління людськими ресурсами». Разом із тим питання патронатної служби традиційно залишилось поза увагою розробників програмного документа. Так, ситуація може свідчити або про намагання розмежування законодавства щодо державної служби та патронатної служби, а тому і розмежування цих інститутів публічної служби, або про вади законодавства про публічну службу (наявність прогалін, колізій тощо).

Проаналізувавши ступінь впровадження положень згадуваних нормативних актів, можемо констатувати, що вони залишаються нереалізованими або ж такими, що вже не відповідають тим реаліям, які характерні для сучасної України.

Проте суб'єкти законодавчої ініціативи продовжують активно продукувати законопроекти, предметом правового регулювання яких є відносини, пов'язані з патронатною службою. Нині в комітетах Верховної Ради України перебувають на розгляді такі проекти: «Проект Закону про внесення зміни до Закону України «Про запобігання корупції» (щодо патронатної служби)» від 23.10.2019 № 2305; «Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» (щодо питання сумісництва помічни-ків-консультантів народних депутатів України)» від 25.10.2019 № 2313; «Проект Закону про внесення зміни до статті 25 Закону України «Про запобігання корупції» щодо помічників-консультантів народних депутатів України від 25.10.2019 № 2313-1; Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» (щодо врегулювання правового статусу працівників патронатної служби)» від 25.11.2019 № 2313-3; «Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення проходження державної служби» від 26.06.2020 № 3748; «Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» (щодо граничного віку перебування на службі)» № 4276.

На особливу увагу заслуговують такі ініціативи: «Проект Закону про парламентську службу» № 4530 (далі - Проект про парламентську службу) [26] та альтернативний йому «Проект Закону про особливості служби в Апараті Верховної Ради України» від 29.12.2020 № 4530-1 [27].

Метою ухвалення Проекту про парламентську службу є визначення особливостей правового регулювання парламентської служби та правового статусу парламентських службовців для дієвої та ефективної роботи Апарату із забезпечення діяльності Верховної Ради України, її органів. Фактично йдеться про визначення особливостей працівників парламентської патронатної служби. Такий підхід до визначення правового статусу працівників патронатної служби викликає низку запитань: по-перше, чому законодавець намагається визначити статус лише одного з різновидів посадовців патронатної служби в окремому законі; по-друге, чи справді є вагомими аргументи щодо особливостей патронатної служби порівняно, наприклад, з патронатною службою в Офісі Президента України чи Уряду, чи зумовлюватиме це потребу у прийнятті окремих актів щодо інших різновидів патронатної служби; по-третє, чи не суперечить такий підхід правилам юридичної техніки, коли суспільні відносини, які становлять один предмет правового регулювання, регламентуватимуться різними правовими актами; по-четверте, дію Проекту пропонується поширити як на працівників патронатної служби, так і на працівників, які виконують функції з обслуговування, а також і на державних службовців, як це буде узгоджуватись із загальним Законом «Про державну службу»; по-п'яте, побіжний аналіз норм Проекту свідчить, що на парламентських державних службовців, а отже, і на працівників патронатної служби не поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції»; по-шосте, Проект потребує суттєвого доопрацювання з метою узгодження із загальноєвропейськими

тенденціями і кращими практиками розвитку державної служби та врахування основних принципів і стандартів, закріплених у Рекомендації № К (2000) 6 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо статусу публічних службовців в Європі.

Значною мірою висловлені зауваження стосуються й альтернативного законопроекту.

Таким чином, аналіз генези правового регулювання інституту патронатної служби в Україні вказує на повільне формування відповідного нормативного підґрунтя функціонування досліджуваного правового явища, фрагментарне регулювання окремих питань патронатної служби. Підставою цього, беззаперечно, є відсутність науково обґрунтованих розвідок щодо інституту патронатної служби, поширення статусу державних службовців на працівників патронатних служб, лобіювання інтересів окремих зацікавлених суб'єктів тощо. З урахуванням викладеного цілком поділяємо позицію дослідників щодо підготовки та прийняття окремого закону, який би визначав принципи, правові та організаційні засади забезпечення публічної, професійної, ефективної, орієнтованої на забезпечення обслуговування діяльності суб'єктів публічно-владних повноважень патронатної служби, яка функціонує в інтересах держави і суспільства, а також порядок реалізації громадянами України права рівного доступу до патронатної служби, що базується на їхніх особистих якостях та досягненнях [3, с. 27; 28, с. 29, с. 457].

Вважаємо, що законопроект має нормативно визначити поняття патронатної служби, посади патронатної служби, сферу застосування закону, принципи патронатної служби, питання управління патронатною службою, правовий статус патронатних службовців, умови вступу, службову кар'єру, фінансове забезпечення діяльності патронатної служби, питання оплати праці та соціальні гарантії патронатних службовців, робочий час і час відпочинку патронатного службовця, відпустки, дисциплінарну відповідальність патронатних службовців, підстави та умови припинення патронатної служби і, зрештою, легалізував би особливості патронатної служби як різновиду публічної служби, усунувши ті колізійні, проблемні питання, які нині притаманні механізму правового регулювання інституту патронатної служби, забезпечивши ефективне використання кадрового потенціалу публічної служби.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. У результаті дослідження генези нормативного забезпечення процедури вступу, проходження та припинення патронатної служби в Україні було встановлено, що правове регулювання патронатної служби характеризується остаточною невизначеністю, відсутністю єдиного нормативно-правового акта, положення якого стосувались би виключно патронатної служби, невиробленням єдиного розуміння змісту, повноважень, порядку діяльності патронатної служби, питань їх правового статусу тощо.

Усвідомлення наявності правових прогалин та колізій у механізмі правового регулювання патронатної служби та пропонувані зміни до чинного законодавства дозволять спростити доступ до публічної служби, забезпечать її відкритість, прозорість та незалежність. У підсумку це дозволить сформувати професійний та якісно новий кадровий потенціал, збільшить довіру суспільства до проведених реформ, що значно підвищить ефективність їх реалізації. З метою вирішення зазначеної проблематики обґрунтовано пропозицію підготовки та прийняття окремого закону - Закону «Про патронатну службу», який би визначав принципи, правові та організаційні засади забезпечення публічної, професійної, ефективної, орієнтованої на забезпечення обслуговування діяльності суб'єктів публічно-владних повноважень патронатної служби, яка функціонує в інтересах держави і суспільства, а також порядок реалізації громадянами України права рівного доступу до патронатної служби, що базується на їхніх особистих якостях та досягненнях.

Подальші дослідження зазначеної проблематики сприятимуть сформуванню науково обґрунтованого підґрунтя змістового наповнення інституту патронатної служби як різновиду публічної служби.

Література:

1. Програма діяльності Кабінету Міністрів України : затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 471. ЦК1:

- Бірюк // *Теоретико-прикладні аспекти державної служби*. Київ : Ін Юре, 2018. 180 с.
2. План пріоритетних дій Уряду на 2020 рік : затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 вересня 2020 року № 1133-р.
 3. Патронатна служба : підручник / за заг. ред. Т.О. Коломoeць, В.К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2018. 180 с.
 4. Про державну службу : Закон України в редакції від 16 грудня 1993 р. № 3723-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 52. Ст. 490. (втратив чинність).
 5. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-УІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.
 6. Про віднесення деяких посад працівників органів державної влади, інших державних органів, установ до відповідних категорій посад державних службовців та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.2013 № 703. *Офіційний вісник України*. 2013. № 76. Ст. 2823. (втратила чинність).
 7. Про затвердження Порядку перебування на державній службі працівників патронатної служби членів Кабінету Міністрів України та голів місцевих державних адміністрацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.05.1999 № 851. *Офіційний вісник України*. 1999. № 20. Ст. 277. (втратила чинність).
 8. Про Довідник типових професійних характеристик посад державних службовців : Наказ Головного управління державної служби України від 01.09.1999 № 65. *Кіевський державний університет імені Шевченка*. 1999. № 1. Ст. 1. (втратив чинність).
 9. Про Довідник типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців : Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 13.09.2011 № 11. К.
 10. Про затвердження Положення про проведення атестації державних службовців : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2000 № 1922. *Офіційний вісник України*. 2001. № 1. Ст. 27. (втратила чинність).
 11. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-УХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.
 12. Про затвердження Положення про Комісію з питань вишого корпусу державної служби : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2016 № 243. *Офіційний вісник України*. 2016. № 28. Ст. 1115.
 13. Питання оплати праці працівників державних органів : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2017 № 15. *Офіційний вісник України*. 2017. № 9. Ст. 284.
 14. Про умови оплати праці працівників державних органів, на яких не поширюється дія Закону України «Про державну службу» : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2019 № 1112. *Офіційний вісник України*. 2017. № 3. Ст. 157.
 15. Про затвердження критеріїв визначення переліку посад працівників державних органів, які виконують функції з обслуговування : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.04.2016 № 271. *Офіційний вісник України*. 2016. № 30. Ст. 1206.
 16. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
 17. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98. *Офіційний вісник України*. 1999. № 21. Ст. 32.
 18. Про Стратегію реформування системи державної служби в Україні : Указ Президента України від 14.04.2000 № 599/2000. *Офіційний вісник України*. 2000. № 16. Ст. 665.
 19. Про Концепцію розвитку законодавства про державну службу : Указ Президента України від 20.05.2005. *Офіційний вісник України*. 2005. № 2. Ст. 76. (втратив чинність).
 20. Про Концепцію розвитку законодавства про державну службу : Указ Президента України від 14.04.2006. *Офіційний вісник України*. 2006. № 8. Ст. 421.
 21. Концепція адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу : схвалено Указом Президента України від 05.04.2004 р. № 278/2004. *Офіційний вісник України*. 2004. № 10. Ст. 578. (втратив чинність).
 22. Про заходи щодо реформування державної служби в Україні та забезпечення захисту конституційних прав державних службовців : Указ Президента України від 20.09.2007 № 900/2007. *Урядовий кур'єр*. 2007. № 176. (втратив чинність).
 23. Стратегія державної кадрової політики на 2012-2020 роки : схвалено Указом Президента України від 01.02.2012 р. № 45/2012. *Офіційний вісник України*. 2012. № 4. Ст. 127. (втратив чинність).
 24. Про схвалення Стратегії реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 № 227-р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 12. Ст. 427.

вісник України. 2015. № 24. Ст. 680.

27. Стратегія реформування державного управління України на період до 2021 року : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474 (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1102-р.) *Офіційний вісник України*. 2016. № 55. Ст. 1919.

28. Проект Закону про парламентську службу від 21.12.2020 № 4530. ^К^: Бйр://te1.c1.gaiia.\$o^иа/p18/ 2'№eБ2/№eБршс4_1?pf3511=70725.

29. Проект Закону про особливості служби в Апараті Верховної Ради України від 29.12.2020 № 4530-1.

30. Коломоєць Т.О. Патронатна служба за законодавством України: деякі дискусійні питання регламентації. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2017. № 3. С. 73-82.

31. Шевченко Л. Теоретико-правові засади патронатної служби в Україні. *Публічна служба і адміністративне судочинство: здобутки і виклики* : збірник матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5-6 липня 2018 року). Київ : ВД «Дакор», 2018. С. 454-457.

4. Особливості адміністративно-правового статусу суддів у сучасному праворозумінні.

Актуальність дослідження. Реформування судової системи сконцентроване на удосконаленні законодавства у сфері регулювання саме адміністративно-правового статусу судді

Виключні правила регулювання правового статусу судді закріплені у ряді міжнародних актів: Бангалорські принципи поведінки суддів (резолюція 2006/23 Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 року), Загальна (універсальна) хартія судді, Рекомендація № (94) 12 «Незалежність, дієвість і роль суддів», Європейський статут судді, Монреальська універсальна декларація щодо незалежності правосуддя (перша світова конференція по незалежності правосуддя, Монреаль, 1983 рік), Основні принципи незалежності судових органів від 1985 року та інші.

Фундаментальні принципи регулювання правового статусу судді закріплені в Основних принципах незалежності судових органів, де сформульовано 1) принцип незалежності судової влади наділяє суди правом і обов'язком забезпечувати справедливість судового розгляду та повагу прав сторін (п.6), 2) судді повинні мати високі моральні якості й здібності, а також відповідну підготовку і кваліфікацію в галузі права (п.10) [1].

Стан наукового розроблення. Окремі аспекти проблеми адміністративно-правового статусу розкривали у своїх працях вчені-юристи О. В. Агєєв, І. Л. Бородін, Ю. П. Битяк, В.М. Бевзенко, Ю. Є. Винокуров, Ю. М. Грошевой, В. В. Галуцько, В. Гайворонська, І. Гловацький, О. В. Гурича, М. М. Говоруха, М. Д. Ждана, М. В. Косюта, В. В. Кравчук, С. С. Коломоєць, І. С. Ковальчук, В. Кульчицький, В. Купрішин, В. М. Мартиненко, В. Г. Мелкумов, О. Р. Михайленко, С.Г. Новіков, Є.М. Попович, М. М. Руденко, В. П. Рябцев, В. В. Сухонос, О. М. Собоєвий, Д. В. Сичова, А. Святоцький, Ю. Стецовський, Л. В. Тацій, С. В. В. В. Шевчук, В. К. Шкарупа, Н. В. Шость, М. К. Якимчук та ін.

Метою статті є визначення особливостей адміністративно-правового статусу судді.

Задля формулювання власного бачення структури адміністративно-правового статусу судді, слід розглянути концептуальні засади, на основі яких здійснюється моделювання образу професійного судді в суспільстві.

Зважаючи на співвідношення адміністративно-правового статусу судді та правового статусу судді, як частини та цілого, завдяки методу системного аналізу та синтезу пропонуємо спочатку розглянути правовий статус в загальному, а потім адміністративно-правовий статус як похідне від нього поняття.

Для того, щоб визначити поняття «правовий статус судді», слід перш за все звернутися до дефініції цього поняття в широкому розумінні.

У Юридичному словнику-довіднику під структурою правого статусу розуміють сукупність наступних елементів: 1) права і обов'язки особи; 2) інтереси, передбачені нормативно-правовими актами; 3) правосуб'єктність; 4) громадянство; 5) юридична відповідальність; 6) правові принципи тощо[2].

Дефініція поняття «статус» походить від латинського «status» та означає стан, становище кого-небудь або чого-небудь [3, с. 355].

Так, правовий статус як категорія включає в себе такі елементи, як права свободи, обов'язки та відповідальність особистості, що встановлюють її правовий стан в суспільстві. В той самий час Копейчиков В.В. визначає правовий статус особи через сукупність закріплених у законодавстві прав, свобод, обов'язків громадян і гарантій їх здійснення [4].

На думку Шаповал Т. правовий статус особи слід розуміти через сукупність прав обов'язків та юридичних гарантій цих прав що закріплені в статтях Конституцій та законодавчих актах [5].

В свою чергу, С.С. Алексєєв виділяє у правовому статусі в першу чергу порядок регулювання, що виражається через комплекс правових засобів, що характеризують дозволи, заборони, зобов'язання, формуючи мету регулювання [6, с. 170].

Загальна характеристика статусу судді закріплена у Конституції України, Законі України «Про судоустрій та статус суддів», що стосується окремих категорій суддівського корпусу, то їх правове положення додатково регламентується Законами України «Про Конституційний Суд України», «Про Вищу раду правосуддя», Кодексі суддівської етики та ін..

Що стосується визначення правового статусу судді, то, на думку, Д. Н. Лук'янова це поняття слід розглядати в контексті вивчення статусу посадової особи, як сукупності прав, обов'язків, гарантій та відповідальності, визначених місцем особи у ієрархії публічних посад у відповідному органі влади через характеристику взаємовідносин з іншими посадовими особами та іншими суб'єктами права [7, с.18]

Відповідно до ст. 51 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» статус останнього визначається наявністю загальних ознак 1) громадянства України, 2) особа повинна займати штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснювати правосуддя на професійній основі [8].

Виключним правилом є те, що судді в Україні мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судоустрою чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді.

На думку О.М. Собоного, адміністративно-правовий статус судді у адміністративно-деліктному провадженні можна визначити як сукупність процесуальних прав, гарантій, обов'язків, спрямованих на реалізацію завдань адміністративно-деліктного провадження, а також юридична відповідальність у передбачених законом випадках [9].

Отже, правовий статус судді визначається загальними та спеціальними ознаками. Загальні ознаки стосуються загальних правил, що поширюються на осіб, уповноважених на виконання функцій органів державної влади та органів місцевого самоврядування, як спеціальних суб'єктів відповідальності. Спеціальні ознаки встановлюються виключно відомчими законами, що регулюють діяльність визначених інституцій та органів ЗУ «Про прокуратуру», «Про Конституційний Суд України», «Про Національну поліцію України», «Про Службу безпеки України» тощо.

Таким чином, до загальних ознак можна віднести ті вимоги, які висуваються до судді як посадової особи, що закріплені у Конституції України та Закону України «Про судоустрій та статус суддів» 1) громадянство України; 2) віковий ценз – не молодше двадцяти п'яти років.

Спеціальні ознаки правового статусу судді визначаються такими складовими як :1) наявність виключної компетенції розглядати певну категорію справ; 2) призначення чи обрання суддею; 3) наявність вищої юридичної освіти; 5) стаж роботи в галузі права не менш як три роки; 6) територіальний ценз – проживання в Україні не менш як десять років; 7) володіння державною мовою.

Є.Б. Абросімова вказує на те, що правовий статус судді входить до числа публічних посадових осіб, що і обумовлює правове положення судді, шляхом визначеного процедурного

порядку призначення чи обрання, припинення діяльності; компетенції судді через реалізацію повноважень [10].

Таким чином, правовий статус судді обумовлюється визначеними правами та обов'язками, делегованими державою, та притягненням до юридичної відповідальності судді як публічної посадової особи, процедурним порядком набуття та позбавлення статусу, гарантії їх діяльності.

В той час, деякі вчені правовий статус судді ототожнюють з правовим статусом посадової особи, проте, ми підтримуємо думку Москвич Л.М. та вважаємо таку паралель не доцільно проводити у зв'язку зі специфічністю посади судді, оскільки при характеристиці правового статусу судді слід враховувати не тільки ознаки посади, а в першу чергу статус суб'єкта – фізичної особи, що виконує функції судді.

Правовий статус посади судді більш вузьке розуміння і передбачає лише конкретні права, обов'язки, відповідальність та соціальні гарантії, що передбачені приналежністю до тієї чи іншої професії в той час, коли ми пропонуємо розглядати правовий статус судді з точки наявних компетентностей кандидата на посаду. Про це неодноразово вже згадувалося у науковій літературі, зокрема прибічниками цього бачення є Ю.Б. Ірхін та О.К. Черновський [11].

У міжнародних актах також знаходимо підтвердження аналогічних тверджень. Так, у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи щодо незалежності, ефективності і ролі суддів (1994 р.) закріплено, що всі рішення стосовно професійної кар'єри суддів повинні ґрунтуватися на об'єктивних критеріях, а відбір та кар'єра суддів – на основі заслуг, беручи до уваги кваліфікацію, чесність, здібності та вміння.

Ці вимоги відповідно до положень Рекомендації № R (94) 12 висуваються до категорії осіб суддівського інституту, які здійснюють суддівські функції, включно з тими, хто має справу з конституційними, кримінальними, цивільними, господарськими та адміністративними питаннями [11].

Ключовими чинниками, які повинні сприяти формуванню адміністративно-правового статусу судді як професіонала, повинні бути в першу чергу професійні якості кандидата та об'єктивні критерії, на основі яких здійснюється аналіз добору кандидатів на посаду судді.

Так, вони дотримувалися тієї думки, що професійна діяльність судді повинна включати два компоненти юридичну грамотність та психологічну компетентність Ю.Б. Ірхін вважав, що професійний суддя має вирізнятися високими моральними якостями прагненням до справедливості [12].

Тому при формуванні власного бачення правового статусу судді, ми використовуємо наявність компетенції як спеціальної ознаки, що характеризує суддю як особу, якій делеговані повноваження на здійснення правосуддя.

Важливу роль відіграють положення Основних принципів незалежності судових органів, зокрема «Просування по службі суддів в умовах будь-якої системи повинно ґрунтуватися на об'єктивних чинниках, наприклад, здібностях, порядності та досвіді» (пункт 13) [13].

Особа, що претендує на заняття посади професійного судді повинна бути стресостійкою, володіти високими морально-етичними якостями, мати певні комунікативні навички (володіння прийомами ораторського мистецтва, вміння послідовно викладати власні думки, наявність дихотомії міміки та жестів під час виступів, розуміти невербальну лексику, налагодження контактів зі співрозмовником тощо.), мати організаторські та аналітичні здібності і т.

Як бачимо, цей список компетентностей можна продовжувати, проте на законодавчому рівні слід закріпити ключові компетентнісні вимоги, які стали базовими для проходження відбіркових конкурсів для суддів в Україні.

Так, відповідно до Рішення Ради суддів України від 11 грудня 2015 року №14 «Про погодження Порядку та методології кваліфікаційного оцінювання суддів методології кваліфікаційного оцінювання критеріями кваліфікаційного оцінювання судді» є професійна, особиста та соціальна компетентність [14].

Якщо більш широко розглядати професійну компетентність, то вона повинна включати знання права (рівень правових знань, знання та застосування міжнародно-правових актів, конвенцій тощо), здатність проводити судові засідання (рівень практичних навичок, аналітичні

здібності тощо), здатність ухвалювати рішення (рівень умінь у застосуванні закону, здатність аргументувати і обґрунтувати позицію з правової точки зору, письмові вміння, прийняття рішень на законодавстві та фактах, аналітичні здібності тощо).

Особиста компетентність – 1) здатність виконувати обсяг роботи, 2) кількість розглянутих справ, 3) кількість скасованих судових рішень та підстави їх скасування, 4) наявність та кількість рішень, що стали підставою для винесення рішень міжнародними судовими установами та іншими міжнародними організаціями, якими встановлено порушення Україною міжнародно-правових зобов'язань, у тому числі переглянутих після встановлення такого порушення Верховним Судом; 5) кількість змінених судових рішень та підстави їх зміни; само організованість; дотримання строків розгляду справ; середня тривалість виготовлення тексту вмотивованого рішення; судове навантаження порівняно з іншими суддями у відповідному суді, регіоні з урахуванням інстанційності, спеціалізації суду та судді; кількість скарг на дії судді; кількість дисциплінарних проваджень та їх результати.

Соціальна компетентність передбачає наявність таких компонентів як: 1) урівноваженість; 2) стресова стійкість; 3) комунікативність; 4) здатність підвищувати свій фаховий рівень.

Тому професійну компетентність судді можна визначити як комплекс особистої компетентності, що визначається обсягом навантаження з вирішення публічно-правових спорів, професійної – визначається наявністю необхідних практичних знань та умінь, аналітичних здібностей, морально-етичних якостей та соціальної компетентності вираженої через комунікативність, стресостійкість та бажання постійно підвищувати професійний рівень, які у сукупності забезпечують здійснення справедливого правосуддя.

Принцип компетентності передбачає наявність у судді таких компонентів як професійної, соціальної, комунікативної та особистої.

Ми вважаємо, що компетентність судді становить сукупність необхідних щодо ефективної здійснення правосуддя на засадах верховенства права, що забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, систематичних функціональних знань й умінь у сфері юриспруденції.

В цьому плані варто вказати думку Москвич Л.М., яка дала найбільш розгорнуту характеристику правового статусу судді через систему прав, обов'язків та відповідальності, а також соціально-психологічних якостей особи призначеної чи обраної на посаду у їх нерозривному зв'язку з статусом громадянина України закріпленого у Конституції України.

Тому адміністративно-правовий статус судді визначається цілями й завданнями його професійної діяльності, виконуваної соціальної функції і становить відповідну сукупність правових можливостей, міру свободи поведінки судді в суспільному житті і професійній діяльності; 5) специфіка професійної діяльності судді вимагає певного обмеження (виключення) деяких конституційних прав і свобод громадянина.

На нашу думку, правовий статус судді в контексті сказаного найкраще проявляється через реалізацію принципів визначених у Конституції України та ряду законодавчих актів, зокрема Закону України «Про судоустрій та статус суддів», «Про Конституційний Суд України», Кодексу про адміністративне судочинство України, Кодексу суддівської етики, тощо

А. М. Колодій та А. В. Панчишин ключовими елементами правового статусу визначають статусні правові норми і правові відносини; суб'єктивні права, свободи і юридичні обов'язки; громадянство; правові принципи і юридичні гарантії; законні інтереси; правосуб'єктність; юридична відповідальність, правовідносини загального типу [15;16].

Саме правові принципи В.В Панасюк вважає невід'ємними складовими правового статусу особи [17].

Як бачимо, деякі вчені у правовому статусі суддів виділяють принципи діяльності суддів. Ми вважаємо, що найбільш змістовним та ґрунтовним підходом є саме аналіз принципів суддівської діяльності. Принципи як засадничі основи встановлюють межі дозволеної діяльності та правила поведінки конкретного судді в умовах відправлення правосуддя. Принципи у своєму дослідженні ми розглядатимемо як нормативно закріплені правила поведінки, що мають

законодавче відображення, та принципи як внутрішньо моральні переконання суддів, якими вони керуються у своїй судовій та позасудовій діяльності.

Підтвердженням сказаного вище є визначення дефініції статусу судді, що міститься у Юридичній енциклопедії як визначені законом прав, засади, які регламентують принципи та гарантії діяльності суддів, їх повноваження та обов'язки, порядок обрання (призначення) на посаду, зупинення повноважень та звільнення з посади, підстави притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, заходи їх державного і соціального захисту [18].

Принципами, відображеними у Законі України «Про судоустрій та статус суддів», що знаходяться в основі правового статусу судді, є 1) незалежність судді (стаття 48); 2) недоторканність та імунітет судді (стаття 49); відповідальність за неповагу до суду чи судді (стаття 50).

У Рішенні від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004 Конституційний Суд України зазначив, що «незалежність суддів є невід'ємною складовою їхнього статусу, конституційним принципом організації та функціонування судів і професійної діяльності суддів. Незалежність суддів полягає передусім у їхній самостійності, непов'язаності при здійсненні правосуддя будь-якими обставинами та іншою, крім закону, волею» [19].

Незалежність судді забезпечується наявністю комплексу прав та обов'язків під час здійснення правосуддя:

під час реалізації покладених на суддю обов'язків під час здійснення правосуддя, останній є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання;

суддя, керуючись принципом верховенства права, здійснює правосуддя на основі Конституції і законів України;

втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя забороняється і має наслідком відповідальність, установлену законом;

суддя не зобов'язаний давати жодних пояснень щодо суті справ, які перебувають у його провадженні, крім випадків, установлених законом;

у випадку втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, останній зобов'язаний звернутися з повідомленням до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора [19].

Крім того, незалежність судді забезпечується наявністю таких юридичних гарантій, як: 1) особливий порядок призначення, притягнення до відповідальності, звільнення та припинення повноважень; 2) недоторканність та імунітет судді; 3) незмінюваність судді; 4) порядок здійснення правосуддя, визначеним процесуальним законом, таємницею ухвалення судового рішення; 5) заборона втручання у здійснення правосуддя; 6) відповідальність за неповагу до суду чи судді; 7) окремий порядок фінансування та організаційне забезпечення діяльності судів, установленим законом; 8) належне матеріальне та соціальне забезпечення судді; 9) функціонування органів суддівського врядування та самоврядування; 10) наявність засобів забезпечення особистої безпеки судді, членів його сім'ї, майна, а також іншими засобами їх правового захисту; 11) право судді на відставку.

Юридичною гарантією незалежності суддів є безстроковість обрання їх на посаду та недоторканність.

Недоторканність та імунітет судді відображається через притягнення до різного роду юридичної відповідальності (стаття 49):

По-перше, суддя не може бути затриманий або утриманий під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку суду без згоди Вищої ради правосуддя, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

По-друге, до відповідальності за ухвалене судові рішення суддю не може бути притягнуто, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.

По-третє, суддя, підлягає негайному звільненню після з'ясування особи у разі затримання за підозрою у вчиненні злочину, за винятком:

1) якщо Вищою радою правосуддя надано згоду на затримання судді у зв'язку з таким діянням;

2) затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину.

3) суддя не може бути підданий приводу чи примусово доставлений до будь-якого органу чи установи.

По-четверте, підозра повідомляється судді у вчиненні кримінального правопорушення лише Генеральним прокурором або його заступником.

По-п'яте, суддя може бути тимчасово відсторонений від здійснення правосуддя на підставі ухвали Вищої ради правосуддя на строк не більше двох місяців у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника в порядку, встановленому законом.

По-шосте, продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності здійснюється в тому ж порядку на строк не більше двох місяців на підставі клопотання Генерального прокурора або його заступника не пізніше десяти днів до закінчення строку, на який суддю було відсторонено.

По-сьоме, у випадках притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів, рішення про застосування до судді дисциплінарного стягнення у виді подання про звільнення судді з посади, такий суддя автоматично тимчасово відстороняється від здійснення правосуддя до ухвалення рішення про його звільнення з посади Вищою радою правосуддя [20].

По-восьме, проведення будь-яких оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій здійснюється лише з дозволу суду та на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора або його заступника, керівника регіональної прокуратури або його заступника.

Таким чином, що під адміністративно-правовим статусом слід розуміти юридично закріплене становище суб'єкта в суспільстві, що реалізується через виконання делегованих державою обов'язків та використанням законних прав. Саме статус характеризує взаємовідносини між особистістю та суспільством, громадянином та державою тощо.

Отже, адміністративно-правовий статус певною мірою встановлює законні межі свободи особистості, обсяг прав та обов'язків та інших правових можливостей і відповідальності.

Зважаючи на Європейську хартію про закон «Про статус суддів», під час вивчення правового статусу суддів слід керуватися внутрішніми нормами вищого рівня, де повинні бути відображені принципи відповідного статусу судді, а його правила – у законодавчих нормах [21].

Міжнародно-правий аспект адміністративно-правового статусу судді розглядаємо через призму вивчення Європейської хартії про статус суддів. Тому статус суддів можна розцінювати як комплекс прав, обов'язків та гарантій, що передбачені загальними принципами; порядком відбору, прийому на роботу, початкового навчання; порядком призначення та незмінюваністю судді; правом на винагороду і соціальне забезпечення з гарантіями покриття соціальних ризиків, пов'язаних з хворобою, материнством, неієздатністю, старістю і смертю; порядком просування по службі; підставами та порядком притягнення до відповідальності; правом на припинення здійснення повноважень в зв'язку з відставкою.

Також кореспондуються принципи адміністративно-правового статусу судді, закріплені у Законі України «Про судоустрій та статус суддів» відповідно з конституційними нормами. Так, аналогічні принципи щодо незалежності та недоторканності судді (ст. 126), здійснення правосуддя як самостійно суддею, так і за участю присяжних (ст. 127), щодо порядку призначення та звільнення з посади (ст. 128), верховенство права та незалежність судді (ст. 129), обов'язковість судових рішень (ст. 129¹), особливий порядок фінансування (ст. 130), суддівське самоврядування (ст. 130¹) містяться в Конституції України.

Зважаючи на міжнародний досвід регулювання суддівської діяльності, зокрема Висновку Консультативної ради європейських суддів про етику та відповідальність суддів, зазначається, що повноваження, покладені на суддів суворо пов'язані з цінностями справедливості, істини і свободи [22].

Саме тому найбільш вагомим принципом слід вважати принцип справедливості, хоча відкритого законодавчого закріплення цього визначення немає, проте принцип справедливості зустрічається у багатьох статтях Закону України «Про судоустрій та статус суддів» – «Завдання суду» (ст. 2), «Право на справедливий суд» (ст. 7), «Професійна правнича допомога при реалізації права на справедливий суд» (ст. 10), «Права та обов'язки судді» (ст. 56), «Присяга судді» (ст. 57).

Безумовним є те, що принцип справедливості входить до правового статусу судді та слід розцінювати як критерій діяльності судді та виступати окремою вимогою до особистості кандидата на посаду судді.

На одному рівні з принципом справедливості перебувають також принципи об'єктивності, чесності, дотримання етичних норм, рівності, компетентності. Розвиваючи тему адміністративно-правового статусу судді, варто згадати ряд міжнародно-правових актів, що закріплюють основні принципи правового статусу судді, зокрема Європейську хартію про закон «Про статус суддів», Бангалорські принципи поведінки суддів, Рекомендацію CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки.

Саме, спираючись на ці нормативні акти, ми вважаємо за потрібне розглянути адміністративно-правовий статус судді через сукупність принципів справедливості, об'єктивності, чесності, дотримання етичних норм, рівності, компетентності, неупередженості.

Принцип справедливості судді реалізується через здійснення функції правосуддя незалежним і неупередженим судом та забезпечується зовнішніми та внутрішніми чинниками. Так, до них належать моральні якості судді, його об'єктивність та індивідуальні особливості.

Принцип рівності реалізується шляхом забезпечення рівного ставлення до учасників судового засідання. Суддя як особа, що здійснює функцію правосуддя, зобов'язаний з однаковими вимогами ставитися до учасників судового засідання, незалежно від расової належності, кольору шкіри, статі, релігії, національного походження, касты, непрацездатності, віку, сімейного стану, сексуальної орієнтації, соціально-економічного стану.

Принцип неупередженості передбачає важливість вміння під час судового засідання своєю поведінкою чи словами не демонструвати прихильність чи упередженість до учасників судового засідання, не звертаючи увагу на рівень соціального забезпечення чи посаду учасника судового процесу. Цей порядок стосується також і осіб, які беруть участь у здійсненні правосуддя.

Так, у Бангалорських принципах чітко зазначається, що у судовому засіданні суддя та інші учасники судового засідання зобов'язані утримуватися від демонстрації (на словах чи у поведінці) упередженості чи прихильності на підставах, що не стосуються справи, за винятком тих випадків, що мають значення для предмета судового розгляду та можуть бути законним чином виправдані [23].

Принцип об'єктивності суддівської діяльності розглядаємо через призму утримання суддями в ході судового розгляду від необґрунтованих висловлювань, оцінки ситуації та публічних виступів, що може вплинути на думку суспільства щодо тієї чи іншої особи.

Гарантією об'єктивності виступає можливість самовідводу судді, зокрема він заявляє самовідвід від участі в розгляді справи в тому випадку, якщо для нього не є можливим винесення об'єктивного та неупередженого рішення.

Принцип чесності та непідкупності виражається через рівень суспільної довіри до діяльності того чи іншого судді. Так, за підсумками діяльності та кількістю винесених правосудних рішень. Суддя в будь-якому випадку повинен зберігати образ доброчесного професіонала, що супроводжує його як під час здійснення функцій правосуддя, так і в повсякденному житті.

Обов'язковим елементом правового статусу судді є дотримання ним вимог доброчесності, критеріями якої є

перевірка на відповідність рівня життя судді наявному в нього та членів його сім'ї майну і одержаним ними доходам;

перевірка на своєчасність подання декларацій суб'єкта відповідальності та достовірність задекларованих у них відомостей;

невчинення корупційних правопорушень;
відсутність підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності;
сумлінне виконання обов'язків судді та дотримання ним присяги;
невтручання у правосуддя, яке здійснюється іншими суддями;
проходження перевірки суддів відповідно до Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» та її результати;
відсутність заборон, визначених Законом України «Про очищення влади» (ст. 62 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів»).

Громадський рух «Чесно» сформулював власні критерії до кандидатів на посаду судді: 1) непричетність до корупції або кримінальних правопорушень; 2) відповідність стилю життя задекларованим доходам та прозорість статків; 3) непричетність до порушення прав людини; 4) дотримання норм етики.

Щодо категорії справедливого суду, то Т.Г. Аболін вважає, що справедливість розкривається через застосування законів, визнаних суспільством як справедливі, вирішення справ тільки через встановлення істини на основі фактичних обставин [24].

Таким чином, адміністративно-правовий статус судді визначається процедурним порядком виключного добору та підвищення суддів по службі, що ґрунтується на об'єктивних критеріях, які попередньо визначені адміністративними нормами та компетентними органами державної влади. Саме такі рішення обумовлюються рівнем кваліфікації, вмінь та потенціалу, необхідних для вирішення справ при застосуванні закону, зберігаючи при цьому повагу до людської гідності.

Розглядаючи адміністративно-правовий статус судді, варто звернутися до тлумачення цього поняття Ю.П. Битяка, який адміністративно-правовий статус розглядає як частину загального статусу та включає адміністративну правосуб'єктність, яку становлять адміністративна правоздатність і адміністративна дієздатність [25, с. 58–59]. Як бачимо, правосуб'єктність виступає складовим елементом статусу, що охоплює собою права та обов'язки.

Правосуб'єктність має свою структуру. Так, адміністративна правосуб'єктність, на думку В.К. Колпакова, відображає потенційну здатність мати права й обов'язки у сфері державного управління, що і становить адміністративну правоздатність та здатність реалізовувати надані права й обов'язки у сфері державного управління – адміністративна дієздатність [26, с. 97].

Використовуючи метод дедукції, ми дійшли висновку, що адміністративна правосуб'єктність – це здатність особи бути суб'єктом адміністративного права, тобто мати суб'єктивні права та обов'язки та здатність їх реалізовувати.

Цієї ж думки дотримується В.І. Новосолов, який до складу адміністративно-правового статусу включає адміністративну правосуб'єктність, права та обов'язки [27, с. 87].

Ці визначення є неповними, оскільки на рівні з правоздатністю та дієздатністю складовим елементом загальної структури адміністративно-правового статусу судді слід виділити також і дієздатність.

У цьому ми підтримуємо позицію В.Ф. Яковлєва та А.В. Пасічника, які під адміністративною деліктоздатністю вбачали здатність самостійно вчиняти вольові юридично-значимі діяння, що не опосередковуються правоздатністю і визнаються правом адміністративними правопорушеннями [28].

Адміністративно-правовий статус представника судової влади означає бути носієм суб'єктивних прав та юридичних обов'язків професійного судді та нести відповідальність, передбачену законом.

Ми в деякій мірі підтримуємо точку зору І.Г. Орловської, яка вважає, що адміністративно-правовий статус судді складає сукупність прав, свобод, обов'язків, що гарантують участь суддів в управлінні державними справами й задоволення публічних та особистих інтересів через діяльність державної влади й органів місцевого самоврядування [29].

Тому адміністративно-правову структуру правового статусу судді слід розцінювати як систему адміністративної правоздатності, дієздатності, тобто сукупність прав та обов'язків суддів, пов'язаних зі здійсненням правосуддя, що закріплені Конституцією України,

адміністративним законодавством та іншими законами, а також здатність нести адміністративну відповідальність за порушення приписів норм законодавства (адміністративна деліктоздатність).

В контексті проаналізованого матеріалу, здається недостатньо структурованим визначення Іванищука А.А., який вважає, що адміністративно-правовий статус судді передбачає сукупність адміністративно-правових елементів, які визначають місце і роль висококваліфікованого, досвідченого та патріотично налаштованого юриста щодо призначення його суддею, прийняття ним присяги, проходження кар'єри та звільнення з посади судді, що складається з обсягу правосуб'єктності, компетенції (обов'язків і прав), незалежності й недоторканності та спеціальної дисциплінарної відповідальності, яка за своєю сутністю має адміністративні ознаки [30].

Адміністративно-правовий статус слід розглядати з точки зору комплексної оцінки не тільки як посади професійного судді, але й як особи кандидата на посаду судді, що наділяється суддівськими повноваженнями та реалізує себе як представник судової влади; як публічна посадова особа; як особа, що займає відповідальне або особливо відповідальне становище з підвищеним корупційним ризиком; як особа, що здійснює на професійному рівні правосуддя.

Адміністративно-правовий статус судді обумовлюється завдання адміністративного судочинства, що визначено у ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України, зокрема вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин, де однієї із сторін процесу виступає суб'єкт владних повноважень [31].

На підставі вищесказаного можна зробити наступні висновки.

1. Адміністративно-правовий статус судді – це один із різновидів правового статусу особи, що визначається суддівськими повноваженнями, що делеговані судді в сфері адміністративного судочинства.

2. Суддя має унікальний спеціальний адміністративно-правовий статус, який відрізняється від правового статусу інших суб'єктів адміністративного права. Першим провідним чинником є те, що суддя належить до судової гілки влади, яка є незалежною від законодавчої та виконавчої гілок влади, що захищає суддю від будь-якого впливу при прийнятті судового рішення; другим – інститут недоторканності судді.

3. Правовий статус судді варто розглядати в різних інтерпретаціях: як представника суддівського корпусу, що здійснює справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Суддя в цьому випадку наділена суддівськими повноваженнями, які визначаються процесуальним законодавством.

як особи, що заміщає посади з відповідальним та особливо відповідальним становищем та корупційним ризиком та передбачає проходження спеціальної перевірки

як фізичної особи з особливим правовим статусом, що мають певні межі реалізації своїх прав та обов'язків та відповідні гарантії своєї діяльності;

3. В ході формування адміністративно-правового статусу судді слід враховувати сукупність всіх елементів взаємовідносин всередині суддівського корпусу, в яких відбувається координування та взаємодія суддів на етапі здійснення функції адміністративного судочинства, включаючи його професійну діяльність, членство в суддівському співтоваристві, на етапі після закінчення суддівської діяльності.

4. Відповідним правовим статусом суддя наділяється в момент складання присяги, що обумовлене спеціальним порядком відбору на посаду, зокрема кандидат повинен відповідати наступним вимогам 1) громадянство України; 2) віковий ценз – не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років; 3) вища юридична освіта; 4) стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років; 5) наявність відповідного рівня компетентності (соціальна, особиста, професійна та комунікативна), добросовісність та володіє державною мовою; 6) дотримується відповідних етичних норм;

5. Тому можна зробити наступні висновки щодо адміністративно-правового статусу судді: 1) є елементом загального правового статусу судді; 2) відображає його публічне становище у суспільстві; 3) загальний правовий статус обумовлюється відповідною адміністративною правосуб'єктністю, визначеними правами, свободами, обов'язками, відповідальністю та гарантіями; 4) передбачає застосування до кандидата на пост судді кваліфікаційних вимог на перевірку доброчесності, дотримання етичних норм та наявності відповідних компетентностей (особиста, професійна, соціальна та комунікативна), що реалізуються на основі принципів верховенства, справедливості, незалежності та недоторканості; 5) регулюється спеціальними законами; 6) до адміністративно-правового статусу судді, як правило, застосовуються заборони: 1) визнана особою судом обмежено дієздатним або недієздатним; 2) має хронічні психічні чи інші захворювання, що перешкоджають виконанню функцій зі здійснення правосуддя; 3) має незняту чи непогашену судимість; 4) щодо якого діє заборона обіймати відповідну посаду.

Окремі заборони стосуються осіб, які обіймали раніше посаду судді, так 1) особа, що було раніше звільнено з посади судді за вчинення істотного дисциплінарного проступку; 2) грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді, 3) порушення вимог щодо несумісності; 4) порушення обов'язку підтвердити законність джерела походження майна або у зв'язку із набранням законної сили обвинувальним вироком щодо такої особи.

Висновок. Підсумовуючи викладене можна прийти до висновку про те, що адміністративно-правовий статус судді являє собою сукупність структурних елементів (правоздатність, дієздатність, деліктоздатність), якими наділяється суддя з моменту прийняття присяги і до звільнення з посади, та визначають місце судді в системі адміністративного судочинства як професіонала, який справедливо, неупереджено та своєчасно здійснює правосуддя у сфері публічно-правових відносин відповідно до кваліфікаційних вимог у межах визначеної компетенції.

Список використаних джерел:

1. Основні принципи незалежності судових органів // Права людини і професійні стандарти для юристів. – Амстердам-Київ: Укр.-Америк. бюро захисту прав людини, 1996. – С.28-31.
2. Малько А. Экспертиза: юридический словарь-справочник // 2018. - 159с.
3. Юридический энциклопедический словарь / под ред. А.Я. Сухарева. – 2-е изд., доп. – М. : Сов. Энциклоп., 1987. – 527 с.
4. Копейчков В.В. Правознавство: підручник. – К. Юрінком, Інтер, 2003. – 628 с.
5. Шаповал Т. Правовий статус фізичної особи: деякі питання теорії [Електронний ресурс] / Т. Шаповал // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2008. – № 3. – С. 32-38
6. Алексеев С.С. Теория права / С.С. Алексеев. – М. : Изд-во БЕК, 1994. – 224 с.
7. Лукьянов Д.Н. Правовой статус председателя районного суда как организатора эффективного правосудия: автореферат дис. ... к.ю.н. по спец. 12.00.11. – Москва, 2011. – 29 с.
8. Закон України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» // ВВР. – 2010. – № 41–42, № 43, № 44–45. – Ст. 529.
9. Соболий О.М. Правовий статус судді в адміністративно - деліктному провадженні: автореф. дис ... канд. юрид. наук / О. М. Соболий. – Київ : б. в., 2010. – 20 с.
10. Абросимова Е. Б. Суд в системе разделения властей: Российская модель (конституционно-теоретические аспекты). М., 2002. С. 76.
11. Рекомендація R (94) 12 Комітету Міністрів Ради Європи щодо незалежності, ефективності і ролі суддів // Вісник Верховного Суду України. – 1997. – № 4. – С.10-11.
12. Ірхін Ю.Б. Психологічні засади професійного відбору суддів України / Ю. Ірхін // Слово Національної школи суддів України. - 2014. - № 1. - С. 29-37. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cln_2014_1_6.

13. Основні принципи незалежності судових органів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201
14. Рішення Ради суддів України від 11 грудня 2015 року №14 «Про погодження Порядку та методології кваліфікаційного оцінювання суддів методології кваліфікаційного оцінювання критеріями кваліфікаційного оцінювання судді» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zib.com.ua/ua/print/121155-oprilyudneno_poryadok_ta_metodologiyu_kvalifocinyuvannya_sud.html
15. Конституційне право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. – Х.: Право, 2008. – 416 с.
16. Панчишин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус» / А. В. Панчишин // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 2. – С. 95–98.
17. Панасюк В.В. Конституційно-правовий статус особи. Український вимір / В. В. Панасюк // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – № 10. – С. 131-138
18. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 2002. – Т. 4: Н - П. – 720 с.
19. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126 [...] Рішення Конституційного суду України від 01.12.2004 № 19-рп/2004 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-04/sp:max100>
20. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст.545.
21. Європейська хартія про закон «Про статус судді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_236?lang=uk
22. Висновок № 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема питання етики, несумісної поведінки та безсторонності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://court.gov.ua/userfiles/visn_3_2002.pdf
23. Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією 2006/23 Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 року // Міжнародні стандарти незалежності суддів: Збірка документів. – К. : Поліграф-Експрес, 2008. – 184 с.
24. Прикладна етика. – Т.Г. Аболіна. - 2012// Режим доступу: http://pidruchniki.ws/16201015/etika_ta_estetika
25. Адміністративне право України: підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дьяченко та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
26. Колпаков В.К. Адміністративне право України : [підручник] / В.К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
27. Новоселов В.И. Граждане как субъекты советского административного права / В.И. Новоселов // Субъекты советского административного права. – Свердловск, 1985. – С. 26–37
28. Пасічник А.В. Щодо визначення поняття адміністративної деліктоздатності / А.В. Пасічник // Юридична наука. – 2009. – № 11-12. – 41-46.
29. Адміністративно-правовий статус суддів, прокурорів, адвокатів і нотаріусів [Текст] / І. Г. Орловська // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / голов. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2013. – Т. 2. Вип. 22. Ч.1. – С. 205–208. – Бібліогр.: с.207 (15 назв).
30. Адміністративно-правове забезпечення судової влади в Україні [Текст] : монографія / Іванищук Андрій Анатолійович ; Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини "Україна", Ін-т права та суспіл. відносин. - Київ ; Херсон : Грінь Д. С. [вид.], 2015. - 433 с.
31. Кодекс адміністративного судочинства України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, № 37, ст.446.

5. Адміністративна відповідальність юридичних осіб за порушення митних правил

Постановка проблеми та завдання дослідження. Система митних органів та митне законодавство України за умов стрімкого та нестабільного розвитку публічного адміністрування в умовах державотворення за часів незалежності України подолали значний еволюційний шлях із неодноразовою та непослідовною зміною інституційних моделей оформлення митних органів, а також з поступовим приведенням митних правил та процедур у відповідність до міжнародних стандартів. Однак, не є вичерпаним потенціал науки адміністративного права у частині розробки науково обґрунтованих рішень, спрямованих на оптимізацію забезпечення реалізації митними органами державної митної політики, зокрема забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі. Митне законодавство України характеризується значними засадничими, концептуальними та юридико-технічними недоліками, а також численними невикористаними можливостями щодо оптимізації митного адміністрування. Найбільш важливими науковими результатами, які одержуються у рамках наукових досліджень митного спрямування, є ті, які забезпечують якісне осучаснення доктрини адміністративного права шляхом наповнення її новими та прогресивними теоретичними концепціями, а також визначають можливості реалізації найкращого доробку вчених-адміністративістів у положеннях митного законодавства та практиці його застосування. Зокрема, у світлі рекомендацій авторитетних міжнародних організацій та практики міжнародних судових установ, найкращого досвіду зарубіжних країн та передових напрацювань доктрини адміністративного права нагальним видається належне наукове опрацювання та законодавче вирішення питання про відповідальність юридичних осіб за порушення митних правил, адже закріплена митним законодавством неможливість притягнення юридичних осіб до відповідальності за порушення митних правил негативно впливає на ефективність інституту відповідальності за порушення вимог митного законодавства, розриваючи правовий зв'язок між вигодонабувачем порушення митних правил та самим митним правопорушенням, ускладнюючи розслідування порушення митних правил та встановлення осіб, що є винуватими у його вчиненні та мають понести правові наслідки вчинення порушення митних правил, а також позбавляючи юридичних осіб правових процедурних гарантій, незважаючи на те, що більшість примусових заходів у рамках розслідування та розгляду справи про порушення митних правил зачіпають права та законні інтереси відповідних юридичних осіб.

Аналіз джерел та виклад основних положень дослідження. Розпочинаючи виконання вищевказаного завдання, перш за все, наведемо визначення порушення митних правил та засади, на яких ґрунтується адміністративна відповідальність за їх вчинення.

Так, Митним кодексом України (далі – МК України) визначено, що порушенням митних правил є адміністративне правопорушення, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений актами митного законодавства порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи цим, і за які цим митним законодавством передбачена адміністративна відповідальність. При цьому, адміністративна відповідальність за порушення митних правил настає у разі, якщо ці воно не тягне за собою кримінальну відповідальність (ст. 458 МК України) [1].

Аналізуючи порушення митних правил у розрізі його окремих елементів, насамперед, констатуємо, що суб'єктом відповідальності за порушення митних правил законом визначені фізичні особи, які на момент вчинення такого правопорушення досягли 16-річного віку, а при вчиненні порушень митних правил підприємствами – посадові особи цих підприємств (ч. 2 ст. 459 МК України) [1]. Водночас, Керівництвом щодо митних правопорушень до додатку Н до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (далі – Конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур) встановлюється, що за порушення митних правил, вчинене фізичними особами від імені юридичних осіб, відповідна юридична особа може нести

наслідки цих порушень. Вказується на те, що оскільки учасниками експортно-імпортних операцій зазвичай є юридичні особи, митні правопорушення можуть бути пов'язані з ними, адже через розмір сучасних підприємств не завжди вдається встановити фізичну особу, яка може скористатися правопорушенням або бути єдиним суб'єктом, який визначає спрямованість рішень в юридичній особі. Зокрема, у випадку невиконання митних правил через недбалість правопорушення зазвичай не стільки результатом одноособового рішення, скільки усіх корпоративних структур. За спостереженнями укладачів керівництва ця економічна та соціальна реальність дедалі більше визнається законодавцями: хоча країни загального права та деякі окремі країни цивільного права давно прийняли концепцію про відповідальність юридичних осіб, інші правові системи лише нещодавно почали вирішувати це питання [2, с. 6]. Таким чином, за змістом роз'яснень міжнародних організацій, що спеціалізуються на питаннях митного адміністрування, країни загального права та деякі окремі країни цивільного права давно запровадили концепцію про відповідальність юридичних осіб, зважаючи на те, що учасниками експортно-імпортних операцій зазвичай є юридичні особи, а їх розмір та структура не завжди дозволяє встановити фізичну особу, яка є вигодонабувачем від правопорушення або бути єдиним суб'єктом, відповідальним за рішення, дію чи бездіяльність, яка визнана порушенням митних правил (наприклад, у випадку невиконання митних правил через недбалість правопорушення зазвичай є не стільки результатом одноособового рішення, скільки декількох корпоративних структур).

Також, досліджуючи питання доцільності запровадження юридичних механізмів застосування адміністративно-правових заходів відповідальності до юридичних осіб за порушення митних правил, слід зважати й на те, що ст. 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Конвенція) [3] вимагає виключити можливість покарання особи за злочин, вчинений іншою особою, що рівною мірою стосується як фізичних, так й юридичних осіб. Зокрема, у світлі обставин справи «G.I.E.M. S.r.l.» та інші проти Італії» Європейський суд з прав людини вказав на те, що юридичні особи втратили частину майна у порядку конфіскації при тому, що вони не були учасниками будь-якого кримінального провадження, адже обвинувачення пред'явили лише їх законним представникам у особистій якості, а питання про недобросовісний та кримінально-караний характер рішень юридичних осіб у рамках кримінальних проваджень відносно її законних представників та учасників, не поставало. Призначення кримінального покарання юридичним особам за цих обставин міжнародна судова установа визнала несумісним із вимогами ст. 7 Конвенції (G.I.E.M. S.r.l. та інші проти Італії, заяви № 1828/06, 34163/07 и 19029/11, п. 271-272) [4]. Отже, призначення юридичним особам кримінального покарання (яким за у розумінні цього міжнародно-правового документа є значна кількість адміністративних стягнень за порушення митних правил) за обставин, коли вони не були учасниками будь-якого кримінального провадження, адже обвинувачення пред'явили лише їх законним представникам у особистій якості, а питання про недобросовісний та кримінально-караний характер рішень юридичних осіб у рамках кримінальних проваджень відносно її законних представників та учасників, не поставало, не відповідає зазначеній вимозі, що викликає необхідність внесення відповідних змін та доповнень у законодавство України про адміністративну відповідальність для визнання юридичних осіб суб'єктами адміністративних правопорушень та розширення можливостей щодо тлумачення адміністративно-деліктних правових норм у відповідних справах.

Більше того, за слушним зауваженням А. В. Дусик, незважаючи на те, що у контексті провадження у справах про порушення митних правил юридичні особи офіційно не визнаються суб'єктами адміністративної відповідальності, саме вони несуть негативні наслідки в результаті застосування митної конфіскації та піддаються деяким специфічним процесуальним діям (наприклад, митне обстеження чи взяття проб і зразків для проведення експертизи), які орієнтовані саме на юридичних осіб. Однак, за юридичними особами не закріплюється можливість реалізації жодних правових гарантій чи захисних юридичних інструментів власних прав та законних інтересів, адже їх участь у відповідних адміністративно-деліктних провадженнях є неможливою [5, с. 35].

Висновки з дослідження. Підсумовуючи вищевикладене, маємо підстави дотримуватись позиції щодо того, що оптимальною перспективою вдосконалення адміністративно-деліктних положень митного законодавства є встановлення відповідальності юридичних осіб за порушення митних правил. Це забезпечить застосування пропорційних адміністративно-правових наслідків порушення митних правил до належного суб'єкта, який поліпшує свій фінансовий стан внаслідок вчинення адміністративного правопорушення особами із тісним правовим зв'язком із ним та ідентичними інтересами, а також належну реалізацію юридичними особами процедурних прав та гарантій під час розслідування та розгляду справ про порушення митних правил, у яких може мати місце застосування примусових процедурних заходів, що зачіпають права та законні інтереси юридичних осіб, пов'язаних з відповідним порушенням вимог митного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. Дата оновлення: 24 жовтня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
2. World Customs Organization (2000). Kyoto Convention – Guidelines to Specific Annex H – Chapter 1: Customs Offences. URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/wto-atf/dev/rkc-guidlines-sa-h1.pdf>.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : міжнародний документ Ради Європи від 4 листопада 1950 року. Дата оновлення: 2 жовтня 2013 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n42.
4. G.I.E.M. S.r.l. и другие против Италии, жалобы № 1828/06, 34163/07 и 19029/11, 28 июня 2018 г. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-189067&filename=CASE%20OF%20G.I.E.M.%20S.R.L.%20AND%20OTHERS%20v.%20ITALY%20-%20%205BRussian%20translation%5D%20by%20Development%20of%20Legal%20Systems%20Publ.%20Co.pdf>.
5. Дусик А. В. Провадження у справах про порушення митних правил : дис. ... канд. юрид. наук (уринок) : 12.00.07. Харків, 2006. 85 с. URL: <http://www.disslib.org/provadhennja-u-spravakh-pro-porushennja-mytnykh-pravyl.html>.

6. Адміністративні корупційні правопорушення: поняття, сутність та особливості

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. В сучасній Україні корупція є однією із основних проблем, що заважає повноцінному соціально-економічному розвитку держави, підриває довіру до інститутів публічної влади, не знаходять позитивної оцінки та необхідної підтримки у суспільстві на різних рівнях органів державної влади та місцевого самоврядування.

Зазначений вид правопорушень через систематичні посягання на повсякденний порядок діяльності органів публічного управління становить суттєву загрозу різноплановим суспільним відносинам, який формується, зокрема, через адміністративно-правові приписи, заборони та обмеження і через який здебільшого забезпечується стабільне існування держави. Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, які певною мірою висвітлюють проблеми протидії корупційним правопорушенням, нами виявлено потребу у дослідженні питань протидії їм заходами адміністративної відповідальності, що становлять собою вагомий чинник у вирішенні проблеми щодо боротьби з цим негативним явищем. На сьогодні в Україні проблеми формування та реалізації антикорупційної політики є одним з найактуальніших, оскільки масштаби поширення корупції становлять реальну загрозу демократичному розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблема адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, не нова в науці адміністративного права. Її дослідженню присвятила свої праці низка

вітчизняних вчених, зокрема, В.Б. Авер'янов, Н.О. Армаш, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, В. М. Гаращук, Д.Г. Заброда, В.А. Завгородній, О.Г. Кальман, О.В. Клок, М.І. Мельник, В.Я. Настюк, С.В. Петков, А.О. Селіванов, В.М. Соловйов, В.Я. Тацій, О.В. Терещук, І.С. Чаукін та інші вчені-адміністративісти.

Протидія та запобігання корупційним правопорушенням є предметом пильної уваги новостворених державних інститутів держави, в той же час, не залишають поза увагою ці негативні прояви і громадські організації, засоби масової інформації, а також пересічні громадяни. В цьому напрямку, держава зробила чимало кроків, проте реальний стан речей свідчить про недостатні зусилля з боку державних інституцій у боротьби з корупційними правопорушеннями.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Одними з перших кроків держави було не оновлення антикорупційного законодавства, а прийняття нового, що стало важливим інструментом у протидії корупції. Так, прийняття низки законодавчих актів, починаючи з 2014 року, спрямованих на боротьбу із корупцією, зумовило й появу в Кодексі про адміністративні правопорушення нової глави 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією», що нараховує на сьогодні 9 статей, які встановлюють адміністративну відповідальність за скоєння корупційних діянь. Проте, різноманітність поглядів на поняття «корупції» обумовлює й багатоаспектність дослідження з точки зору адміністративного законодавства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Висвітлення проблем визначення адміністративного корупційного правопорушення як різновиду адміністративного правопорушення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи питання адміністративних правопорушень, що пов'язані з корупцією слід відштовхуватись від законодавчого поняття адміністративного правопорушення (проступку), що міститься у ч.1 ст.9 КУпАП та крокуючи від загального до конкретного спробуємо визначити особливості правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Враховуючи законодавче визначення адміністративного правопорушення традиційно до його ознак належать наступні:

- це діяння, тобто дія чи бездіяльність, а не думки, бажання чи інші подібні прояви психічної діяльності людей. Дія – це активне невиконання обов'язків, законних вимог, а також порушення заборони. Бездіяльність – це пасивне невиконання обов'язків.

- протиправність, що передбачає посягання на загальнообов'язкові правила, встановлені тим чи іншим нормативним актом, які можуть належати не тільки до адміністративного права, але й до інших галузей права. Крім адміністративного, можуть бути норми конституційного, фінансового, цивільного, трудового та інших галузей права.

- винність визначає, що діяння скоєне умисно або з необережності. Наявність вини – обов'язкова ознака адміністративного правопорушення, відсутність вини виключає визнання дії адміністративним правопорушенням, у тому числі за його формальної протиправності.

Проте, перелік цих ознак не є вичерпним, деякі наковці виокремлюють й інші ознаки, що характеризують адміністративне правопорушення. Однак, в розрізі досліджуемого питання та беручи за основу зазначені положення спробуємо визначити особливості адміністративних правопорушень, що пов'язані з корупцією.

Наразі серед науковців, які займаються вивченням корупції, не існує однозначної точки зору щодо термінологічного визначення адміністративне корупційне правопорушення та адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією.

Проаналізувавши напрацювання дослідників в антикорупційній галузі, наведемо власне розуміння правової конструкції «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією». Наголосимо, що її визначення можна навести в широкому й вузькому значенні, оскільки багатоохопленість адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією унеможливорює формування одностайного бачення цього явища. У той же час лише його безпосереднє широке й загальне уявлення і спроби тлумачення, так би мовити, «взагалі по загальям» можуть призвести до

констатації науковцями факту наявності адміністративного корупційного правопорушення, що аж ніяк не вирішує проблеми його існування. Пропонуємо розмежовувати це явище в широкому й вузькому розумінні: у широкому – як безпосередньо винна, протиправна поведінка суб'єкта, яка посягає на встановлений порядок управління й за яку адміністративним законодавством передбачено відповідальність; у вузькому – як діяння особи з деформаційним станом правосвідомості, діяльність якої пов'язана зі сферою державного управління, шляхом реалізації нею дій або, навпаки, бездіяльності, що пов'язано з використанням особою свого службового становища під час проходження нею державної служби. Мета таких діянь – корисливі мотиви. Ця пропозиція щодо трактування категорії поняття «корупційне правопорушення» була наведена нами в ракурсі проблематики визначення цього явища в Україні [1, с. 112-113].

В даній статті не вдаючись до термінологічного різноманіття цих двох дефініцій нами наголошується на тому, що вони мають єдине підґрунтя – це, по-перше, є адміністративними правопорушеннями, та, по-друге за їх скоєння передбачена адміністративна відповідальність. На підтвердження цієї позиції звернемося до тих ознак, які характеризують його як адміністративне правопорушення.

Кодекс про адміністративні правопорушення як один із основних актів, в якому містяться переважна більшість адміністративних деліктів надає уніфіковане визначення поняттю «адміністративне правопорушення», яке й поширюється й на адміністративні корупційні правопорушення. Відповідно до ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення під адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [2].

У цьому визначенні названо три характерні ознаки правопорушення (проступку): протиправність, винність та адміністративна караність. У теорії адміністративного права крім цих трьох ознак визнається ще й суспільна шкідливість (суспільна небезпечність, антигромадська спрямованість).

Проте, на думку авторів навчального посібника «Адміністративне право» визначення адміністративного правопорушення (проступку) містить обов'язкові ознаки протиправного діяння, яке може бути кваліфіковане як адміністративний проступок:

- протиправність (те, що суперечить праву. За загальним правилом, для приватних осіб дозволено те, що не заборонено законом, а тому, коли говориться про протиправність діяння, йдеться про порушення певної норми права);

- наявність вини (суб'єктивний чинник правопорушення, що вказує на внутрішнє сприйняття правопорушником власного положення про притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб);

- форма дії (активна поведінка) чи бездіяльності (пасивна поведінка, відсутність дії). Загальною назвою може бути «діяння»; посягання на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління.

Перелік означених загальних об'єктів, на які можуть посягати протиправні діяння, не є вичерпним, він переважно встановлює напрямки, в яких правовідносини охороняються адміністративно-деліктним законодавством; наявність у законі прямої вказівки на адміністративну відповідальність за конкретне діяння [3, с. 285-286].

Виходячи із наведеного, можна виокремити ряд ознак, які характерні для адміністративних правопорушень (проступків), які, як правило, в юридичній літературі зводять до наступних: протиправність, винність, адміністративна караність, діяння, суспільна шкідливість (небезпечність), в результаті здійснення якої мають місце порушення громадського порядку, відносин власності, прав і свобод громадян, а також наявного порядку управління.

Підтримуючи останню позицію, слід більш детально зупинитися на цих ознаках.

Протиправність. Існують два основних підходи до визначення змісту протиправності адміністративного правопорушення:

- протиправність означає, що діяння полягає в порушенні приписів правових норм, за що встановлена юридична відповідальність;
- протиправність полягає в забороні вчинення певних діянь шляхом установлення за них юридичної відповідальності [4, с.105].

Винність, тобто це свідомий вольовий акт протиправної поведінки. Вина полягає в психічному ставленні суб'єкта до протиправного діяння і його негативним наслідкам та може бути умисною або з необережністю. Якщо в діянні відсутня вина, то воно не є правопорушенням. Суб'єктивна сторона знаходить свій прояв виключно у формі прямого умислу. Іншими словами, особа, яка їх учинила, усвідомлювала протиправний характер своїх дій чи бездіяльності, передбачала шкідливі наслідки і знала про їх настання. Особливу увагу звернемо на той факт, що жодне адміністративне корупційне правопорушення не вчиняється з необережності

Адміністративна караність проступку як ознака полягає в тому, що за його вчинення, особа повинна нести лише адміністративну відповідальність. Наслідком вчинення проступку повинна бути негативна реакція з боку державних органів у вигляді застосування до винної особи стягнення, передбаченого Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Об'єктом посягання будь-яких адміністративних правопорушень визнаються суспільні відносини, на які посягає правопорушник. Якщо проаналізувати надане законодавцем визначення адміністративного правопорушення (проступку), що міститься у ст.9 КУпАП, то можна зробити висновок, що об'єктом посягання всіх адміністративних правопорушень може виступати громадський порядок, власність, права і свободи громадян, встановлений порядок управління.

Однак, аналіз усіх юридичних складів адміністративних деліктів, що пов'язані з корупцією, а їх всього дев'ять, засвідчує, що законодавець дещо звужив об'єкт посягання адміністративних правопорушень, оскільки зазначені правопорушення спрямовані на порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції», де наводиться таке формулювання: «корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [5].

Крім того, зауважимо, що в середовищі українських учених-правознавців та практиків не вироблено чіткого визначення поняття корупції. Основні підходи щодо розуміння корупції можна звести до таких: корупцію розуміють як підкуп-продажність державних службовців; корупцію розглядають як зловживання владою або посадовим становищем, здійснене з певних особистих інтересів або в інтересах інших осіб; корупцію розуміють як використання посадових повноважень, статусу посади, а також її авторитету для задоволення особистого інтересу або інтересів третіх осіб [6, с. 7].

Суспільна шкідливість (небезпечність) дії чи бездіяльності означає, що вона заподіює або створює загрозу заподіянням шкоди або створенням небезпеки об'єктам адміністративно-правової охорони, які передбачені у ст. 9 КУпАП. Проаналізувавши всі юридичні склади адміністративних правопорушень, що містяться у главі 13-А КУпАП, можемо дійти висновку, що кожен з них передбачає наявність свідомої вольової активної поведінки правопорушника, тобто зазначені діяння вчиняються у формі дії.

В українській адміністративно-правовій концепції виникає три варіанти вирішення проблеми співвідношення шкідливості та суспільної небезпеки як ознак адміністративного проступку. Перший погляд (Л.В. Коваль) полягає в тому, що поняття «суспільна небезпека» є загальним. Характеристики загального – це ступінь і кількість. Ступінь визначається питомою вагою шкоди. Кількість визначається повторністю та рецидивом. Другий погляд (І.П. Голосніченко) полягає в тому, що загальним є поняття «шкідливість». Зростання або зниження питомої ваги шкідливості утворює відповідну ступень суспільної небезпеки. Третій погляд (С.В. Додін) полягає в тому, що поняття «суспільна небезпека» є загальним. Характеристики

загального – це характер, що має якісний зміст, і ступінь, що має кількісний зміст. Зростання або зниження питомої ваги кількісних показників, відповідно до законів діалектики, впливає на якісний зміст, тобто на характер. Отже, незважаючи на тривалість дискусії щодо проблеми суспільної небезпеки адміністративних правопорушень, можна констатувати спільність поглядів її учасників у визнанні негативного характеру усіх правопорушень. Негативна ж оцінка не може полягати в чомусь іншому, крім шкоди та суспільної небезпеки [7].

Першоосновою будь-якого проступку є його ознаки та юридичний склад, які й вирізняють адміністративне правопорушення від інших діянь, що не носять характер протиправних. Такі ознаки безпосередньо визначені у дефініції проступку, що закріплено у відповідних положеннях КУпАП, у тому числі:

а) вчинення фізичною особою протиправної дії чи бездіяльності – невиконання чи порушення приписів або заборон, встановлених нормами адміністративного законодавства;

б) вчинення умисної або необережної дії чи бездіяльності, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок публічного управління, зокрема проступок визнається вчиненим умисно, коли правопорушник усвідомлював протиправний характер свого діяння, передбачав шкідливі наслідки і бажав їх або свідомо допускав настання цих наслідків, тоді як необережність в таких діяннях характеризується передбаченням можливості настання шкідливих наслідків, але відповідна особа легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити;

в) передбачення положеннями адміністративного законодавства застосування до винної особи чи групи осіб адміністративної відповідальності за протиправну дію чи бездіяльність – будь-яка людина, яка вчинила проступок має понести тягар негативної реакції публічної влади, що реалізується у накладенні певних адміністративних стягнень.

Використовуючи онтологію та гносеологію права як методи дослідження адміністративно-деліктного середовища, у своєму дисертаційному дослідженні В.К. Колпаков розмежовує онтологічні і гносеологічні ознаки делікту. На переконання науковця наведений нами перелік відноситься до сфери адміністративно-правової онтології, зважаючи на те, що вітчизняний законодавець ставить за мету з допомогою юридичної техніки шляхом переліку найбільш характерних ознак як можна точніше описати факт, реальне явище буття з уникненням суб'єктивних факторів. Гносеологічні ознаки виводяться шляхом дослідження відповідних ознак з допомогою науково обґрунтованих методів і опису отриманих результатів [8, с. 156].

У наступних працях цей автор розвинув теорію щодо ознак і складу проступку, однак вибрав інший підхід у питаннях термінології без врахування положень онтології та гносеології права. Так, ознаки наведені в ст. 9 КУпАП є апостеріорними або емпіричними, тоді як ознаки, які містить поняття «склад адміністративного проступку», є апріорними або теоретичними. Співвідношення наведеного полягає у тому, що знання, які попередньо були одержані досвідним шляхом, у подальшому передують досвідові, організують і спрямовують його. Вони є інструментом, який слугує для набуття і формування нових знань теоретичного рівня. Ці ознаки фіксуються у законі як результат узагальнення історичного досвіду щодо детермінації небажаних для суспільства діянь. Їхнє нормативне закріплення є орієнтиром для попередньої кваліфікації адміністративного правопорушення [9, с. 24-25].

Адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією, безумовно, завдають шкоди інтересам фізичних та юридичних осіб, державі, при цьому, вони створюють небезпечні тенденції, які дестабілізують нормальні суспільні відносини, порушують ustalений порядок в державі. Зазначеному виду адміністративного правопорушення притаманні всі ознаки, що характеризують будь-яке адміністративне правопорушення, проте мають певні особливості.

Виходячи із вищенаведеного стверджуємо, що адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією – це різновид адміністративного правопорушення, тобто протиправні, винні дії, що містять ознаки корупції та за які законом передбачено адміністративну відповідальність.

Висновки з цього дослідження. Адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією, завдають шкоди інтересам фізичних та юридичних осіб, державі, при цьому, вони

створюють небезпечні тенденції, які дестабілізують нормальні суспільні відносини, порушують усталений порядок в державі. Зазначеному виду адміністративного правопорушення притаманні всі ознаки, що характеризують будь-яке адміністративне правопорушення, проте мають певні особливості. Зазначені адміністративні правопорушення є різновидом адміністративного правопорушення, тобто результатом скоєння протиправних, винних дій, що містять ознаки корупції, посягають на встановлений порядок управління та, за які законом передбачено адміністративну відповідальність.

У зв'язку із вищенаведеним, слід констатувати, що ті об'єкти посягання, що наведені у ч.1 ст. 9 КУпАП не містять ті суспільні відносини, що виступають об'єктом посягання адміністративних правопорушень, що пов'язані із корупцією. Однак, на наш погляд, перерахування всіх об'єктів посягання у законодавчому визначенні адміністративних правопорушень може й не дати бажаного результату, оскільки розвиток суспільних відносин може призвести й до виникнення нових об'єктів адміністративно-правової охорони.

Бібліографічний список:

1. Клок О.В. Особливості проявів корупційних правопорушень в інформаційній сфері / О.В. Клок. *Юрист України*. 2013. № 1. С. 111–115.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*. 1984, додаток до № 51, ст.1122.
3. Алфьоров С.М., Вашенко С.В., Долгополова М.М., Купін А.П. Адміністративне право. Загальна частина. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 216 с.
4. Лук'янець Д.М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика регулювання: Монографія.– Суми, 2006. – 367.
5. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
6. Різак І. М. Корупція як негативне соціальне явище: шляхи її подолання в Україні та міжнародний досвід / Різак І. М., Бисага Ю.М., Палінчак М. М. [та ін.]. – Ужгород: Ліра, 2004. – С. 7.
7. Колпаков В.К. Фактичні ознаки та юридичний склад адміністративного проступку: поняття та розмежування <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-3-2016/26.pdf>.
8. Колпаков В.К. Деліктний феномен в адміністративному праві України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2005. 455 с.
9. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посібник.– К.: Юрінком Інтер, 2008.–256 с.

7. Становлення публічного адміністрування в сфері безпеки дорожнього руху: до питання скасування штрафних балів

Розглянуто питання публічного адміністрування в сфері безпеки дорожнього руху, з урахуванням запровадження сервісної концепції відповідно до якої суб'єкти публічного управління мають якнайповніше забезпечувати права, свободи та законні інтереси фізичних та юридичних осіб. На фоні запровадження нової моделі відносин, за якими становище приватної особи закріплюється певними правами щодо публічної адміністрації. Акцентується увага на тому, що механічне перейменування державного управління на публічне адміністрування та відмова у необхідності наповнення новим змістом може призвести та призводить до різних конфліктів між публічною адміністрацією та суспільством. Автором звернуто увагу на цю проблематику через відносини публічного адміністрування у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Обґрунтовується авторська позиція щодо скасування штрафних балів як виду адміністративного стягнення, вказується на явні протиріччя в обґрунтуванні спочатку встановлення штрафних балів, а потім їх скасування. Наголошено, що штрафні бали-це специфічний вид

адміністративного стягнення, який мав застосовуватися в сфері безпеки дорожнього руху. Особи, яким за порушення правил дорожнього руху, вираховувалися штрафні бали, ніяким чином адміністративної відповідальності не уникали, адже вони несли відповідальність у вигляді відрахування певної кількості балів, тобто вважалися особами, які притягалися до адміністративної відповідальності з відповідними правовими наслідками. Підкреслено, що скасування штрафних балів відбулося без їх практичного впровадження, а вони самі є складовим елементом системи автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху. Досліджено досвід провідних країн світу із застосування штрафних балів, який має дві сторони: країни в яких застосовуються штрафні бали з різними особливостями і країни, в яких такий досвід відсутній. Визначено напрями наукового пошуку у розбудові публічного адміністрування у сфері безпеки дорожнього руху.

Ключові слова: публічне адміністрування, адміністративно-деліктна відповідальність, штрафні бали, міжнародний досвід, безпека дорожнього руху.

Постановка проблеми. З огляду на сучасний розвиток адміністративно-правової доктрини актуалізується проблема публічного адміністрування сферою безпеки дорожнього руху в Україні. З визнанням пріоритетності утвердження та забезпечення прав людини в адміністративно-правовій науці цілком обґрунтовано здобула поширення позиція щодо запровадження сервісної концепції, відповідно до якої суб'єкти публічного управління мають якнайповніше забезпечувати права, свободи і законні інтереси фізичних та юридичних осіб. Саме крізь призму оновленого розуміння ролі адміністративного права постає завдання дослідження безпеки дорожнього руху. Актуальність проблеми забезпечення безпеки дорожнього руху не викликає сумніву [1].

Демократизація українського суспільства актуалізує питання про знайдення, відображення і закріплення в системі українського права міри оптимального співвідношення і взаємозв'язку інтересів особи, суспільства та держави, розмежування і, головне, взаємодії публічно-правових засад регулювання суспільних відносин. По суті, необхідно є нова політика незалежної України, де монопольний пріоритет публічно-правового режиму регулювання суспільних відносин, обумовлений політичними мотивами захисту інтересів держави, поступився б балансу взаємодії норм і принципів публічного та приватного права. Йдеться про стратегію формування, функціонування і розвитку такої правової системи, яка гармонійно забезпечувала б об'єктивно існуючі в суспільстві як приватні, так і публічні потреби та інтереси, застосовуючи при цьому адекватні форми і методи регулювання [2, с. 31].

Проведення в Україні чергового етапу адміністративної реформи має трансформуватися у запровадження нової моделі відносин, забезпечуючи становище приватної особи як суб'єкта, котрий наділений правами щодо публічної адміністрації. Остання, у свою чергу, має перед особою конкретні, чітко визначені обов'язки та є відповідальною за найповніше їх виконання. У цьому і полягає публічно-сервісна спрямованість адміністративного права.

Саме через оновлення методу адміністративного права має бути забезпечена нова суспільна спрямованість цієї галузі відповідно до проголошеного у Конституції України пріоритету прав людини у відносинах з державою (ст. 3), що вимагає принципово нових засобів регулятивного впливу адміністративно-правових норм. Якщо казати узагальнено, адміністративне право *має більше встановлювати обмеження для держави* (зрештою, для всієї публічної влади) *і менше – для людей* (так само як й інших приватних осіб). Саме ця вимога повинна стати провідним імперативом у трансформації метода регулювання цієї правової галузі [3, с.171].

В той же час, в механічне перейменування державного управління на публічне адміністрування та відмова у необхідності наповнення новим змістом може призвести та призводить до різних конфліктів між публічною адміністрацією та суспільством. Звернемо увагу на цю проблематику через відносини публічного адміністрування у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. В цій сфері продовжується вирішення питань забезпечення безпеки дорожнього руху в межах і форматі , який був окреслений доктриною радянського адміністративного права за якою основні завдання в цій сфері були зосереджені у Державній автомобільній інспекції МВС. У зв'язку зі створенням Національної поліції, ДАІ перестала існувати, втім основні повноваження залишилися у віданні МВС України, а саме патрульної служби Національної поліції. Втім окремі

ознаки карального ухилу в діяльності новоутвореної структури свідчать про необхідність створення системи публічного адміністрування безпекою дорожнього руху налаштованої не на підвищення суми штрафів за порушення правил дорожнього руху, а на створення належних умов для забезпечення безпеки дорожнього руху. Попередні звіти про тестову роботу камер автоматичної фіксації як виключно показника поповнення бюджету, а не результат зменшення дорожньо-транспортних пригод, можуть бути свідченням такого архаїчного підходу.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Загальнотеоретичні питання, пов'язані з адміністративною відповідальністю, розглядалися представниками вітчизняної науки в сучасних дослідженнях В.Б. Авер'янова, Ю.П. Битяка, І.П. Голосніченка, С.Т. Гончарука, Є.В. Додіна, А.Т. Комзюка, В.К. Колпакова, Т.О. Коломоєць, Д.М. Лук'янця, Р.С. Мельника, Р.В. Миронюка, Н.В. Хорощак, Ю.С. Шемшученка та ін. Питання адміністративних стягнень у сфері безпеки дорожнього руху досліджувалися у працях вчених-адміністративістів Т.О. Гуржія, В.В. Гаркуші, А.О. Собакаря, О.Ю. Салманової, В.В. Єгупенко, Є.П. Калугіна, С.А. Комісарова, В.Й. Развадовського, та інших, але на сьогоднішній день ця проблематика залишається актуальною, внесені зміни щодо скасування штрафних балів надають цим питанням особливої актуальності. Забезпечення безпеки дорожнього руху було і залишається основним із найважливіших напрямків діяльності держави.

Метою статті є дослідження вітчизняного та міжнародного законодавства щодо штрафних балів у публічному адмініструванні безпекою дорожнього руху.

Виклад основного матеріалу. Одним із векторів реформування правоохоронної системи в цілому мало стати прийняття 14 липня 2015 року чергових змін в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Так, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» було введено поняття «штрафні бали», підкреслюю, як вид адміністративного стягнення під час застосування адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху при їх автоматичній фіксації [4].

Відповідно до прийнятого Закону України: штрафні бали є стягненням, що накладається на громадян за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі. Кожному громадянину, який має право керування транспортним засобом, щороку (з дня отримання права керування транспортним засобом) і до кінця року нараховуватиметься 150 балів. У разі вчинення правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованого в автоматичному режимі, від загальної кількості нарахованих балів вираховуватиметься кількість штрафних балів, передбачених санкцією відповідної статті Кодексу України про адміністративні правопорушення (50 балів за порушення). Після використання штрафних балів за відповідні правопорушення на громадян будуть накладатися грошові стягнення — штрафи. Якщо розмір стягнення у вигляді штрафних балів перевищує залишок балів громадянина, штрафні бали накладаються відповідно до залишку незалежно від розміру штрафних балів, зазначених у відповідній статті Особливої частини Кодексу України про адміністративні правопорушення [4]. Положення закону про штрафні бали як виду адміністративного стягнення проіснували майже п'ять років без їх реального впровадження, адже вони мали накладатися на громадян за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі. Практика їх запровадження залежала напряму від впровадження автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху. На жаль, за п'ять років режим автоматичної фіксації правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху з різних причин запроваджено не було.

А прийнятим Верховною Радою України Законом "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо штрафних балів" (№2809) від 24 квітня 2020 року було скасовано штрафні бали за порушення правил дорожнього руху [5].

Постає питання, що змінилося у сфері безпеки дорожнього руху? Покращилася ситуація на автошляхах, зменшилася кількість дорожньо-транспортних пригод та порушень правил дорожнього руху, зменшилася загибель та травмування людей у ДТП? Відповідь риторична. Тоді виникає питання, чому норма закону, яка була ще п'ять років тому новацією та певним проривом

у формуванні нового адміністративно-деліктного законодавства не було впроваджено та безславно скасовано?

В пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо штрафних балів» зазначається, що його метою «є усунення негативного впливу окремих норм законодавства в частині вжиття заходів із дотримання правил дорожнього руху його учасниками, а також забезпечення притягнення до дієвої відповідальності осіб, які вчинили адміністративні правопорушення». У висновку Головного науково-експертного управління Верховної Ради України зазначається, «ситуація, за якої особа не несе відповідальності за неодноразові порушення законодавства у сфері безпеки дорожнього руху, не лише не сприяє дотриманню учасниками дорожнього руху встановлених правил, а, навпаки, створює почуття безкарності та спонукає до наступних порушень. Це прямо протирічить положенням ст. 23 «Мета адміністративного стягнення» КУпАП, відповідно до якої адміністративне стягнення застосовується, зокрема, з метою запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами». А також підтримуючи законопроект, зазначило, що «після внесення змін до КУпАП на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» від 14 липня 2015 року № 596-VIII держава фактично узаконила право водія порушувати відповідні правила дорожнього руху до того моменту, поки у нього не закінчатся штрафні бали» [6].

З повагою ставлячись до такої позиції представництва органу законодавчої влади, дозволю свою позицію щодо скасування штрафних балів, яка поділяється і іншими фахівцями з адміністративного права [7].

По перше, штрафні бали є складовою частиною автоматичної фіксації. Бали скасовують, а автоматична фіксація залишається.

По-друге, штрафні бали є видом адміністративного стягнення (ст.27-1 КУпАП) і ніяк не може «не сприяти дотриманню учасниками дорожнього руху встановлених правил, та, навпаки, створювати почуття безкарності та спонукати до наступних порушень». Та не протирічить положенням ст. 23 «Мета адміністративного стягнення» КУпАП, відповідно до якої адміністративне стягнення застосовується, зокрема, з метою запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами». Адже особа, якій штрафні бали вираховуються вважається такою, що притягнута до адміністративної відповідальності. А наявність перспективи у порушника правил дорожнього руху, після вирахування штрафних балів, отримувати більш суворе покарання у вигляді штрафу мало на меті (підкреслюю) запобігати вчиненню подібних порушень правил дорожнього руху та стимулювати його не порушувати правила дорожнього руху.

По-третє, відповідно до ст. 27-1 КУпАП штрафні бали є стягненням, що накладається на громадян за правопорушення: 1) у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; 2) зафіксовані в автоматичному режимі; 3)перелік цих правопорушень обмежений Зокрема, це стосується адміністративних правопорушень, передбачених ст. 122 КУпАП, у тому числі перевищення встановлених обмежень швидкості дорожнього руху транспортних засобів, порушення вимог дорожніх знаків та розмітки проїзної частини доріг, правил перевезення вантажів, буксирування транспортних засобів, зупинки, стоянки, проїзду пішохідних переходів, ненадання переваги у русі пішоходам на нерегульованих пішохідних переходах, порушення встановленої для транспортних засобів заборони рухатися тротуарами чи пішохідними доріжками тощо.

По-четверте, скасування положення про штрафні бали є продовженням суто каральної політики держави щодо порушників правил дорожнього руху, підтвердженням якої є раніше скасування попередження за порушення правил дорожнього руху. Потенціал попередження як виду адміністративного стягнення залишено лише в разі порушення правил пішоходами. На думку Салманової О.Ю. досвід розвинутих країн свідчить про інші підходи до застосування штрафних балів, які розглядаються як додатковий стимул для усвідомлення порушником серйозності наслідків у разі систематичного недотримання правил дорожнього руху, у тому числі й шляхом позбавлення у подальшому права керування транспортним засобом. Застосування більш суворого

виду відповідальності відбувається після набрання водієм певної кількості штрафних балів, оскільки грошове стягнення не завжди є ефективним, особливо для водіїв, який заробляють десятки або сотні тисяч гривень в місяць [7, с.188-190] По-п'яте, історія з довготривалим запровадженням автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху, свідчить, що людина, не стала головною особою в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, а на перше місце ставляться показники поповнення бюджету, а не безпека людини після встановлення системи автоматичної фіксації. Про що свідчать інформування про результати роботи у тестовому режимі камер відеоспостереження та вірогідні цифри поповнення бюджету від сплати штрафів. По-шосте, під час прийняття рішення про скасування штрафних балів, не враховано, що якими правопорушення в сфері безпеки дорожнього руху є найбільш розповсюдженими, рівень адміністративної деліктності в цій сфері стабільно високий, їх абсолютного дотримання всіма учасниками дорожнього руху досягти неможливо. Нарахування штрафних балів мало на меті з одного боку стимулювати законслухняних водіїв, а систематичні порушники нарахованих балів могли позбавитися за лічені дні або, навіть, години. Вочевидь, переважила позиція щодо необхідності поповнення бюджету. Завдання з попередження правопорушень в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху слід здійснювати комплексно та послідовно, застосування суто каральних способів є спробами продовження традицій радянського минулого.

По-сьоме, під час прийняття положення про штрафні бали міжнародний досвід у цій сфері було покладено в основу їх впровадження, а через п'ять років з'ясувалося «досвід розвинутих країн свідчить про інші підходи до застосування штрафних балів, які розглядаються як додатковий стимул для усвідомлення порушником серйозності наслідків у разі систематичного недотримання правил дорожнього руху, у тому числі й шляхом позбавлення права керування транспортним засобом», зазначається у пояснювальній записці до законопроекту. Зазначені коливання свідчать про відсутність сталої стратегії в забезпеченні безпеки дорожнього руху, їх наступництві та послідовності. За роки існування нашої держави жодна з програм забезпечення безпеки дорожнього руху не була виконана у повному обсязі.

Література

1. Доненко В.В. Публічне адміністрування безпеки дорожнього руху: становлення в умовах реформування : монограф. / В.В. Доненко – Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2011. 380 с.
2. Селиванов В. Розмежування і взаємодія публічного і приватного права в системі права України // Право України. – 1996. – № 12. – С. 30–33, 48. – С. 30-33
3. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту: Монографія / Кол. авт. ; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – Дніпропетровськ, 2008. 588с.
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» від 19 липня 2015 року № 596-VIII .Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2015.№ 39. Ст.372.
5. Закон України "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо штрафних балів" (№2809) від 24 квітня 2020 року Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху : Проект Закону № 2562 від 06.04.2015. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54673
7. Салманова О.Ю. «Мертвонароджені» штрафні бали як вид адміністративного стягнення Матеріали щорічної міжнародної науково-практичної конференції «Запорізькі правові читання» Запорізькі правові читання: матеріали Щорічної міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 19–20 травня 2020 року / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. – Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 428 с. Доненко В.В. Калугін Є.П. Новий вид стягнень в адміністративно-деліктному законодавстві України та проблеми його впровадження в Україні Доненко В.В., Калугін Є.П. // Науковий вісник

8. Ознаки електронних доказів в адміністративному судочинстві

Постановка проблеми. У вирішенні спору вагоме місце посідають докази, зібрані у визначеному законом порядку, з точки зору їх допустимості та належності. Процес доказування є невід’ємним складником адміністративного судочинства, адже жодна справа не може бути вирішена без доказування. Сторони збирають і подають суду докази, доводять їх переконливість, беруть участь у їх дослідженні в судовому засіданні, а суд здійснює остаточну оцінку доказової бази, результати якої відображає у судовому рішенні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Науковим підґрунтям дослідження використання електронних доказів стали праці І.В. Булгакової, О.П. Вершиніна, А.Ю. Каламайко, О.М. Лазько, Тертишнікова, С.Я. Фурси та інших науковців, які внесли свій вагомий внесок у розробку правових аспектів, пов’язаних із особливостями використання електронних доказів у адміністративному процесі.

Мета статті полягає у дослідженні окремих аспектів електронних доказів в адміністративному судочинстві, шляхом виокремлення їх ознак.

Виклад основного матеріалу.

У грудні 2017 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [7], основною метою якого було нормативне врегулювання процесуальних механізмів ефективного реалізації права на справедливий суд в Україні. Зазначений акт не лишив поза увагою інститут доказування, який доповнив категорію доказів електронними доказами та висновком експерта.

Кодекс адміністративного судочинства України відносить до доказів в адміністративному судочинстві будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інші обставини, які мають значення для правильного вирішення справи [4].

Положення ст. 99 Кодексу адміністративного судочинства України електронними доказами визначає інформацію в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема електронні документи (текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися на портативних пристроях (картах пам’яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (зокрема й у мережі Інтернет). Електронні докази потрібно подавати в оригіналі або в електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис».

Це нововведення дає право учасникам справи подавати електронні докази на паперових копіях, засвідчених у порядку, визначеному законом, але паперова копія електронного доказу не буде вважатися письмовим доказом (ч. 3 ст. 99 КАСУ, позаяк електронна копія письмового доказу не вважається електронним доказом (ч. 3 ст. 94 КАСУ).

В. В. Мурадов під електронними доказами визнає сукупність інформації, яка зберігається в електронному вигляді на будь-яких типах електронних носіїв та в електронних засобах [5, с. 313].

Як зазначає у своєму інтерв’ю суддя Окружного адміністративного суду м.Києва Руслан Арсірій: “Коронавірусна криза, карантин і світовий локдаун актуалізували питання дистанційної взаємодії. Практично всі сфери життя вимушено перейшли в онлайн, і суди не стали винятком”.

Впровадження та використання електронних доказів в адміністративному процесі є важливою та ефективною складовою процедури доказування. Адже, наприклад, саме вони

достовірно і належно підтверджують оголошення на офіційних сайтах органів державної влади, місцевого самоврядування тощо. На теперішній час постає питання, щодо врегулювання процедури оформлення, подання і дослідження таких доказів, щоб збільшити ефективність їх використання у судовій системі.

Аналізуючи наукову літературу та законодавство, можна визначити основні ознаки електронних доказів як окремого засобу доказування. Перш за все слід відзначити, що ці ознаки можна умовно поділити на дві групи: а) загальні ознаки доказів, притаманні усім засобам доказування; б) спеціальні ознаки електронних доказів, притаманні лише цьому виду доказів. Поділ ознак електронних доказів на загальні та спеціальні має як теоретичне, так і практичне значення.

До загальних ознак, наприклад, можна віднести те, що для застосування в доказовому процесі електронні докази повинні бути належними (докази, які містять інформацію щодо предмета доказування), допустимими (докази, які отриманні без порушення встановленого законом порядку), достовірними (докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи) та достатніми (докази, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмету доказування) та ін.

Багато дослідників вважають, що до спеціальних ознак електронних доказів належать чотири основних, але полеміка ведеться щодо визначення сутності цих ознак. До них можна віднести:

- 1) відсутність матеріальної форми;
- 2) необхідність використання програмних та технічних засобів для дослідження електронного доказу;
- 3) наявність технічного носія інформації;
- 4) специфічний процес створення та зберігання інформації, який надає можливість легко змінювати носія без втрати змісту, і навпаки, надає можливість внесення змін до змісту без залишення слідів на носієві.

Звертаючись до наукових досліджень А. Ю. Каламайко, то він виділяє такі їх ознаки:

- 1) неможливість безпосереднього сприйняття інформації, що обумовлює необхідність використання технічних та програмних засобів для одержання відомостей;
- 2) наявність технічного носія інформації, який може бути використаний багаторазово;
- 3) специфічний процес створення та зберігання інформації, який надає можливість легко змінювати носій без втрати змісту і навпаки, надає можливість внесення змін до змісту без залишення слідів на носієві;
- 4) відсутність поняття «оригіналу» електронних засобів доказування в силу повної ідентичності електронних копій;
- 5) наявність специфічних «реквізитів», так званих метаданих — інформації технічного характеру, яка закодована всередині файлів [2, 50].

Згідно з позицією Д. М. Цехана, особливостями електронних доказів є:

- 1) нематеріальна природа, відсутність відповідних якісних фізичних характеристик;
- 2) специфічна процедура та середовище створення;
- 3) здатність до копіювання та переміщення без втрати характеристик;
- 4) сприйняття людиною лише після обробки ЕОМ та виведення інформації на відповідний технічний пристрій (монітор) [11, с.257].

І. Вернидубов та С. Белікова розкривають специфіку електронних доказів так:

- 1) існування у нематеріальному вигляді;
- 2) необхідність використання певних технічних засобів для їх застосування у суді;
- 3) можливість перенесення чи копіювання на різні технічні пристрої без втрати їх сутності;
- 4) оригінал електронного доказу може бути доданий до матеріалів судової справи у будь-якому виді судочинства [1, с.303].

На відміну від звичайних паперових документів, характеристики та просторові межі яких звикли бачити, електронні документи мають іншу природу і вирізняються такими

характеристиками:

– електронний документ не може існувати без носія інформації. При цьому набувають значення ідентифікаційні ознаки носія інформації (зокрема, найменування типу, марки, моделі, індивідуального машинного носія інформації, на якому записано документ);

– електронні докази невидимі «неозброєним оком» (без спеціального інструментарію), існують у нематеріальному вигляді, а для їхнього сприйняття та дослідження використовують програмно-технічні засоби;

– вони можуть бути змінені, пошкоджені або знищені у процесі експлуатації пристрою чи під впливом фізичних чинників (високий рівень вологості, висока температура, ультрафіолет, електромагнітні випромінювання тощо);

– за стадіями виготовлення документи, в тому числі й електронні, поділяють на оригінали, дублікати, копії й виписки [10, с. 207].

Електронні докази відрізняються від інших доказів тим, що для їх відтворення потрібно використовувати різні технічні засоби. Вони існують в нематеріальному вигляді, їх можна переносити чи копіювати на інші джерела інформації, при цьому не втрачаються, їхні основні характеристики.

Електронний документ є досить вразливим, оскільки він може бути легко змінений, знищений тощо. Саме ця його риса, на думку науковців, зумовлює «необхідність створення спеціальних правил фіксації електронної інформації, способів збереження та приєднання їх до матеріалів справи. Зокрема, на рівні з традиційними правилами поведінки із документами необхідно враховувати технічні особливості збирання, зберігання та використання інформації» [9, с. 82].

Якщо перейти до стадії судового розгляду, то суд надає оцінку електронним доказам, як і іншим видам доказів, на предмет належності та допустимості за таким алгоритмом: визначення предмету доказування та врахування доказів, що стосуються саме предмету доказування. Наступний дуже важливий етап – відсіювання доказів, отриманих із порушенням закону.

Хоча категорія «електронний доказ» офіційно закріплена на законодавчому рівні, але під час її дослідження та оцінки виникає багато питань. До основних проблем, які виникають в судовій практиці, можна віднести:

а) фіксацію конкретної «редакції» інформації, що міститься в певних видах доказів (наприклад, інформація з веб-сайта), оскільки вона може бути видалена, змінена автором, зберігачем чи користувачем. Сьогодні це питання вирішується за допомогою судової експертизи Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності при Міністерстві юстиції України. Проте «експертна фіксація», як це наразі вирішується на практиці, не гарантує виключення чи усунення будь-яких сумнівів із приводу того, що конкретний «експерт» її зафіксував правильно без зловживань і будь-яких змін. У звичайному режимі доказового процесу перевірити це практично неможливо;

б) точну ідентифікацію особи, яка створила певний електронний доказ. Досить складно ідентифікувати особу, яка створила та/або поширила негативну інформацію в мережі Інтернет. Наприклад, в адміністративній справі №826/19865/13-а, яку розглядав Окружний адміністративний суд міста Києва, одним з основних доказів, на яких базувалася позиція позивача, була роздрукована зображення та фотознімків зі сторінки у Фейсбуці. Суд став на бік відповідача й залишив позов без задоволення. У рішенні від 14.12.2013 сказано: позивач не надав доказів, які підтверджували б, що сторінка у Фейсбуці створена та підтримується саме відповідачем або його довіреними особами [8].

Докази і засоби доказування повинні відповідати принципу допустимості, зміст якого полягає в тому, що зобов'язаний суб'єкт пізнання (суд) відбирає як докази лише ту інформацію, яка міститься у формі, передбаченій законом. У разі недотримання такої форми інформація не береться до уваги судом як доказ, про що вказується в мотивувальній частині судового рішення. Є також точка зору про те, що допустимість доказів в адміністративному судочинстві необхідно розглядати крізь призму: 1) законності джерела доказової інформації; 2) законності способу, за допомогою якого вона отримана, і процесуального порядку її одержання; 3) правомочності

вповноважених суб'єктів на отримання доказів [3, с. 7–8]. Отже, під допустимістю доказу треба розуміти таку якість доказу, яка гарантує законність і правомірність його використання для виконання завдань і цілей адміністративного судочинства вповноваженим суб'єктом на його отримання, належним засобом одержання та процесуально закріпленою формою фіксації відповідно до норм адміністративнопроцесуального законодавства.

Вирішуючи питання щодо допустимості доказу, суд має обґрунтувати, чому він вважає порушення фундаментального права або свободи настільки істотним, щоб зумовити визнання доказу недопустимим.

Верховний Суд у своєму рішенні від 15 листопада 2018 року №524/5536/17 зазначає, що якщо постанова про притягнення особи до відповідальності не містить посилань на технічний засіб, за допомогою якого здійснено правопорушення, цей доказ є неналежним. Таким чином, порушення, допущені позивачем на стадії збирання доказів, можуть звести нанівець весь процес доказування у справі.

У керівних принципах Комітету міністрів Ради Європи щодо використання електронних доказів у цивільному та адміністративному судочинстві зазначено, що при використанні електронних доказів:

- судам не слід відхиляти електронні докази і заперечувати їх юридичну силу виключно через те, що вони були зібрані і / або надані в електронному вигляді;
- в цілому, судам не слід заперечувати юридичну силу електронних доказів тільки тому, що вони не містять вдосконалену, кваліфіковану або аналогічним чином захищену цифрову підпис;
- судам необхідно знати і брати до уваги доказову цінність метаданих та можливі наслідки їх невикористання;
- сторони повинні дозволити надавати електронні докази в оригінальному електронному вигляді без необхідності подавати роздруківки;
- суди можуть вимагати проведення експертами аналізу електронних доказів, особливо в тих випадках, коли виникають комплексні питання доказування або є сумніви щодо маніпуляцій з електронними доказами;
- суди повинні усвідомлювати важливість електронних даних, які подаються сторонами в якості доказів у їх первинному форматі. Якщо представлена роздруківка електронних доказів, суд може дати розпорядження, на прохання сторони або з власної ініціативи, щоб відповідна особа надала оригінал електронних доказів.

Якщо звернутися до досвіду зарубіжних країн, то Верховний суд Хорватії (Справа № I Кж 696 / 04-7) підтвердив, що SMS можуть використовуватися як докази в судовому процесі, оскільки вони є джерелом інформації, рівним будь-якому іншому письмовому вмісту, що зберігається на іншому носії. Приклад технології, яка буде спеціально використана для забезпечення доказів (Блокчейн).

Блокчейн - це нова технологія, яка може підвищити довіру до електронних доказів і їх безпеку. Його можна визначити як розподілений реєстр, який посилається на список записів (блоків), які пов'язані і захищені криптографією і записані в децентралізованій тимчасовій мережі. За своєю структурою блокчейн стійкий до зміни даних. Після запису дані в будь-якому окремому блоці не можуть бути змінені заднім числом без зміни всіх наступних блоків, що вимагає узгодженості більшості мереж. Це робить блокчейн належним інструментом для цілей отримання доказів.

Електронні докази за своєю природою тендітні і можуть бути змінені, пошкоджені або знищені в результаті неправильного використання або вивчення. З цих причин можуть бути прийняті особливі запобіжні заходи для належного збору доказів такого типу. Невиконання цієї вимоги може зробити їх непридатними для використання або привести до неточних висновків. В принципі, сторони несуть відповідальність за належний збір електронних доказів в адміністративному судочинстві. Для різних типів даних можуть знадобитися різні методи збору. Діяльність, яка здійснюється для забезпечення безпеки і збору електронних доказів, не повинні впливати на цілісність цих доказів.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

Здійснивши аналіз вищевикладеного, можемо відмітити, що інформаційні відносини розвиваються надзвичайно динамічно майже у всіх сферах суспільного життя, а тому система судочинства має відповідати вимогам часу. Основними тенденціями сучасності є великий вплив на усі суспільні відносини електронних джерел інформації. Тому законодавче закріплення електронних доказів на національному рівні, безумовно, є позитивним кроком, який визначає новий етап у доказовому процесі та надає додаткові можливості учасникам судового процесу захищати свої права в суді.

Електронні докази – самостійна категорія доказів, які почали застосовуватися в українському законодавстві з кінця 2017 року. Їм притаманні ознаки двох видів, зокрема: а) ознаки, які притаманні усім доказам, та б) специфічні ознаки, які притаманні електронним доказам. Виділення двох груп ознак електронних доказів розширює процесуальні можливості учасників адміністративного судового процесу та переводить доказовий процес на сучасний рівень.

Список використаних джерел:

1. Вернидубов І., Белікова С. Електронні докази: поняття, особливості та проблеми щодо їх дослідження судом. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2018. Vol. 5, Iss. 2. С. 299–305
2. Каламайко А. Ю. Електронні засоби доказування в цивільному процесі: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2016. 242 с
3. Калмикова Я.С. Докази та доказування в адміністративному судочинстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. / Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Харків, 2013. 20 с.
4. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. Дата оновлення 20.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#top>
5. Мурадов В. В. Електронні докази: криміналістичний аспект використання. *Порівняльне правознавство*. 2013. № 3–2. С. 313–315.
6. Постанова Верховного суду України від 15.11.2018. Справа №524/5536/17. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/77860158>
7. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>
8. Ухвала Верховного Суду від 12.04.2018 у справі № 800/295/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Page/1>
9. Хижняк Є. С. Особливості огляду електронних документів під час розслідування кримінальних правопорушень . *Держава та регіони*. 2017. № 4 (58). С. 80–85.
10. Цехан Д. М. Правові аспекти використання цифрової інформації як доказу у кримінальному судочинстві. Процесуальні, тактичні та психологічні проблеми, тенденції та перспективи вдосконалення досудового слідства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції. Одеса, 2008. С. 206–209.
11. Цехан Д. М. Цифрові докази: поняття, особливості та місце у системі доказування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2013. Вип. 5. С. 256–260.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Bandurka, O. M. (2001). Professional ethics of law enforcement officers. Kharkiv: Nat. University of Internal Affairs affairs. 220.
2. Bilous, O. V. (2019). Poniattia obiekta tлумachennia yak elementa pravozastosovnoi diialnosti [The concept of an object of interpretation as an element of law-enforcement activity]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, vol. 3, pp. 132–136.
3. Bilous, O. V. (2020). *Liudynotsentrychni ta aksiolohichni aspekty tлумachennia poniat ta katehorii administratyvnoho sudochynstva: monohrafiia* [Human-centric and axiological aspects of the interpretation of concepts and categories of administrative proceedings: a monograph]. Odesa: Publishing House Helvetica. (in Ukrainian)
4. Bilous, O. V. (2020). Poniattia ta katehorii administratyvnoho sudochynstva: liudynotsentrychni ta aksiolohichni aspekty tлумachennia [Concept and categories of administrative proceedings human-centric and axiological aspects of interpretation] (PhD Thesis), Dnipro. (in Ukrainian)
5. Bilous, O. V. (2020). Tлумachennia norm prava: poniattia ta sutnist [Interpretation of legal rules: concept and essence]. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*, vol. 3, pp. 46–53.
6. Bobrova, N.A. (1984). Guarantees of implementation of state and legal norms. Voronezh. 92-98.
7. Bondarchuk, N. V., & Storozhuk, K. I. (2019). Discretionary Authorities in the Context of the Realization of Land Legal Relations in Ukraine. *Comparative and analytical law*, 3: 115-117. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0390/2019.3.28>
8. Busel, V. T. (ed.) (2001). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] Kyiv: Irpin: VTF “Perun”. (in Ukrainian)
9. Code of Administrative Justice of Ukraine, No. 2747-IV for 2005.
10. Concerning the Exercise of Discretionary Powers by Administrative Authorities, Recommendation of the Council of Europe No. R(80)2 for 1980.
11. Constitution of Ukraine, No. 254k/96-VR for 1996.
12. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of the Council of Europe, 1950.
13. Decision of the European Court of Human Rights in Case “*Afanasyev v. Ukraine*”, No. 38722/02 for 2005.
14. Decision of the European Court of Human Rights in Case “*Chahal v. The United Kingdom*”, No. 22414/93 for 1996.
15. Decision of the Higher Administrative Court of Ukraine in Case No. K/31204/15 on 17/12/2015.
16. Decision of the Higher Administrative Court of Ukraine in Case No. 457/1003/15-a on 29/9/2016.
17. Decision of the Higher Administrative Court of Ukraine in Case No. K/800/6863/15 on 16/6/2015.
18. Decision of the Higher Administrative Court of Ukraine in Case No. K/800/17306/16 on 16/11/2016.
19. Decision of the Higher Administrative Court of Ukraine in Case No. K/800/17393/16 on 16/11/2016.
20. Decision of the Higher Administrative Court of Ukraine in Case No. K/800/13317/15 on 29/9/2016.
21. Decision of the Higher Administrative Court of Ukraine in Case No. K/800/32134/15 on 17/12/2015.
22. Decision of the Supreme Court in Case No. 21-1265a15 on 16/9/2015.
23. Decision of the Supreme Court in Case No. 750/8511/17 on 19/6/2018.

24. Decision of the Supreme Court in Case No. 806/2208/17 on 11/4/2018.
25. Decision of the Supreme Court in Case No. 807/3072/14 on 27/6/2018.
26. Decision of the Supreme Court in Case No. 814/358/16 on 13/6/2018.
27. Draft Law on Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Circulation of Agricultural Lands, No. 2178 on 25/9/2019.
28. Dukhnevich, O.S. (2019). Proceedings on appeal in court of decisions, actions or inactions of executive authorities and local governments: *Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.07*. Dnipropetrovsk. 222.
29. G.I.E.M. S.r.l. и другие против Италии, жалобы № 1828/06, 34163/07 и 19029/11, 28 июня 2018 г. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-189067&filename=CASE%20OF%20G.I.E.M.%20S.R.L.%20AND%20OTHERS%20v.%20ITALY%20-%20%5BRussian%20translation%5D%20by%20Development%20of%20Legal%20Systems%20Publ.%20Co.pdf>.
30. Gida, E.A. Bilozyorov, E.V. Zavalny, A.M. Osaulenko, A.O. Kryvytsky, Yu. V., Tikhomirov, D.O. (2011) *Theory of State and Law*. Textbook. NABS. Kyiv. 575.
31. Gorsheneva, V.M. (1985). *Theory of legal process*. Monograph. High school. Kharkiv.192.
32. Honcharov, V. V. (2013). *Dynamichne tлумachennia yurydychnykh norm [Dynamic interpretation of legal rules] Pratsi Lvivskoi laboratorii prav liudyny i hromadianyna NDI derzhavnoho budivnytstva ta mistsevoho samovriaduvannia NAPrNU. Serii I. Doslidzhennia ta referaty*, vol. 27 [Papers of Lviv Laboratory for Human and Civil Rights of the RI of State Building and Local Self-Government of the NALSU. Series I: Research and abstracts]. Lviv: SPOLOM. (in Ukrainian)
33. Ivashchenko, O. Yu. (2018). *Appeals of administrative services in the UK and Ukraine (comparative legal analysis)*. *Abstract of the Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.07*. Kyiv. 20.
34. Kaplina, O. V. (2008). *Pravozastosovne tлумachennia norm kryminalno-protseusualnoho prava: monohrafiia [Law-enforcement activity of the rules of criminal procedural law: a monograph]*. Kharkiv: Pravo. (in Ukrainian)
35. Kashtanina, T.V. (1981). *Legal concepts as a means of understanding the content of law. Soviet state and law*. № 1. 36-44.
36. Kelman M.S., Murashin, O.G., Khoma N.M. (2003). *General theory of state and law. Textbook*. "New world". Lviv. 609.
37. Kostenko, O. I. (2011). *Tлумachennia aktiv administratyvnoho zakonodavstva [Interpretation of administrative law acts] (PhD Thesis)*, Zaporizhzhia. (in Ukrainian)
38. Koziubra, M. I. (2014). *Yurydychne tлумachennia: problemy metodolohii [Legal interpretation: methodological problems]*. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky*, vol. 155, pp. 3–8.
39. Kravchuk, M.V. (2013). *Theory of state and law (supportive notes)*. Attica. Kyiv. 287
40. Kuybida, R.O., Shishkina, V.I. (2006). *Fundamentals of administrative proceedings and administrative law. Tutorial*. "Staryi svit". Kyiv. 576.
41. Land Code of Ukraine, No. 2768-III for 2001.
42. Law of Ukraine on Land Management, No. 858-IV for 2003.
43. Law of Ukraine on the State Land Cadaster, No.3613-VI for 2011.
44. Legislation of Ukraine. (1996). *On citizens' appeals: Law of Ukraine of October 2, 1996. Verkhovna Rada of Ukraine*. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. № 47. Art. 256.
45. Legislation of Ukraine. (2005). *On Amendments to the Law of Ukraine "On Citizens' Appeals" concerning Electronic Appeals and Electronic Petitions: Draft Law of Ukraine*. Electronic resource. Access mode: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2299&skl=9.
46. Legislation of Ukraine. (2005). *On the adoption of the draft Law of Ukraine on Amendments to the Law of Ukraine "On Citizens' Appeals" on electronic appeals and electronic petitions: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine of 09.04.2015. Verkhovna Rada of Ukraine*. Electronic resource. Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/331-19>.

47. Leheza, Ye., Savielieva, M., Dzhafarova, O. (2018). Structural and legal analysis of scientific activity regulation in developed countries. *Baltic Journal of Economic Studies*. 4 (3), 147-157. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-147-157>
48. Leist, O. E. (2002). Sushchnost prava. Problemy teorii i filosofii prava [The essence of law. Problems of theory and philosophy of law]. Moscow: IKD Zertsalo-M. (in Russian)
49. Lunev, A.E., Studenikin, S.S. (1948). Socialist legitimacy in Soviet public administration. Moscow.: Publishing House for legal literature at the Ministry of Justice. USSR. 105-106.
50. Magnovsky, I. Y. (2003). Guarantees of human and civil rights and freedoms in the law of Ukraine (theoretical and legal aspect). *Abstract of the Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.01*. National Academy of Internal Affairs of Ukraine. Kyiv. 20.
51. Manukian, A. G. (2006). Tolkovanie norm prava: vidy, sistema, predely deistviia [Interpretation of legal rules: types, system, action limits] (PhD Thesis), St. Petersburg. (in Russian)
52. Matuzov, N.I. (1966). Subjective rights of citizens of the USSR. *Volga book publishing house*. Saratov. 130-133.
53. McGregor, Jr., Eugene, B.; Campbell, Alan K.; Macy, Anthony itua; Cleveland, Harlan (July–August 1982). Symposium: The Public Service as Institution. *Public Administration Review*. Washington. 42 (4): 304–320. <https://doi:10.2307/975969>
54. Melnyk-Tomenko, Zh. M. (2020). Zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny pry tлумachenni zahalnykh pryntsyviv administratyvnoho sudochynstva [Application of the practice of the European Court of Human Rights when interpreting the general principles of administrative proceedings] (PhD Thesis), Dnipro. (in Ukrainian)
55. Mitskewich, O. V. (1962). Subjects of Soviet law. GIUL. Moscow. 83.
56. Mitskewich, O. V. (1963). On the guarantees of the rights and freedoms of Soviet citizens in the general socialist society. *Soviet state and law*. № 8. 29.
57. Nagarny, O.P. (2003). Loyalty in administrative activity of law-enforcement bodies and ways of its improvement. *Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.07*. National Academy of Internal Affairs of Ukraine. Kyiv. 205.
58. Nedbailo, P. E. (1960). *Primenenie sovetskikh pravovykh norm* [Application of the Soviet legal rules]. Moscow: Iuridicheskaia literatura. (in Russian)
59. № 1/2005. *Офіційний вісник України*. 2005. № 2. Ст. 76. (втратив чинність).
60. № 140/2006. *Офіційний вісник України*. 2006. № 8. Ст. 421.
61. Okolita, S. V. (2000). Justice and legality as principles of state and legal regulation. *Cand.Sc. Thesis*. 25.00.02. Kyiv. 135.
62. Ozhegov, S.I. (1986). Dictionary of the Russian language. Moscow. 786.
63. Patyulin, B. A. (1974). State and personality in the USSR (legal aspects of relations). Science. Moscow. 237.
64. Pedko, Yu. S. (2003). Formation of administrative justice in Ukraine. *Monograph*. Inst. of State and Law named after V.M. Koretsky, NAS of Ukraine. 208.
65. Pigolkin, A. S. (1962). Tolkovanie normativnykh aktov v SSSR [Interpretation of statutory acts in the USSR]. Moscow: Iuridicheskaia literatura. (in Russian)
66. Pigolkin, A. S. (2006). The theory of state and law. *Textbook*. Jurayt. Moscow. 613.
67. Pogorilko, V.F., Gray, V.I. (1997). Human and civil rights and freedoms in Ukraine. Kyiv. 40.
68. Pryima, S. V. (2011). Pryntsyvy tлумachennia norm prava [Principles of the interpretation of legal rules] (PhD Thesis), Kharkiv. (in Ukrainian)
69. Resolution of the Supreme Court in the Case No. 806/3095/17 on 10/07/2018.
70. Richwine, Jason (2012). Government Employees Work Less than Private-Sector Employees. *Background*. The Heritage Foundation (2724). 1–6.
71. Sabikonov, S.N. (1983). Socialist legality in the activities of the Department of Internal Affairs as an important guarantee for the protection of the rights and legitimate interests of citizens. Karaganda. 431.

72. Sadler, J. (2000). Improving the Quality of Government Services: The UK Experience. *Problems of management theory and practice*, 3, 1-5. http://vasilievaa.narod.ru/10_3_00.htm.
73. Samoshchenko, I.S. (1960). Protection of the rule of law by the Soviet state. State publishing house. Moscow. 64.
74. Shylo, S.M. (2013). The concept and content of legal guarantees of legality in the field of administrative activity of the police. *Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko*. № 4. 283-292.
75. Slobodian, B. (2016, November). In which cases can a court disregard the discretion of a public authority? *Law Company "EQUITY"*. URL: https://equity.law/images/publication/news_name/uj-11-2016-45-53.pdfv
76. Timoshchuk, V.P. (2003). Administrative procedure and administrative services. *Foreign experience and proposals for Ukraine*. Kyiv. 496.
77. Tkachenko, Iu. G. (1950). Tolkovanie iuridicheskikh norm v SSSR [Interpretation of legal rules in the USSR] (PhD Thesis), Moscow. (in Russian)
78. Todyka, Iu. N. (2000). *Konstitutciia Ukrainy: problemy teorii i praktiki: monografiia* [The Constitution of Ukraine: theoretical and practical issues]. Kharkov: Fakt. (in Russian)
79. Trubetckoi, E. N. (1998). *Entsiklopediia prava* [Law encyclopedia]. Saint-Petersburg: Iuridicheskii institut. (in Russian)
80. Vlasenko, D.O. (2019). Appeals of decisions, actions or inactions of public administration bodies on the provision of administrative services. *Cand.Sc. Law Thesis on a specialty 12.00.07. Zaporizhzhia*. 222.
81. Vlasov, Yu. L. (2000). Problemy tлумachennia norm prava [Challenges of the interpretation of legal rules] (PhD Thesis), Kyiv. (in Ukrainian)
82. Vlasov, Yu. L. (2001). *Problemy tлумachennia norm prava: monohrafiia* [Problems of the interpretation of legal rules: a monograph]. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. (in Ukrainian)
83. Wedel, J. (1973). Administrative law of France. Moscow. 343.
84. World Customs Organization (2000). Kyoto Convention – Guidelines to Specific Annex H – Chapter 1: Customs Offences. URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/wto-atf/dev/rkc-guidlines-sa-h1.pdf>.
85. Zvieriev, Ye. O. (2015). Tлумachennia mizhnarodnykh dohovoriv natsionalnymy sudamy: yevropeyskyi dosvid ta ukrainska praktyka [Interpretation of international agreements by the national courts] (PhD Thesis), Kyiv. (in Ukrainian)
86. Алфьоров С.М., Ващенко С.В., Долгополова М.М., Купін А.П. Адміністративне право. Загальна частина. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 216 с.
87. Вернидубов І., Белікова С. Електронні докази: поняття, особливості та проблеми щодо їх дослідження судом. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2018. Vol. 5, Iss. 2. С. 299–305
88. Доненко В.В. Публічне адміністрування безпеки дорожнього руху: становлення в умовах реформування : монограф. / В.В. Доненко – Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2011. 380 с.
89. Дусик А. В. Провадження у справах про порушення митних правил : дис. ... канд. юрид. наук (уринок) : 12.00.07. Харків, 2006. 85 с. URL: <http://www.disslib.org/provadhennja-u-spravakh-pro-porushennja-mytnykh-pravyl.html>.
90. Закон України "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо штрафних балів" (№2809) від 24 квітня 2020 року Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
91. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» від 19 липня 2015 року № 596-VIII .Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2015.№ 39. Ст.372.
92. Каламайко А. Ю. Електронні засоби доказування в цивільному процесі: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2016. 242 с
93. Калмикова Я.С. Докази та доказування в адміністративному судочинстві : автореф.

дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. / Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Харків, 2013. 20 с.

94. Клок О.В. Особливості проявів корупційних правопорушень в інформаційній сфері / О.В. Клок. *Юрист України*. 2013. № 1. С. 111–115.

95. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. Дата оновлення 20.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#top>

96. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.

97. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*. 1984, додаток до № 51, ст.1122.

98. Коломоець Т.О. Патронатна служба за законодавством України: деякі дискусійні питання регламентації. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2017. № 3. С. 73-82.

99. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посібник.– К.: Юрінком Інтер, 2008.–256 с.

100. Колпаков В.К. Деліктний феномен в адміністративному праві України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2005. 455 с.

101. Колпаков В.К. Фактичні ознаки та юридичний склад адміністративного проступку: поняття та розмежування <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-3-2016/26.pdf>.

102. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ Ради Європи від 4 листопада 1950 року. Дата оновлення: 2 жовтня 2013 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n42.

103. Концепція адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу : схвалено Указом Президента України від 05.04.2004 р. № 278/2004. *Офіційний вісник України*. 2004. № 10. Ст. 578. (втратив чинність).

104. Лук'янець Д.М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика регулювання: Монографія.– Суми, 2006. – 367.

105. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. Дата оновлення: 24 жовтня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.

106. Мурадов В. В. Електронні докази: криміналістичний аспект використання. Порівняльне правознавство. 2013. № 3–2. С. 313–315.

107. Патронатна служба : підручник / за заг. ред. Т.О. Коломоець, В.К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2018. 180 с.

108. Питання оплати праці працівників державних органів : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2017 № 15. *Офіційний вісник України*. 2017. № 9. Ст. 284.

109. План пріоритетних дій Уряду на 2020 рік : затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 вересня 2020 року № 1133-р.

110. Постанова Верховного суду України від 15.11.2018. Справа №524/5536/17. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/77860158>

111. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту: Монографія / Кол. авт. ; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – Дніпропетровськ, 2008. 588с.

112. Про віднесення деяких посад працівників органів державної влади, інших державних органів, установ до відповідних категорій посад державних службовців та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.2013 № 703. *Офіційний вісник України*. 2013. № 76. Ст. 2823. (втратила чинність).

113. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>

114. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху : Проект Закону № 2562 від 06.04.2015. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54673

115. Про державну службу : Закон України в редакції від 16 грудня 1993 р. № 3723-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 52. Ст. 490. (втратив чинність).

116. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-УШ. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.

117. Про Довідник типових професійних характеристик посад державних службовців : Наказ Головного управління державної служби України від 01.09.1999 № 65. [^]К^: Бйр://8eaгБ.1i&a2акоп.иа/1_гiос2.п8I7Itк1/ PИШ865.Бit1 (втратив чинність).

118. Про Довідник типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців : Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 13.09.2011 № 11. К:

119. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.

120. Про затвердження критеріїв визначення переліку посад працівників державних органів, які виконують функції з обслуговування : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.04.2016 № 271. *Офіційний вісник України*. 2016. № 30. Ст. 1206.

121. Про затвердження Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2016 № 243. *Офіційний вісник України*. 2016. № 28. Ст. 1115.

122. Про затвердження Положення про проведення атестації державних службовців : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2000 № 1922. *Офіційний вісник України*. 2001. № 1. Ст. 27. (втратила чинність).

123. Про затвердження Порядку перебування на державній службі працівників патронатної служби членів Кабінету Міністрів України та голів місцевих державних адміністрацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.05.1999 № 851. *Офіційний вісник України*. 1999. № 20. Ст. 277. (втратила чинність).

124. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98. *Офіційний вісник України*. 1999. № 21. Ст. 32.

125. Про заходи щодо реформування державної служби в Україні та забезпечення захисту конституційних прав державних службовців : Указ Президента України від 20.09.2007 № 900/2007. *Урядовий кур'єр*. 2007. № 176. (втратив чинність).

126. Про Концепцію розвитку законодавства про державну службу : Указ Президента України від

127. Про Концепцію розвитку законодавства про державну службу : Указ Президента України від

128. Про Стратегію реформування системи державної служби в Україні : Указ Президента України від 14.04.2000 № 599/2000. *Офіційний вісник України*. 2000. № 16. Ст. 665.

129. Про схвалення Стратегії реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 № 227-р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 24. Ст. 680.

130. Про умови оплати праці працівників державних органів, на яких не поширюється дія Закону України «Про державну службу» : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2019 № 1112. *Офіційний вісник України*. 2017. № 3. Ст. 157.

131. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-УХ *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.

132. Програма діяльності Кабінету Міністрів України : затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 471. ЦК1: Бйр8://te'№№.кти.шo^иа/пра8/рго-2aiуегГЇ2Беппуа-рш\$гаті- гіуа1по8іі-каБтеіи-тіш8іт-1;120620.

133. Проект Закону про особливості служби в Апараті Верховної Ради України від

29.12.2020 № 4530-1.

134. Проект Закону про парламентську службу від 21.12.2020 № 4530. ^К: Бйр://te1.c1.garġa.ŝo^ia/p18/ 2'№eБ2/'№eБршс4_1?pf3511=70725.

135. Різак І. М. Корупція як негативне соціальне явище: шляхи її подолання в Україні та міжнародний досвід / Різак І. М., Бисага Ю.М., Палінчак М. М. [та ін.]. – Ужгород: Ліра, 2004. – С. 7.

136. Салманова О.Ю. «Мертвонароджені» штрафні бали як вид адміністративного стягнення Матеріали щорічної міжнародної науково-практичної конференції «Запорізькі правові читання» Запорізькі правові читання: матеріали Щорічної міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 19–20 травня 2020 року / за заг. ред. Т.О. Коломoeць. – Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 428 с. Доненко В.В. Калугін Є.П. Новий вид стягнень в адміністративно-деліктному законодавстві України та проблеми його впровадження в Україні Доненко В.В., Калугін Є.П. // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць. – 2016. - № 1. – С. 173-179.

137. Селиванов В. Розмежування і взаємодія публічного і приватного права в системі права України // Право України. – 1996. – № 12. – С. 30–33, 48. – С. 30-33

138. Стратегія державної кадрової політики на 2012-2020 роки : схвалено Указом Президента України від 01.02.2012 р. № 45/2012. *Офіційний вісник України*. 2012. № 4. Ст. 127. (втратив чинність).

139. Стратегія реформування державного управління України на період до 2021 року : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474 (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1102-р.) *Офіційний вісник України*. 2016. № 55. Ст. 1919.

140. Ухвала Верховного Суду від 12.04.2018 у справі № 800/295/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Page/1>

141. Хижняк Є. С. Особливості огляду електронних документів під час розслідування кримінальних правопорушень . Держава та регіони. 2017. № 4 (58). С. 80–85.

142. Цехан Д. М. Правові аспекти використання цифрової інформації як доказу у кримінальному судочинстві. Процесуальні, тактичні та психологічні проблеми, тенденції та перспективи вдосконалення досудового слідства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції. Одеса, 2008. С. 206–209.

143. Цехан Д. М. Цифрові докази: поняття, особливості та місце у системі доказування. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2013. Вип. 5. С. 256–260.

144. Шевченко Л. Теоретико-правові засади патронатної служби в Україні. *Публічна служба і адміністративне судочинство: здобутки і виклики* : збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5-6 липня 2018 року). Київ : ВД «Дакор», 2018. С. 454-457.

Умови одержання звіту: за договором, Київ – 171, вул.Горького, 180, УкрІНТЕІ.

УДК -342.9

КП ХХХХХХ

№ держреєстрації 0119U100014

Інв. №

Легеца Євген Олександрович
49000, м.Дніпро, м.Дніпро, вул. Володимира Вернадського (Дзержинського), 2/4

ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ
Адміністративно-правове регулювання публічних відносин
(заключний)

(назва розділу)

Керівник НДР
Професор кафедри
адміністративного та митного
права
д.ю.н., професор

Є.О. Легеца

Рукопис закінчено " __ " ____ 2021 р.

Вказати основне досягнення виконання НДР розроблено методи та методика дослідження адміністративно-правових регулювання публічних відносин, розробка пропозицій щодо змін та доповнень до законодавчих та підзаконних нормативних актів з питань публічних відносин

Дніпро
2021